SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMLARINI TANIMA YETERLİKLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

NURTEN GÜRBÜZ

Yüksek Lisans Tezi
İlköğretim Ana Bilim Dalı
Yrd. Doç. Dr. Zekerya AKKUŞ
2013
(Her Hakkı Saklıdır)

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMLARINI TANIMA YETERLİKLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

(The Evaluation of Social Studies Teachers' Proficiencies to Recognize Social Studies Curriculum)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nurten GÜRBÜZ

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Zekerya AKKUŞ

ERZURUM
HAZİRAN 2013

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Yrd. Doç. Dr. Zekerya AKKUŞ danışmanlığında, Nurten GÜRBÜZ tarafından hazırlanan "**Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarını Tanıma Yeterliklerinin Değerlendirilmesi**" başlıklı çalışma 25/06/2013 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından İlköğretim Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Gürdem. ÜNAL İmza: .....

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Zekerya AKKUŞ İmza: .....

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Aydın GÜNEŞ İmza: .....

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

../../....

28-06-2013

Prof. Dr. H.Ahmet KIRKKILIÇ

Enstitü Müdürü

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum "Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarını Tanıma Yeterliklerinin Değerlendirilmesi'' başlıklı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla doğrularım.

Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

☐ Tezim sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

☒ Tezimin 2..yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

28../06./2013

Nurten GÜRBÜZ

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMLARINI TANIMA YETERLİKLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Nurten GÜRBÜZ

2013, 113 sayfa

Bu araştırmanın amacı, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler öğretim programlarını tanıma yeterliklerini tespit etmektir. Araştırma tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Bu çalışma; giriş, kuramsal açıklamalar, ilgili araştırmalar, yöntem, bulgular, yorum, sonuç ve öneriler olmak üzere beş ana bölümden oluşmuştur. Araştırmanın örneklemini, 2011-2012 eğitim-öğretim yılı güz dönemi ve 2012-2013 eğitim-öğretim yılı bahar dönemi Ağrı ili merkez, merkeze bağlı köy ve ilçe merkezlerinde görev yapan toplam 133 Sosyal Bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırma iki safhadan oluşmaktadır. Birinci safhası ankettir. Anket yoluyla toplanan veriler 22 maddeden oluşmuştur. Maddelerden üçü öğretmenleri tanımaya yönelik diğerleri ise programa yöneliktir. İkinci safha ise yarı yapılandırılmış gözlem (mülakat) formudur. Gözlem formu, 2012-2013 eğitim-öğretim yılı belirtilen yerleşmeler kapsamında bulunan ilköğretim okullarında görev yapan ve basit rastgele örnekleme yoluyla seçilen toplam 8 Sosyal Bilgiler öğretmenine uygulanmıştır. Yarı yapılandırılmış gözlem (mülakat) yoluyla toplanan veriler 2 bölümden oluşmuştur. Birinci bölüm kişisel bilgilerden (3 madde) ikinci bölüm ise 5 açık uçlu sorudan oluşmuştur. Sosyal Bilgiler öğretim programı baz alınarak hazırlanan anketin pilot uygulamasında 19 soruya verilen cevapların SPSS 16.0 paket programı kullanılarak KR-20 güvenilirlik katsayısının analizi sonucu 0,71 bulunmuştur.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular çerçevesinde sonuçlar değerlendirildiğinde, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin hizmet içi eğitime katılım oranının oldukça düşük olduğu, öğretim program ve Sosyal Bilgiler öğretim programı hakkında öğretmenlerin yarıya yakınının bilgi sahibi olduğu, geriye kalan yarısının ise öğretim programını yeteri kadar tanımadıkları belirlenmiştir. Öğretim programının iyi

uygulanabilmesi ve amacına ulaşabilmesi için programın tüm boyutlarıyla çok iyi tanınması gerekmektedir. Bu nedenle Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin programı tanıma düzeyleri yeterli görülmeyip geliştirilmesi tavsiye edilebilir. Aynı zamanda kavramlar ile ilgili Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin eksiklikleri olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Program, Öğretim Programı, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, Öğretmen Yeterlilikleri

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

THE EVALUATION OF SOCIAL STUDIES TEACHERS' PROFICIENCIES TO RECOGNIZE SOCIAL STUDIES CURRICULUM

Nurten GÜRBÜZ

2013, 113 pages

The purpose of this study is to determine the Social Sciences teachers' adequateness level of acknowledgement of Social Sciences Curriculum. The study is a descriptive survey model. Thıs study was constituted of five main sections: introduction, hypothetical explanations, related studies, method, findings, comments and suggestions. The sample of the study is formed with 133 Social Sciences teachers who worked in Ağri city center, districts and villages closer to the city center in 2011-2012 fall term and 2012-2013 spring term. Study is composed of two steps. The first step is questionnaire. The data collected through questionnaire consists of 22 items. The three of the items are to know the teachers and the others are for curriculum. The second step is semi-structured observation (interview) form. Observation form is applied to 8 Social Sciences teachers who worked in the primary schools which are in the signified settlings in 2012-2013 educational years and they are selected with simple random sampling method. The data collected through semi-structured observation (interview) is constituted of 2 sections. The first section consists of personal information (3 items) and the second section consists of 5 open ended questions. SPSS 16.0 was used in the analysis of the answers to the 19 question in the questionnaire, which was prepared based on the Social Sciences curriculum at pilot application and Cronbach Alph-20 reliability coefficient was found as 0,71.

After the study, on evaluating the obtained data according to the results, it was determined that the participation rate of Social Sciences teachers to in-service training is quite low, half of Social Sciences teachers have information about curriculum and Social Sciences curriculum, the other half of the teachers do not have enough information about the curriculum. The curriculum should be well known with its all

dimensions to be applied well and to be successful. Thus, it can be suggested that the Social Sciences teachers' acknowledgement level of curriculum should not be considered sufficient and should be improved. Also, it was determined that the Social Sciences teachers have some shortcoming in terms.

KeyWords: Programme, Curriculum, Social Studies Curriculum, Teacher Proficiencies

ÖN SÖZ

Eğitim, ülkelerin ilerleyip gelişmesinde etkin bir rol oynamaktadır. Doalyısıyla okullarda uygulanan öğretim programları önemli bir işleve sahip olmaktadır. Bu doğrultuda yapılan program geliştirme çalışmaları sonucunda 2004 yılında ilköğretim taslak programı hazırlanmış ve kademeli olarak tüm ilköğretim okullarında uygulanmaya başlanmıştır.

Öğretim programları hem devlet için hem birey için hem de öğretmenler için son derece önemli bir işleve sahiptir. Bu işlev; devlet için istenilen nitelikte bireyler yetiştirmek, birey için kazanılacak nitelikleri bilmek, öğretmen için görevinin standartlarını belirlemektir. Bu bakımdan programları uygulayan öğretmenlerin programları tanıması, işlevlerini bilmesi önem taşımaktadır.

Bu bağlamda çalışmamızda Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin programı tanıma yeterliklerinin tespit edilmesi, varsa sorunlara yönelik öneriler sunulması alana katkılar sağlayabilir.

Bu çalışmamın her aşamasında bilgi, deneyim ve sabrıyla yanımda olan ve yardımlarını esirgemeyen danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Zekerya AKKUŞ'a, görüş ve önerileriyle bana büyük katkı sağlayan babam Kadir BERBER'e, her zaman yanımda olan sevgili eşim Mustafa GÜRBÜZ'e teşekkürü bir borç bilirim.

Erzurum - 2013 **Nurten GÜRBÜZ**

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY TUTANAĞI i
TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI ii
ÖZET iii
ABSTRACT v
ÖN SÖZ vii
TABLOLAR DİZİNİ xi
ŞEKİLLER DİZİNİ xv
KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ xvi

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ 1
1.1. Problem Durumu 1
1.1.1. Alt Problem Durumları 2
1.2. Araştırmanın Amacı 2
1.3. Araştırmanın Önemi 3
1.4. Varsayımlar 3
1.5. Sınırlılıklar 3
1.6. Tanımlar 4

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR 6
2.1. Çalışılan Konu ile İlgili Kuramsal Çerçeve 6
2.1.1. Eğitim Nedir? 6
2.1.2. Program Nedir? 8
2.1.3. Eğitim Programı (Yetişek) 9
2.1.4. Eğitim Programının Temel Öğeleri 10
2.1.4.1. Amaç (hedef/öğrenci kazanımları) 11
2.1.4.2. İçerik (muhteva/konu) 12
2.1.4.3. Öğrenme-öğretme süreci (eğitim durumları) 13
2.1.4.4. Ölçme ve değerlendirme (sınama durumları) 14
2.1.5. Öğretim Programı 16

2.1.6. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı 17
2.1.7. Sosyal Bilgilerin Tanımı 18
2.1.8. Dünya da Sosyal Bilgilerin Tarihçesi 20
2.1.9. Türkiye'de Sosyal Bilgilerin Tarihçesi 21
2.1.10. Sosyal Bilgiler Programının Yapısı 23
2.1.11. Sosyal Bilgiler Programının Temel Öğeleri 25
2.1.11.1. Sosyal Bilgiler programı ve amaçları 26
2.1.11.1.1. Evrensel amaçlar 27
2.1.11.1.2. Ulusal amaçlar 29
2.1.11.2. Beceriler 32
2.1.11.3. Kavramlar 35
2.1.11.4. Değerler 36
2.1.12. Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Vizyonu 39
2.1.13. Sosyal Bilgiler Programının Temel Yaklaşımı 40
2.1.14. Sosyal Bilgiler Öğretiminde İçerik 44
2.1.15. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Öğrenme-Öğretme Süreci 47
2.1.16. Sosyal Bilgilerde Ölçme ve Değerlendirme 49
2.2. Çalışılan Konu İle İlgili Yapılan Araştırmalar 51

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM 56
3.1. Araştırma Modeli 56
3.2. Evren ve Örneklem 57
3.2.1. Araştırmanın Evreni 57
3.2.2. Araştırmanın Örneklemi 57
3.3. Veri Toplama Araçları 57
3.3.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarını Tanıma Yeterliklerinin Değerlendirilmesi Anketi 58
3.3.2. Öğretmen Görüşme Formu 58
3.4. Verilerin Toplanması 59
3.5. Verilerin Analizi 60

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUM 62
4.1. Anket Sorularından Elde Edilen Bulgular 62
4.2. Görüşme Sorularından Elde Edilen Bulgular 76

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ (TARTIŞMA) VE ÖNERİLER 85
5.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programını Tanıma
5.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programını Tanıma Yeterliklerine İlişkin Öğretmenlere Uygulanan Görüşme İle İlgili Tartışma ve Yorum 92
5.3. Öneriler 95
KAYNAKÇA 96

EKLER 104
EK 1. ANKET SORULARI 104
EK 2. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞME FORMU 109
EK 3. İZİN BELGESİ 111
ÖZGEÇMİŞ 113

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 2.1. 4.Sınıf Öğrenme Alanlarına Göre Doğrudan Verilecek Beceriler 33
Tablo 2.2. 5.Sınıf Öğrenme Alanlarına Göre Doğrudan Verilecek Beceriler 34
Tablo 2.3. 6.Sınıf Öğrenme Alanlarına Göre Doğrudan Verilecek Beceriler 34
Tablo 2.4. 7.Sınıf Öğrenme Alanlarına Göre Doğrudan Verilecek Beceriler 35
Tablo 2.5. 4. Sınıf Öğrenme Alanlarına Göre Doğrudan Verilecek Değerler.....37
Tablo 2.6. 5. Sınıf Öğrenme Alanlarına Göre Doğrudan Verilecek Değerler.....38
Tablo 2.7. 6. Sınıf Öğrenme Alanlarına Göre Doğrudan Verilecek Değerler.....38
Tablo 2.8. 7. Sınıf Öğrenme Alanlarına Göre Doğrudan Verilecek Değerler.....39
Tablo 2.9. Sosyal Bilgiler 4-7. Sınıflar Öğrenme Alanları ve Üniteler.....46
Tablo 4.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Cinsiyetlerine İlişkin Veriler.....62
Tablo 4.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Mesleki Kıdemlerine İlişkin Veriler 63
Tablo 4.3. Araştırmaya Katılan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Hizmet İçi Eğitim Kurslarına Katılma Durumlarına İlişkin Veriler 63
Tablo 4.4. Öğretim Programı Kavramının Tanımına İlişkin Sonuçlarına İlişkin Veriler.....64
Tablo 4.5. Aşağıdakilerden Hangisi Sosyal Bilgiler Programlarının Vizyonu Değildir Sorusuna İlişkin Veriler 65
Tablo 4.6. Öğretim Programının Temel Boyutları Sorusuna İlişkin Veriler.....65
Tablo 4.7. Öğretim Programlarının Devlet İçin Fonksiyonu Nedir? Sorusuna İlişkin Veriler 66
Tablo 4.8. Öğretim Programının Öğretmen İçin Temel Fonksiyonu Nedir? Sorusuna İlişkin Veriler 66
Tablo 4.9. Öğretim Konularını/İçeriğini Neye Göre Belirlemektesiniz Sorusuna İlişkin Veriler 67
Tablo 4.10. Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Hangi, İçerik Düzenleme Yaklaşımına Göre Hazırlandığını Düşünmektesiniz'' Sorusuna İlişkin Veriler.....67
Tablo 4.11. Eğitim-Öğretim Etkinliklerinizde Seçip Kullandığınız, Yaklaşım-Strateji-Yöntem ve Teknikleri Öncelikli Olarak Neye Göre Belirlemektesiniz Sorusuna İlişkin Veriler 68

Tablo 4.12. Derslerinizde, Öğretim Etkinliklerinizi Yürütmek İçin Araç-Gereç Seçip Kullanırken Sizi Yönlendiren En Önemli Etken Hangisidir Sorusuna İlişkin Veriler 68
Tablo 4.13. Derslerinizde Kullandığınız Ölçme Araçlarını Belirlerken, Aşağıdakilerden Hangisine Öncelik Vermektesiniz Sorusuna İlişkin Veriler..... 69
Tablo 4.14. Derslerinizde Kullandığınız Ölçme Araçlarında, "Soruların Düzeyini" Neye Göre Belirlemektesiniz Sorusuna İlişkin Veriler..... 69
Tablo 4.15. Aşağıdakilerden Hangisi, Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Öncelikle Önerdiği Ölçme Araçlarından Biri Değildir Sorusuna İlişkin Veriler..... 70
Tablo 4.16. Aşağıdakilerden Hangisi Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Hazırlanmasında Temele Alınan Eğitim Felsefesidir" Sorusuna İlişkin Veriler..... 70
Tablo 4.17. Aşağıdakilerden Hangisi, Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Hazırlanmasında Etkili Olan, Öğretme-Öğrenme Kuramıdır Sorusuna İlişkin Veriler 71
Tablo 4.18. Aşağıdakilerden Hangisi Sosyal Bilgiler Programının Temel Öğeleri Arasında Yer Almamaktadır Sorusuna İlişkin Veriler..... 71
Tablo 4.19. Sosyal Bilgiler Programının Önerdiği, "Öğretme Öğrenme Etkinlikleri/Eğitim Durumları" İle İlgili Olarak Aşağıdakilerden Hangisi Söylenebilir Sorusuna İlişkin Veriler..... 72
Tablo 4.20. Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında, Sosyal Bilgiler Programlarının Uygulanmasıyla İlgili Olarak Aşağıdakilerden Hangisi Önerilmektedir Sorusuna İlişkin Veriler 72
Tablo 4.21. Sosyal Bilgiler Ders Programını Etkili Olarak Uygulaması İçin Aşağıdaki Araçlardan Hangilerinin Birlikte Kullanılması Önerilmektedir Sorusuna İlişkin Veriler..... 73
Tablo 4.22. Aşağıdakilerden Hangisi, Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Önerdiği Becerilerden Biri Değildir Sorusuna İlişkin Veriler 73

Tablo 4.23. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Cinsiyetlerine Göre Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarını Tanıma Düzeylerine İlişkin Toplam Puan, Aritmetik Ortalaması, Standart Sapma ve T değeri Verileri 74
Tablo 4.24. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Mesleki Kıdemlerine Göre Sosyal Bilgiler Öğretim Programını Tanıma Düzeylerine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Verileri 74
Tablo 4.25. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Mesleki Kıdemlerine Göre Sosyal Bilgiler Öğretim Programını Tanıma Düzeylerine İlişkin ANOVA Verileri 75
Tablo 4.26. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Hizmet İçi Eğitimlere Katılma Durumlarına İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Verileri 75
Tablo 4.27. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Hizmet İçi Eğitimlere Katılma Durumlarına İlişkin ANOVA Sonuçları 75
Tablo 4.28. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Cinsiyetlerine İlişkin Veriler 76
Tablo 4.29. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Mesleki Deneyimlerine İlişkin Veriler 76
Tablo 4.30. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Mezun Oldukları Program Türlerine İlişkin Veriler 77
Tablo 4.31. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretim programı ile İlgili Hizmet İçi Eğitim Kursuna Katılıp Katılmama Durumlarına Yönelik Görüşlerine İlişkin Veriler 77
Tablo 4.32. Hizmet İçi Eğitim Seminerlerine Katılan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Bu Eğitimin Katkıları Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Veriler 78
Tablo 4.33. Hizmet İçi Eğitimi Almayan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Hizmet İçi Eğitimi Almak İstemelerinin Nedenleri Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Veriler 79
Tablo 4.34. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Temel Aldığı Yaklaşım/yaklaşımlar Hakkında Neler Söyleyebilirsiniz Sorusuna İlişkin Veriler 79
Tablo 4.35. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Amacı/amaçları Hakkında ki Görüşlerine İlişkin Veriler 80
Tablo 4.36. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Temel Öğelerinin Neler Olduğu Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Veriler 81

Tablo 4.37. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılabilecek Ölçme Araç ve Yöntemleri” Hakkında ki Görüşlerine İlişkin Veriler 82

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. Eğitim Türleri 7
Şekil 2.2. Eğitim Sisteminin Öğeleri Arasındaki İlişki 8
Şekil 2.3. Programın Dört Temel Öğesi 11
Şekil 2.4. Sosyal Bilgiler Programının Temel Öğeleri 25

KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ

MEB **:** Milli Eğitim Bakanlığı

METK : Milli Eğitim Temel Kanunu

NCSS **:** National Council for the Social Studies (Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi)

S **:** Sayfa

SPSS **:** Statistical Package for the Social Sciences **(**İstatistik Paket Programlama**)**

TED **:** Türk Eğitim Dergisi

TTK **:** Talim Terbiye Kurulu

TED **:** Türk Eğitim Dergisi

YÖK : Yüksek Öğretim Kurumu

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Türk eğitim sistemine yön veren, Milli Eğitim Temel Kanununda öğretmenlik mesleği; ‘‘devletin eğitim, öğretim ve bunlarla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleğidir. Öğretmenler bu görevlerinin Türk Milli Eğitimin amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak yerine getirmekle yükümlüdürler. Öğretmenlik mesleğine hazırlık, genel kültür, özel alan eğitimi ve pedagojik formasyon ile sağlanır’’ şeklinde tanımlanmaktadır (MEB, METK,1973, mad. 43).

Öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri altı yeterlik ve 31 alt yeterlikten oluşmaktadır. Bunlardan biri de program ve içerik bilgisidir:

-Türk Millî Eğitiminin amaçları ve ilkeleri

-Özel alan öğretim programı bilgisi ve uygulama becerisi

-Özel alan öğretim programını izleme-değerlendirme ve geliştirmedir (MEB, 2008, s. IX).

Öğretmen yeterlikleri öğretmenlerin “öğretmenlik mesleğini etkili ve verimli biçimde yerine getirebilmek için sahip olunması gereken bilgi, beceri ve tutumlar” olarak tanımlanmaktadır (MEB, 2008, s. VIII).

Eğitim-öğretimin kalitesi ve etkililiği öğretmenin niteliğiyle doğrudan ilişkili olduğundan, müfredat çok iyi hazırlanmış olsa bile, öğretmenler istenilen yeterliklere sahip değillerse eğitim-öğretimde arzulanan sonuçlar elde edilemez. Bu nedenle programların uygulamadaki etkililiğinin sağlanabilmesi için ilk önce öğretmenlerin yeni programları tanıyıp benimsemelerinin yanında yüklendikleri rollere uygun hareket etmeleri de sağlanmalıdır (Arslan ve Özpınar, 2008, s.40)

Öğretim programı bilgisine sahip olarak mezun olan öğretmen adaylarının, öğretmenliğe başlamalarıyla, kazandıkları öğretim programı bilgilerini kullanıma sokmaktadırlar.

Program hiyerarşisinde yer alan eğitim, öğretim, ders programlarının önemli bir işleve sahip oldukları söylenebilir. Toplum tarafından istenen nitelikte bireyler yetiştirmenin, programlar yoluyla gerçekleştirilebildiği bir gerçektir.

Bu bağlamda tüm öğretmenlerde olduğu gibi Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin de öğretim programlarını bilmeleri, anlamaları ve uygulamaları önem arz etmektedir. Eğitim, öğretim ve yönetimle ilgili iş ve işlemleri programlara göre yürütmeleri istenen, beklenen ve sonuçları değerlendirilen bir durumdur.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler öğretim programlarını ne derece tanıdıklarını belirlemeye yönelik bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu da bu alanda bir çalışmanın gerekli olduğu fikrini ortaya çıkarabilir. Araştırmanın problem cümlesi; *Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, Sosyal Bilgiler programlarını tanıma yeterlikleri ne düzeydedir?''* şeklindedir.

1.1.1. Alt Problem Durumları

Yapılan çalışmada aşağıdaki soruların cevapları aranmaya çalışılmıştır:

1- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler öğretim programlarını tanıma yeterliklerinde cinsiyetler arası anlamlı bir fark var mıdır?

2- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler öğretim programlarını tanıma yeterliklerinde mesleki kıdemlerine göre anlamlı bir fark var mıdır?

3- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler öğretim programlarını tanıma yeterliklerinde aldıkları hizmet içi eğitim sayılarına göre anlamlı bir fark var mıdır?

1.2. Araştırmanın Amacı

Öğretim programları hem eğitsel hem de yasal bir zorunluluk olarak eğitim-öğretim yaşantımızda önemli bir yer tutmaktadır. Programlar ne kadar çağdaş, ne kadar ideal hazırlanırsa hazırlansın, gösterecekleri fonksiyon, öğretmenlerin onları anlamaları

ve uygulamaları kadar değer taşımaktadır. Bu bakımdan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler programlarını tanıma yeterliklerinin belirlenmesi önem kazanmaktadır. Araştırmamızın amacı, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler öğretim programlarını tanıma düzeylerini belirlemek, varsa bu konudaki eksiklikleri tespit etmek ve bu eksikliklerin giderilmesi için çeşitli çözüm önerilerinde bulunmaktır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Eğitim ve öğretimi şekillendiren, yön veren, standartları oluşturan öğretmenlerin görevlerini belirleyen programların, tanınma derecesi eğitim-öğretimin niteliğini doğrudan etkileyecektir. Bu konuyla ilgili bulgular ve öneriler problemin boyutu hakkında farkındalık yaratarak, problemlerin çözülmesi için hareket kaynağı oluşturabilir.

1.4. Varsayımlar

a- İlköğretim Sosyal Bilgiler programlarının bir programda bulunması gereken tüm niteliklere sahip olduğu,

b- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin anketteki ve görüşme (mülakat) formundaki soruları cevaplandırırken samimi ve içten davrandıkları,

c- Problemle ilgili veri toplama araçlarımız olan anket ve görüşme formunun yeterince güvenilir olduğu,

d- Anket ve görüşme (mülakat) formundaki soruların araştırma problemini ortaya koyabilecek niteliğe sahip olduğu varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma,

1- Ağrı merkez, merkeze bağlı köy ve ilçe merkezlerinde görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile,

2- Araştırma bulguları ankette yer alan sorular ve öğretmenlerle yapılan görüşme formunda yer alan sorulardan elde edilen verilerle sınırlıdır.

3- 2011-2012 eğitim-öğretim yılı güz dönemi ve 2012-2013 eğitim-öğretim yılı bahar dönemi ile sınırlıdır.

Çalışmamızdan çıkan sonuçlar bu sınırlılıklar içerisinde değerlendirilmiştir.

1.6. Tanımlar

Eğitim: Bireyin davranışında, kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istenilen yönde değişmeler meydana getirme sürecidir (Ertürk, 1972, s.12).

Öğretim: Öğretim, tümüne birden öğretim hizmeti denilen özel bir hizmet demeti yardımıyla bir öğretim programının belli bir yer ve zamanda karşılaşılan bir öğrenciye veya öğrenci grubuna uygulanmasıdır (Özçelik, 1987, s.253).

İlköğretim: 7-14 yaş arasındaki çocukların fiziksel, zihinsel, etik gelişimine hizmet eden, onları yaşam ile bir üst eğitime hazırlayan temel eğitim ve öğretimdir (Gökçe ve Gürkan, 1999, s.6).

Eğitim Programı: Bir eğitim kurumunun, çocuklar, gençler ve yetişkinler için sağladığı, milli eğitimin ve kurumun amaçlarının gerçekleşmesine dönük tüm faaliyetleri kapsar (Varış, 1994, s.18).

Öğretim Programı: Belli bir öğretim basamağındaki çeşitli sınıf ve derslerde okutulacak konuları, bunların amaçlarını, her dersin sınıflara göre haftada kaç saat okutulacağını ve öğretim metotlarını, tekniklerini gösteren kılavuzdur (Büyükkaragöz, 1997, s.2).

Ders Programı: Bir disiplinin (dersin) amacı, muhteva (içerik), öğretme-öğrenme süreçleri ve değerlendirmeden oluşan programdır (Büyükkaragöz, 1997, s.2).

Sosyal Bilgiler: Öğrencileri toplumsal yönden eğitmek, onlara içinde yaşadıkları toplumun yönetim düzenini, ekonomik özellikleri, geçmişi üzerinde gerekli bilgi ve anlayışlar kazandırmak, yurttaşlığın hak ve görevlerini kavratmak amacıyla ilköğretimlerde okutulan konuları genellikle tarih, coğrafya, ekonomi ve hukuk gibi bilim dallarından yararlanarak seçilen derstir (Oğuzkan, 1993, s.146).

Hedef: Yetiştirdiğimiz insanda bulunmasını uygun gördüğümüz, eğitim yolu ile kazandırılabilir nitelikte istendik özelliklerdir (Ertürk, 1994, s.24).

İçerik: Hedef davranışları kazandıracak biçimde ünite ve konuların düzenlenmesidir (Sönmez, 1993, s.108).

Eğitim Durumları: Hedef davranışları öğrenciye kazandırmak için gerekli uyarıcıların düzenlenip işe koşulmasıdır (Sönmez, 1993, s.123).

Değerlendirme: Ölçme sonucunu bir ölçüt ile karşılaştırma ve bu yolla, ölçme sonucuyla belirlenmiş olan özellik hakkında bir karara varma işlemidir (Erden, 2001, s.210).

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Çalışılan Konu ile İlgili Kuramsal Çerçeve

Bu bölümde öncelikle araştırma konusunun kuramsal çerçevesi ele alınmıştır. Bu bağlamda önce eğitim, eğitim programı kavramı kısaca açıklanmış daha sonra Sosyal Bilgiler programı ayrıntılı olarak incelenmiş ve programın tanıtımı yapılmıştır.

2.1.1. Eğitim Nedir?

"Eğitim Nedir?" sorusu, insanları tarih boyunca meşgul eden konulardan birisi olagelmiştir. Peygamberler, düşünürler, eğitim ve toplum konusu ile ilgili görüşler öne sürmüşlerdir. Kültürel değerlerin aktarılmasında, yeni kuşakların sosyalleştirilmesinde en önemli görev, eğitim kurumuna düşmüştür (Özdemir, Yalın ve Sezgin, 2008, s.4).

Genellikle her eğitimci, eğitimi değişik ifadelerle farklı biçimlerde tanımlamıştır. Kuşkusuz bu farklılaşmada eğitimcilerin değişik amaçları temel almaları rol oynamaktadır (Tezcan, 1996, s.3). Aşağıda bazı eğitimcilerin bu konu ile ilgili tanımlarına yer verilmiştir.

Eğitim, bireyin davranışında, kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istenilen yönde değişmeler meydana getirme sürecidir (Ertürk, 1972, s.12). Bir davranış oluşturma ya da değiştirme süreci olarak da algılayabileceğimiz eğitimin temel amacı, bireyin kendini gerçekleştirmesine yardımcı olmak, kendine ve topluma yararlı hale getirmek, ortaya çıkan sorunlara çözüm bulmasını sağlamak ve problem çözme yeteneğini kazandırmaktır (Sönmez, 1991, s.43).

Toplum üyelerinin eğitilmek için birbirlerine gereksinmeleri olmasaydı; bunun için birbirleriyle etkileşmeselerdi; işbirliği yapmasalardı eğitim kurumu oluşmazdı. Eğitim kurumunun doğmasının nedeni, toplum üyelerinin eğitsel gereksinmelerini karşılayıp doyurmasıdır (Başaran, 1999, s.139).

Eğitim süreci; kapsamlıdır, çok boyutludur, süreklidir, dinamiktir, bilimsel araştırma ve bulgulardan kaynaklanır, ulusaldır; uluslararası araştırmaları inceler ve

onlardan yararlanır, yaşantılarla doğrudan ilgilidir, insana özgüdür, amaca yöneliktir, olumluya dönüktür, bütünleyicidir, zaman yönünden sınırsızdır, mekân yönünden geniştir, her yerde oluşur, ulusal kalkınmayla doğrudan ilgilidir, kültürü oluşturur, geliştirir ve kültürden etkilenen bir uyum sürecidir (Varış, 1994, s.23).

Eğitimin gerçekleştirmesi gereken birçok amacı vardır. Bu amaçları uygulamaya geçirmek eğitimcilere düşmektedir. Aşağıda eğitimin genel amaçları şu şekilde sıralanmıştır:

1- Bireylere bilgi ve beceri kazandırmak.

2- Toplumun yaşamasını ve kalkınmasını devam ettirebilecek ölçüde ve nitelikte değerler üretmek.

3- Eski ve yeni değerleri bağdaştırmak.

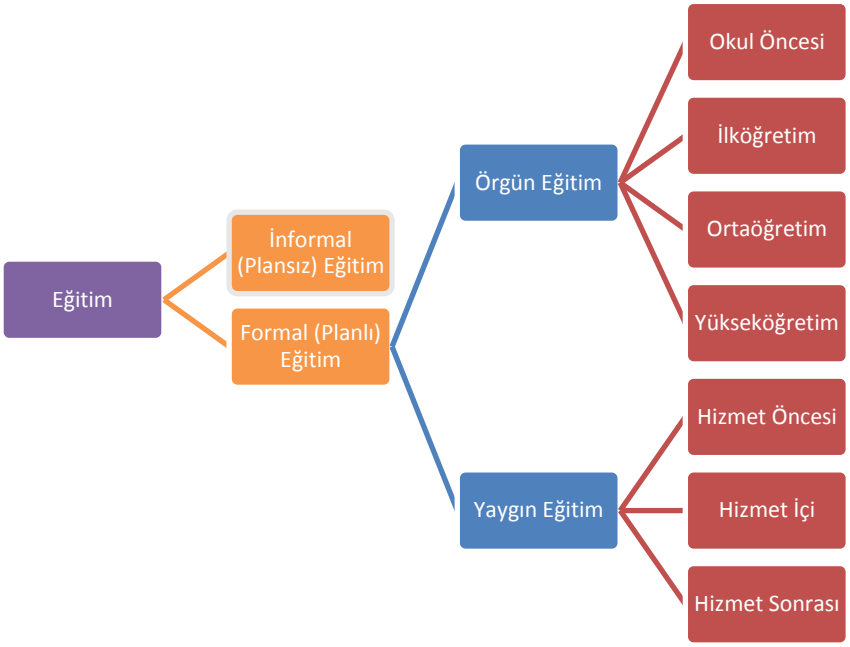
4- Toplumdaki değerlere süreklilik ve esneklik kazandırmak.

5- Çağ koşullarının gereklerine uygun ve geleceğe dönük yeni değerler üretmek.

6- Var olan değerlerin dağılmasını önlemek.

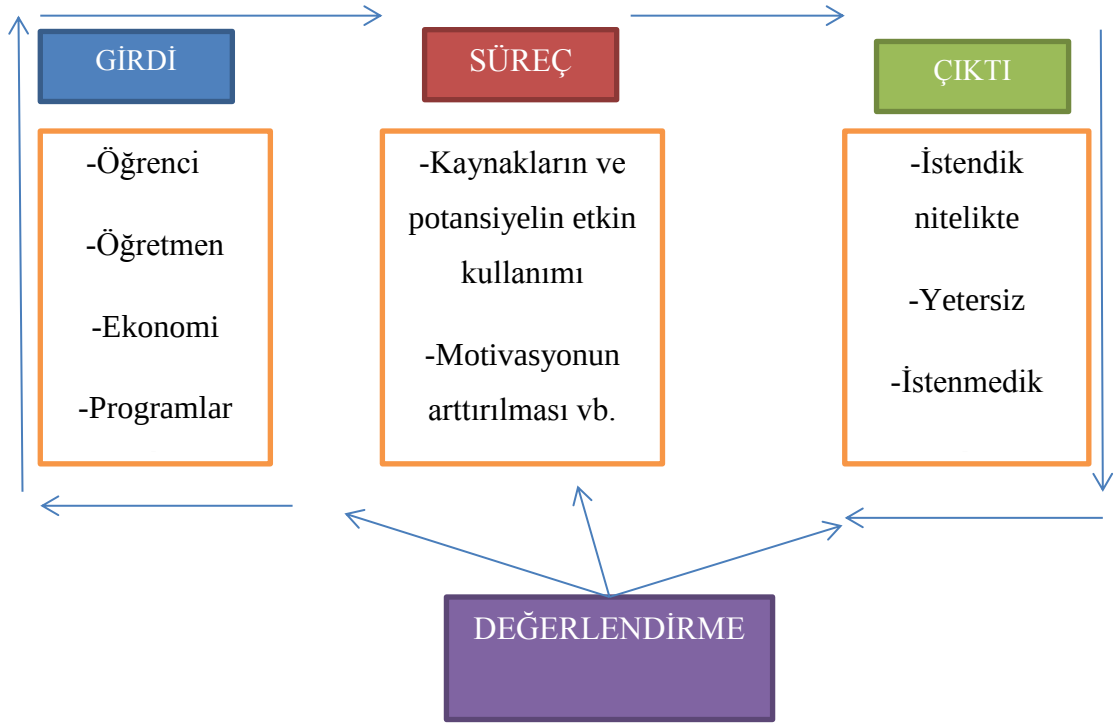
Eğitim, önceden planlı ve programlı olup olmamasına, hedeflerinin önceden belli olup olmamasına göre informal ve formal olmak üzere iki başlık altında incelenir. (Gürol ve Tezci, 2006, s.1).

Eğitim kendi arasında çeşitli türlere ayrılır:

Şekil 2.1. Eğitim Türleri (Karlı, 2008, s.361).

Eğitime bir sistem yaklaşımıyla bakıldığında, her sistem gibi eğitim sistemi de; **girdi, süreç, çıktı ve değerlendirme** (kontrol) öğelerinden oluşmaktadır. Bu öğelerin herhangi birindeki değişiklik, eksiklik, yanlış işleyiş, sistemin çalışmasını ve elde edilecek ürünün niteliğini etkiler. Çünkü sistemin tüm öğelerinin işleyişinin bir sonucu olarak bireye istendik davranışlar belli ölçüde kazandırılabilmektedir. Eğitim sistemini oluşturan öğeler ve bu öğeler arasındaki ilişki aşağıda şekil 2.2'de sunulmuştur (Tan, 2005, s.5):

Şekil 2.2. Eğitim Sisteminin Öğeleri Arasındaki İlişki (Tan, 2005, s.5)

2.1.2. Program Nedir?

Yunanca bir kelime olan program, genel olarak yapılması gereken bir işin bölümlerini, her bölümün yapılış sırasını, zamanını ve nasıl yapılacağını gösteren bir tasarı anlamına gelmektedir. Önemli işlerin üstesinden gelebilmenin temel şartlarından biri de yapılacak işin bir programa bağlanmasıdır (Büyükkaragöz, 1997, s.1).

Eğitim ve öğretim, planlı ve programlı yapılması gereken etkinliklerdir. Eğitim ve öğretim sürecinin başarısı, eğitim ve öğretim programlarına bağlıdır. Bir ülkedeki eğitim sisteminin niteliğini, orada uygulanmakta olan eğitim ve öğretim programları

göstermektedir. Programlar, eğitilecek bireye kazandırılacak davranış standartlarını, öğretilecek içeriği belirler; öğrenme ve öğretim etkinliklerine ve değerlendirme çalışmalarına kılavuzluk ederler. Eğitim Programları, yetiştirilecek insan tipinin belirleyicisidir (Ocak, 2007, s.26). Eğitim alanındaki program kavramı; eğitim programı, öğretim programı, müfredat programı ve ders programı gibi değişik adlar altında kullanılmaktadır (Büyükkaragöz, 1997, s.1).

2.1.3. Eğitim Programı (Yetişek)

Eğitim programı kavramının kullanılmasının, M.Ö. birinci yüzyıla kadar uzandığı belirtilmektedir. Julius Ceaser ve askerleri Roma'da yarış arabalarının, üzerinde yarıştığı oval biçimdeki koşu pistini Latince curriculum (İngilizce track: koşu yolu) olarak kullanmışlar ve bu kavram, koşu pisti olarak bilinen somut bir kavramdan, bugün ders programı anlamında kullanılan soyut bir kavrama doğru geçişi sağlamıştır. Bu süreçte, eğitim programı (curriculum) "izlenen yol" anlamında eğitimde de kullanılmaya başlanmıştır. Bu nedenle, kelimenin etimolojik yapısından hareket eden kimi eğitimci yazar ve düşünürler "izlence" sözcüğünü kullanmayı yeğlemektedirler. Eğitim programı için kimi düşünürler yetiştirmekten yola çıkarak yetişek sözcüğünü kullanmayı benimsemiş, ama daha çok eğitim programı kavramı günümüze kadar kullanılagelmiştir (Demirel, 2004, s.1).

Eğitim sistemlerine işlerlik kazandıran eğitim programları, kapsamlı ve çok boyutlu olduğu için tanımında çeşitliliklerle karşılaşılmaktadır. Bu tanımlar da düşünür ve eğitimciler tarafından benimsenen eğitim anlayışı ve eğitim felsefesine göre değişmektedir (Erden, 1998, s.2). Örneğin program, eğitilecek bireylere, öğrenme yaşantılarını kazandırma planıdır (Saylor, Alexander ve Lewis, 1981, s.8). Yine eğitim programı, okul ya da üniversitelerin sorumluluğu altında sistematik olarak geliştirilen bilgi ve yaşantıların yeniden yapılandırılmasıdır (Tanner ve Tanner, 1980, s.43). Bütün eğitim programları nasıl tanımlanırsa tanımlansın, belli öğelerden oluşur. Bunlar, hedefler ve hedef davranışlar, içeriğin seçimi ve örgütlenmesi, öğrenme-öğretme süreci ve son olarak da hedeflerin değerlendirilmesidir (Taba, 1962, s.11). Eğitim programları alanında Türkiye'de öncülük yapmış iki önemli eğitim programcısı Varış ve Ertürk bu kavramları farklı tanımlamışlardır. Eğitim programı; bir eğitim kurumunun, çocuklar,

gençler ve yetişkinler için sağladığı, millî eğitim ve kurumun amaçlarının gerçekleştirilmesine dönük tüm faaliyetlerin kapsanmasıdır öğretim, ders dışı kol faaliyetleri, özel günleri kutlanması, geziler, kısa kurslar, rehberlik, sağlık vb. hizmet ve fonksiyonlar bu çerçeve içine girer (Varış, 1997,s.13). Ertürk (1997) ise eğitim programı yerine ‘‘yetişek’’ sözcüğünü kullanarak bu kavramı açıklamıştır. Eğitim programı, öğrencide geliştirilecek davranışların önceden kararlaştırılıp bir sıraya konması; bu davranışları geliştirici öğrenme yaşantılarını gerçekleştirecek eğitim durumlarını (öğrenme yaşantılarını) istendik ve beklendik davranışları geliştirmedeki etkililik derecelerinin araştırılması yani değerlendirmedir (Ertürk, 1997, s.4)

Eğitim programı hem öğretmenlere hem de öğrencilere birçok fayda sağlar. Bu faydaları şu şekilde sıralanmıştır:

1- Eğitim faaliyetlerine yön verir.

2- Aynı eğitim basamağındaki okullarda eğitimin aynı amaçlar çerçevesinde hemen hemen aynı yönde gerçekleşmesini sağlar.

3- Eğitimde verimi arttırır.

4-Mesleğe yeni başlayan öğretmenlere rehberlik eder (Büyükkaragöz, 1997,s.3).

2.1.4. Eğitim Programının Temel Öğeleri

Çağımıza damgasını vuran gelişim ve değişim gibi kavramlar sonucunda ortaya çıkan yeni yaşam ve düşünme biçimlerine uyum sağlamak, toplumsal gelişim ve değişimin ancak etkili eğitim sistemi ile mümkün olabileceğine inanan; akılcı, üretken, aydınlanmacı, yaratıcı, toplumsal sorunlara sahip çıkan ve çözüm üreten bireylerin yetişmesine bağlıdır. Etkili bireylerin yetiştirilmesi de, etkili eğitim programlarının oluşturulmasına bağlıdır. Bu da, eğitim programlarının, sürekli ve koşullara uygun bir gelişim içinde olmasını gerektirir (Karakuş, 2006, s.20).

Eğitim programlarını geliştirmenin temelinde, sosyo-kültürel ve bilimsel-teknolojik dinamizmin günden güne daha nitelikli insan gücü gerektirmesi yatar. Çeşitli alanlardaki dinamizm eğitim programlarının da dinamik olmasını gerektirir. Eğitim programlarındaki dinamizm, objektif süreçlerle yönlendirilerek, bireyleri toplumun istekleriyle tutarlı biçimde ve standartlarda yetiştirmek mümkün olacaktır (Varış, 1996,

s.16). Program geliştirme, programın öğeleri arasındaki dinamik ilişkiler bütünüdür (Demirel, 2000, s.28). Bu yüzden programlar; hedef, konu, eğitim durumları ve değerlendirme öğelerinden oluşan sistemli bir yapılanmadır:

Şekil 2.3. Programın Dört Temel Öğesi

2.1.4.1. Amaç (hedef/öğrenci kazanımları)

Hedef, bir öğrencinin, planlanmış ve tertiplenmiş yaşantılar sayesinde kazanması kararlaştırılan ve davranış değişikliği veya davranış olarak ifade edilmeye elverişli olan bir özelliktir (Ertürk, 1972, s.26). Eğitim programının en önemli öğesi hedef yani kazanımdır. Bir program yapılırken önce hedefler belirlenir. Çünkü bu öğe diğer öğelerin gerçekleştirilmesine yöneliktir (Bilgili, 2012, s.41).

Hedef, öğretim sürecinin sonunda öğrenciye kazandırılmak istenen davranışlar ve özelliklerdir. Eğitim uygulamalı bir bilim alanıdır. Bu nedenle eğitim problemlerine masa başında ve kâğıt üzerinde değil, problemin kaynağında okulda ya da eğitim sisteminin bütününde çözüm aramak gerekir. Eğitim sisteminde ortaya çıkan problemlerin çözümü, bir ülkede izlenen Milli Eğitim Politikasına, okuldaki öğrencinin davranışa dönüştürmesi söz konusu olan programların geliştirilmesine bağlı bulunmaktadır (Varış, 1976, s.4).

Planlı eğitim etkinlikleri için ayrılan zamanın sınırlı olması nedeniyle eğitimle kazandırılması mümkün özellikler arasında en önemli sayılanlar belirlenerek uygun yönlendirmesi, öğretme-öğrenme işleminin yapılmasını ortaya koyması ve ölçmelere

kılavuzluk etmesi açısından gerekli görülmektedir. Hedefler, öğrenciye kazandırılmak üzere seçilen istendik özelliklerdir. Diğer bir anlatımla yetiştirilecek insanda bulunması uygun görülen, eğitim yoluyla kazandırılabilir istendik özelliklerdir. Bu özellikler; bilgiler, yetenekler, beceriler, tutumlar, ilgiler, alışkanlıklar vb. olabilir (Ertürk, 1972, s.24).

Amaçlar dikey ve yatay olarak iki boyutta ele alınmaktadır. Dikey boyutta amaçlar uzak, genel ve özel amaçlar olarak sınıflandırılmaktadır. Yatay boyutta ise, aşamalı olarak üç alanda sınıflandırılmaktadır. Bunlar bilişsel, duyuşsal ve devinişsel (psikomotor) alanlardır. Amaçları operasyonel öğrenci davranışları olarak ifade etmek gerekmektedir. Ancak bu şekilde öğrencilere kazandırılmak istenen davranışlar anlaşılır bir biçimde ifade edilmiş olur. Aksi halde, amaç ifadeleri programda uygulamadan uzak, sadece sıralanmış ifadeler olarak yer alırlar (Demirel, 2000, s.31).

2.1.4.2. İçerik (muhteva/konu)

Eğitim programlarının ikinci öğesi içerik öğesidir. İçerik öğesinin belirlenmesinde eğitim programlarında belirlenen amaçlara ulaşabilmek için "ne öğretelim?" sorusuna yanıt aranır. İçerik, hedef davranışları kazandıracak şekilde ünite ve konuların düzenlenmesidir. Daha açık bir anlatımla, içerik, hedef ve davranışların açıklandığı, ilgili örneklerin, sorunların sunulduğu tutarlı, dirik bir bütün olarak betimlenebilir. Daha etkili bir öğretim için içeriğin etkili bir organizasyonu gereklidir. Öğrenci açısından bakıldığında, içerik öğrenci için anlamlı, değerli olmalı, bunun içinde öğrenciye pratik yararının ne olacağı belirtilmeli, öğrencinin ilgi ve ihtiyaçlarına uygun olmalıdır (Sönmez, 1994, s.49).

İçerik özellikleri ile ilgili öğrenme ilkeleri aşağıda sunulmuştur:

1) Öğretimin içeriği öğrencinin beklentilerine, amaçlarına uygun ise öğrencinin etkin katılımı dolayısıyla da öğrenme düzeyi yükselir.

2) Anlamlı bir şekilde öğrenilen bir bilgi, anlamsız olarak öğrenilen bilgiden daha kolay geri getirilebilir, daha kalıcıdır ve genellenebilir özelliğe sahiptir.

3) Mantıksal olarak iyi organize edilmiş bilgi, iyi organize edilmemiş bir bilgiden daha kolay öğrenilir ve hatırlanır.

4) Somut bilgi, öğrencinin daha kolay resmetmesini, imajlar oluşturmasını sağladığından, soyut bilgiden daha kolay ve doğru olarak anlamlandırılabilir ve hatırlanabilir (Senemoğlu, 2004, s.384).

Bir dersin içeriğine hangi konuların dâhil edileceği ve belirlenen konuların hangi detayda ele alınacağı, ne tür etkinlikleri içereceği ve hangi mantıki sırada işleneceği belirlenirken dikkat edilmesi gereken bazı hususlar vardır. Bunlardan bazıları: 1. Öğretim hedefleri, 2. Öğrencinin hazırbulunuşluk düzeyi, 3. Aşamalılık ilkesi, 4. Bilimsellik, güncellik, ve revizyon (gözden geçirme), 5. Düşünme yeteneği geliştirme, 6. Uygulanabilirlik, 7. Faydalılık, 8. Sınıf-içi uygulamalar, 9. Yeterli materyallere erişebilirlik ve, 10.Bilgiye ulaşma ve bilgiyi işleme yeteneğini geliştirmedir (Tan, 2005, s.48).

İçerik belli ölçütlere göre seçilmelidir. Bu ölçütler; İlgili -Faydalı-Güvenilir-Anlamlı-Geçerli-Öğrenilebilir-Ekonomik -Sosyal gerçeklerle tutarlı -Kendi kendine yeterli -Öğrenci ihtiyaçlarına cevap verici (Gürol ve Tezci, 2006, s.49). Bir eğitim programında yer alan hedef ve hedef davranışlarla, program içeriğinin iki boyutlu bir çizelge üzerinde gösterilmesine Belirtke Tablosu diğer bir tanımla Hedef-içerik Çizelgesi de denilmektedir. Belirtke tablosu üç aşamadan oluşmaktadır:

a) Öğretim hedeflerini belirleme,

b) Ders içeriğini belirleme,

c) İki boyutlu çizelgeyi hazırlama (Demirel, 2004, s.131).

Hedeflerin, hangi konu içeriğiyle ilgili olarak gerçekleştirilecekleri belirtilmelidir. Bunu sağlamanın en etkili yolu da bir boyutunda konu ya da ünitelerin yer aldığı diğer boyutunda ise bu konular içinde gerçekleştirilecek hedeflerin davranışsal boyutlarının yer aldığı *iki boyutlu bir tablo (belirtke tablosu)* hazırlamaktır. Belirtke tablosu aynı zamanda ölçme aracının kapsam geçerliliğini göstermektedir (Karlı, 2008, s.399).

2.1.4.3. Öğrenme-öğretme süreci (eğitim durumları)

Sönmez (2003)'e göre, öğretme-öğrenme süreci, hedef davranışları öğrenciye kazandırmak için gerekli uyarıcıların düzenlenip işe koşulmasıdır. Örneğin, bölgenin

haritasını aslına uygun olarak ezbere çizebilme hedefinin davranışlarını öğrenciye kazandırmak için eğitim ortamında yapılacak olanlar şöyle sıralanabilir; İçeriğin, bu hedefe göre düzenlenmesi, öğrenciye verilecek ipuçları, düzeltme, pekiştireç ve dönütlerin belirlenmesi, öğrencinin bizzat bu işi yapması yani öğrenci katılganlığının sağlanması, uygun öğretme-öğrenme strateji, yöntem ve tekniklerin kullanılması, araç-gereçlerin öğretmen tarafından işe koşulması, yeterli zamanın verilmesi, sınıfın uygun bir şekilde düzenlenmesi, öğrenciye sevgiyle davranılması ve yüreklendirilmesi, uygun akıl yürütme süreçlerinin kullanılması, biçimlendirme ve yetiştirmeye dönük değerlendirmenin yapılması gerekmektedir (Sönmez, 2003, s.125).

Eğitim durumlarının etkinliğini arttırmak için çeşitli yöntem ve tekniklerden ve bunları destekleyen öğretim materyallerinden yararlanılır. Yöntem ve teknik seçiminde ise, hedefler, öğrencilerin ve öğretmenlerin özellikleri, kapsam ve eldeki olanakların göz önünde bulundurulması gerekir (Pehlivan, 2006, s.40).

Eğitim durumları seçilirken şu noktalara dikkat edilmeli:

a) Eğitim durumu hedefe göre olmalıdır

b) Eğitim durumu öğrenciye göre olmalıdır

c) Eğitim durumları ekonomik olmalıdır

d)Eğitim yaşantılarını düzenlemede ipucu, pekiştireç, öğrenci katılımı, dönüt-düzeltme öğretim ilkelerine uygun olarak kullanılmalıdır (Karlı, 2008, s.400).

2.1.4.4. Ölçme ve değerlendirme (sınama durumları)

Programın dördüncü boyutu değerlendirme boyutudur. Değerlendirme boyutunda en önemli ölçüt programda yer alan amaç ve davranışların sınanmasıdır. Bu yolla öğrencilere kazandırılmak istenen amaç ve davranışların kazandırılıp kazandırılmadığı ölçülür. Değerlendirme, öğretim uygulamalarının niteliğinin değerlendirilmesi açısından da önemlidir (Karakuş, 2006, s.25).

Değerlendirme, ölçme sonucunu bir ölçüt ile karşılaştırma ve bu yolla, ölçme sonucuyla belirlenmiş olan özellik hakkında bir karara varma işlemidir (Erden, 2001, s.210). Eğitimde ölçüt ise, ölçme ve gözlem verilerinin değerlendirilmesinde, karşılaştırmaya ve yorumlamaya esas olarak alınan dayanaklara ölçüt (kıstas, kriter,

norm) denir. Nasıl ki, gözlem ve araçsız ölçme yapılamazsa, ölçütsüz de değerlendirme yapılamaz (Gümüş, 1977, s.33).

Bugün değerlendirmede, geçmiş yıllarda olduğu gibi küçük bir grup öğrenciyi seçme esasından tüm öğrencilerin eksiklerini bulma ve öğretim için gerekli önlemleri alma temeline dayalı bir görüş benimsenmiş bulunmaktadır. Buna göre her öğrenci, kendisinde var olan yetenekleri azami düzeye çıkarıncaya kadar eğitim sisteminde kalmalıdır. Bu temel görüş çerçevesinde değerlendirmenin esas amacı, öğrencileri tanımaya ve onların eksikliklerini bulmaya yönelmiş bulunmaktadır. Öğretim, öğrenmenin meydana gelmesi ve değerlendirmede, öğrenmenin meydana gelip gelmediğini belirlemek için gereklidir. Değerlendirmeden elde edilen sonuçlar, öğrenmeyi yönlendirmede giriş verisi olarak kullanılmaktadır. Eğer öğrenci belirlenmiş amaca ulaşamadı ise, öğretmenin ona amaca ulaşması için yardım etmesi gerekir (Doğan, 1997, s.316). Öğretmenin görevi, öğrencinin gözlenip ölçülmek istenen davranışı gösterebilmesi için gerekli yaşantıları geçirebilmesini sağlayacak biçimde çevreyi hazırlama-düzenleme-ayarlama ve böylece öğrenci ile çevresi arasında etkili etkileşimi sağlamadır (Büyükkaragöz, 1997, s.51).

Değerlendirme, öğretim süreci ile ilgili kararları verebilmek için uygun olan verilerin toplanması ve yorumlanması sürecidir. Bu tanımdan üç sonuç çıkarmak mümkündür. Birincisi, değerlendirme sürekli bir süreçtir. Değerlendirme öğretime başlamadan önce başlar, öğretim esnasında ve öğretim tamamlandıktan sonra sürer. İkincisi, değerlendirme süreci planlı bir faaliyettir. Değerlendirme, belirli bir amaca yöneliktir ve öğretim etkililiğini ve verimini bulmaya yöneliktir. Üçüncüsü, karar vermeye esas olacak verileri toplamak için değerlendirme doğru, güvenilir ve duyarlı ölçme araçlarının kullanılmasını gerektirir. Değerlendirme, öğretimin nasıl ilerlediğini saptamak, sonucun ne olduğunu belirlemek ve öğretimin nasıl daha iyi yapılabileceğini göstermek için gerekli verileri toplamayı içerir (Doğan, 1997, s.317).

Eğitim sürecinde ölçme ve değerlendirmenin fonksiyonları şöyle özetlenebilir (Yılmaz, 2004, s.33):

- Değerlendirme öğrenciye davranışları nasıl değiştireceği ve nasıl geliştireceği hakkında bilgi verir.
- Değerlendirme yeterince başarılı olan öğrenciyi motive edebilir.

- Değerlendirme öğrenci hakkında verilecek karara dayanak olur.
- Öğretmenin kendi öğretiminin ne derece etkili olduğunu kestirmesine yardım eder.
- Yöneticilere ve ilgililere bilgi verir.

2.1.5. Öğretim Programı

Eğitim ve Öğretim programı kavramları bazen yanlış olarak birbirleri yerine kullanılmaktadır. Oysa bu kavramlar hem anlamları ve hem de kapsamları bakımından farklıdırlar. Öğretim, eğitimin planlı ve programlı bir şekilde belirli bir zaman diliminde ve belirli bir mekânda gerçekleştirilen bölümüne denir. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere, öğretim, eğitimden daha dar kapsamlıdır. Eğitim kavramı öğretimi kapsayabilir, fakat öğretim kavramının eğitimi kapsaması mümkün değildir (Kıncal, 1997, s.3).

Öğretim programı, okulda ya da okul dışında bireye kazandırılması planlanan bir dersin öğretimiyle ilgili tüm etkinlikleri kapsayan yaşantılar düzeneğidir (Demirel, 2004, s.6). Öğretim programı, özel hedefler ve bunları tanımlayıcı öğe ve kritik davranışlar, bu öğe ve kritik davranışların öğrenilmesini sağlayacak öğretme durumları ile bunların öğrenilmiş olup olmadığını ortaya koyacak test durumlarından oluşur. Öğretim programı hazırlanırken bunlar ayrı ayrı saptanmış ve daha sonra da, hedeflere ulaştırması beklenen tüm öğrenme-öğretme etkinlikleri bazı ölçütler uyarınca önce ünitelendirilmiş, sonra da bu üniteler sıralanarak, dersin öğretim programına uygulanacak olan şekli verilmiştir. Okullardaki bir derste uygulanmakta olan öğretim programı bu yoldan gidilerek hazırlanmış bir tasarı, bir proje planı gibidir (Özçelik, 1987, s.254).

Okul Programı, okuldaki bütün eğitim ve öğretim çalışmalarını düzenleyen bir programdır. Bunun kapsamına, bütün ders içi ve ders dışı çalışmalar girer. Müfredat Programı, okul ve öğretim programı ayrımı yapılmadan önce, her ikisi yerine kullanılan bir terimdir. Daha çok eski program anlayışını yansıtır. Bunu, bu terimin sözcük anlamından çıkarabiliriz. Müfredat, tekil anlamına gelen müfredin çoğuludur. Bugün bu terim eskimiştir. Bunun yerine, ya öğretim programı, ya da okul programı sözü kullanılmaktadır (Binbaşıoğlu, 1991, s.73). Ders programı ise, bir ders süreci içinde

planlanan hedeflerin bireye nasıl kazandırılacağını gösteren tüm etkinliklerin yer aldığı plandır (Demirel, 2004, s.7).

2.1.6. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı

İnsanları ve yaşamlarını konu alan Sosyal Bilgiler, insanın kendisini ve çevresindekileri daha iyi anlamasına yardımcı olur. İnsanın kendisini ve çevresindekileri anlamlandırma çabası, neredeyse anne karnında başlar ve o insan ilk olarak kendisini ve annesini tanımaya çalışır. Giderek bu tanıma işine diğer insanları dâhil edecek olgunluğa erişir. İnsan, tanıma ve anlamlandırma çabası için başlangıçta yardıma gereksinim duymaz. Bu işi tamamen kendine özgü bir şekilde yapar. Oysa insanın kendisi ve çevresi aslında daha karmaşıktır. Bu nedenle insan bu anlamlandırma işini tek başına yapamaz. Bu işin sistemli bir şekilde yapılmasını olanaklı kılan kurumlar ise okullardır. Sosyal Bilgiler planlı eğitim içinde bireyin kendini ve çevresini anlamlandırma çabası içinde çok önemli bir yere sahiptir. Okulun ilk yıllarından itibaren bireye topluma uyum sağlaması için gereken bilgi, beceri ve tutumlar Sosyal Bilgiler aracılığıyla kazandırılmaya çalışılır (Karakuş, 2006, s.26).

Son yıllarda bilgi toplumuna ulaşmada geçirilen zorlu süreçte yapılan değişiklikler her alanda olduğu gibi Sosyal Bilgiler öğretim programına da yansımıştır. Yeniden düzenlenen Sosyal Bilgiler öğretim programı, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 12.07.2004 tarih ve 118 sayılı kararla kabul edilmiş ve programın 2004-2005 yılından itibaren 4. ve 5. Sınıflarda, 2006-2007 yılında 6. sınıflarda ve 2007-2008 yılında 7. sınıflarda geliştirilerek uygulanmıştır (MEB, 2006, s.IV).

Yenilenen ilköğretim programlarının AB ve ABD'nin beklentileri doğrultusunda değiştiği (Okçabol, 2007, s.891) şeklindeki bakış açıları yanında, kısmen Avrupa vatandaşı yetiştirmek ve Avrupa ülkelerinin benimsediği temel değerlerin müfredata yerleştirilmesi amacıyla yenilendiği görüşü de (Pamuk, 2007, s.957) dile getirilmektedir.

2.1.7. Sosyal Bilgilerin Tanımı

Sosyal Bilgiler; insanları ve yaşamlarını konu alır, kendi kendimizi ve diğerlerini daha iyi anlamımıza yardımcı olur. Sosyal Bilgileri tanımlamak, Coğrafya ya da Tarih gibi bir disiplini tanımlamaktan daha zordur; çünkü Sosyal Bilgiler disiplinler arası ve çok disiplinli bir alandır. Bununla birlikte; Sosyal Bilgilerin iki temel ayırıcı özelliği bulunmaktadır. Bunlardan ilki; vatandaşlık yeterliliklerini kazandırmak ikincisi ise, bütüncül disiplinler arası bir alan oluşturmaktır (Erden, 1996, s.4).

20. yüzyılın başlarında, sosyal yaşantıların giderek karmaşıklaşması, toplumsal değişmelerin ve çatışmaların artması eğitimin, sosyal hayatın süreklilik arz eden yönlerini anlamlı, değişime açık yönlerini de tutarlı bir biçimde sergileyebilecek bir nitelikte olmasını gerektirmiştir (Erden, 1996, s.6). Bu sebeple eğitimde "millî ve ahlaki" değerlerle öncelikler çerçevesinde, tarih ve coğrafya gibi dersler konmuş, zamanla ortak alanlar ve sosyal etmenlerin etkileşimini içeren konulara programlarda yer verilmiştir (Paykoç, 1991, s.7). Bu durum "Sosyal Bilgiler" adı verilen konu alanın çıkış sebebi olarak söylenebilir.

Sosyal Bilgilerin tanımı birçok eğitimci tarafından yapılmıştır.

Erden (t.y), *''Sosyal Bilgiler; İlköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla, Sosyal Bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanı''* (Erden, t.y, s.8) olarak tanımlamıştır.

Barth ve Demirtaş (1997), "*Hayat bilgisi/Sosyal Bilgiler vatandaşlık eğitimi programı, Türk demokratik toplumundaki sorumluluk sahibi vatandaşların görevlerine uygun amaçlar üreten, içeriğini tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi konularını ilişkilendirerek oluşturan ve yaşam boyu sürecek vatandaşlık becerileri sunan bir eğitim planıdır''*(Barth ve Demirtaş, 1997, s.6) şeklinde tanımlamıştır.

MEB (2005), Yeni Sosyal Bilgiler öğretim programında ise şu kapsamlı tanımlama yapılmıştır: ''*Sosyal Bilgiler bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında*

birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir'' (MEB, 2005, s.51). Bu tanımda dikkat edilecek hususlardan biri, önceden Sosyal Bilgiler denildiğinde tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi anlaşılırken, yeni programda bunların yanında ekonomi sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilim dallarının da açıkça belirtilmiş olmasıdır (Bilgili, 2012, s.27).

ABD'de Sosyal Bilgiler ile ilgili gelişmeleri yürüten Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi'nin (NCSS) çalışmaları ve Sosyal Bilgilere yönelik yaklaşımları, bu alanla ilgili çalışma yapanlara önemli bir kaynak oluşturmaktadır. Sosyal Bilgiler program anlayışının anavatanı olan ABD'de birçok farklı tanımlama denemesinde bulunulmuştur. Nihayet ABD'de profesyonel Sosyal Bilgiler eğitimcilerinin üyesi olduğu Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS), 1992 yılında Sosyal Bilgilerin tanımıyla ilgili tartışmalara bir son vermek amacıyla alana kapsamlı bir tanım getirmiştir. Bu tarihten itibaren Sosyal Bilgiler uzmanları tarafından üzerinde uzlaşı sağlanan ve temel referans kabul edilen şu tanım yapılmıştır:

"Sosyal Bilgiler, sosyal ve beşeri bilimleri vatandaşlık yeterliklerini geliştirmek amacıyla kaynaştıran bir çalışma alanıdır. Okul programı içinde Sosyal Bilgiler, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyolojinin yanı sıra beşeri bilimler, matematik ve doğa bilimlerinden kendine mal ettiği içerik üzerinde sistematik ve eşgüdümlü bir çalışma sağlar. Sosyal Bilgilerin öncelikli amacı, karşılıklı olarak birbirine bağlı bir dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumda, genç insanlara bilgiye dayalı ve mantıklı karar alabilme yeteneklerini geliştirmede yardımcı olmaktır" (NCSS, 1992, akt. Duman, 2002, s.12).

Günümüzde sosyal bilgilerle ilgili olarak farklı yaklaşımlar olmakla birlikte, Sosyal Bilgiler eğitimcileri tarafından yapılan tanımlarda ön plana çıkan noktalar şunlardır;

· Etkili demokratik vatandaşlık eğitiminin amaçlanması,

· İnsanın çevresiyle etkileşiminin incelenmesi,

· Çok disiplinli ve bütüncül bir bakış açısına sahip olması.

Sosyal Bilgiler ile ilgili yapılan tüm tanımlara genel olarak bakılacak olursa; etkili vatandaşlık kavramı ve bireyin çevreyle olan ilişkisi ön plana çıkmaktadır (Berk, 2008, s.9).

2.1.8. Dünya da Sosyal Bilgilerin Tarihçesi

Antik Yunana kadar inen okul geçmişlerine rağmen Sosyal Bilgilerin kapsamına giren derslerin yaygın/etkin bir biçimde okul programlarına girişi, büyük ölçüde XIX. yüzyılda Batı Avrupa ve Kuzey Amerika ülkelerinde gerçekleşmiştir. XX. yüzyıla girilene değin, bütün ülkelerde tarih ve coğrafya gibi adlarla tek disiplinli program anlayışına göre yapılandırılmıştır (Öztürk, 2012, s.10).

Sosyal Bilgiler kavramına bir eğitim programı olarak ilk defa Amerika Birleşik Devletlerinde rastlanmaktadır. Amerika kıtasına dünyanın çeşitli yerlerinden yapılan yoğun göçler, mozaik bir toplum ve çok kültürlülük yaratmıştı. Bununla beraber sanayi inkılâbı sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan pek çok sorunlar çıkarmıştı. 19.yüzyıl Amerikan toplum liderleri, kültürleri homojenleştirmek, bir arada yaşama bilinci geliştirmek, kolektif çalışma ve ortak karar alma mekanizmaları işletmek, kısacası ‘‘yeni Amerikan toplumu yaratmak’’ için eğitimi araç olarak görmüşlerdir (Bilgili, 2012, s.23).

ABD'de 1892 yılında toplanan Ulusal Eğitim Konseyi, ulusal toplum anlayışını oluşturmak üzere Sosyal Bilgiler dersini düzenlemiştir. Sosyal Bilgiler dersinin içeriği tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi derslerinden oluşturulmuş ve toplumun gereksinimlerine göre içerik yeniden yapılandırılmıştır. Sosyal Bilgiler (Social Studies), eğitim kurumlarına bir konu alanı ya da ders olarak A.B.D.’de 20. Yüzyılın başında, sosyal yaşantıların karmaşıklaşması, toplumsal değişmenin ve çatışmaların artmasıyla birlikte girmiştir. Sosyal Bilgilerin bir konu olarak eğitim programına girmesi, ilerlemecilik akımının ‘‘demokratik toplum için vatandaş yetiştirme’’ görüşünün etkisiyle gerçekleşmiştir. 30’lu ve 40’lı yıllarda yeniden kurmacılık ve çocuk merkezli yaklaşımı benimseyen eğitimcilerde Sosyal Bilgiler programının gerçekleşmesi için çaba göstermişlerdir. Ancak, 1940’lı ve 50’li yıllarda Sosyal Bilgiler programları büyük ölçüde Tarih ve Coğrafya ağırlıklı olarak uygulanmıştır. 1960’lı yılların başından 1970’li yılların ortasına kadar Sosyal Bilgiler dersine ağır eleştiriler gelmiş ve yeni

Sosyal Bilgiler adı altında reform hareketi başlatılmıştır. Bu hareketin ortaya çıkmasında ve gelişmesinde Bruner'in buluş yoluyla öğrenme kuramının çok önemli katkısı olmuştur (Erden, t.y. s.6).

2.1.9. Türkiye'de Sosyal Bilgilerin Tarihçesi

Türkiye'de Sosyal Bilgiler bir ders olarak ilk kez 1968 yılında benimsenmiştir. Ancak bu tarihten önce ülkemizde bu dersin içeriğini oluşturan tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi ilkokullarda ayrı dersler olarak okutulmaktaydı (Öztürk ve Otluoğlu, 2005, s.16). Türk maarif tarihine bakıldığında Sosyal Bilgiler programlarının kapsamına giren konuları içeren dersler ilk kez sultan II. Abdülhamit zamanında ilkokul programlarında yer almıştır. (1892 yılında çıkarılan bir talimat gereğince üç yıllık iptidaiyeler için hazırlanan programda, Mülahhas Tarih-i Osmanî ve Muhtasar Coğrafya-yı Osmanî dersleri yer almıştır). İttihat ve Terakki Fırkası iktidarı döneminde, (1913 yılında) ilköğretimi yeniden düzenleyen "Tedrisât-ı İptidaiye Kanûn-ı Muvakkâti" (İlköğretim geçici kanunu) çıkarılmış ve uzun yıllar yürürlükte kalmıştır. Bu kanunla ilköğretim zorunlu ve devlet okullarında ücretsiz hale getirilmiştir (Koçer, 1987, s.190). Bu kanunla iptidaiyeler ve rüştiyeler birleştirilerek öğretim süresi altı yıla çıkarılmış ve "Mekâtib-i İptidaiye-i Umumiye" kurulmuştur. Her biri iki yıl süreli üç devreye ayrılmıştır: Devre-i ula, Devre-i vasatiye, Devre-i aliyedir. İttihat ve Terakki Fırkası yeni oluşturulan bu mekteplerden nitelikli vatansever ve milliyetçi nesiller yetiştirme politikası doğrultusunda tarih ve coğrafyadan başka, malûmat-ı medeniye (medeni bilgiler), malûmat-ı ahlakiye (ahlak bilgisi) ve malûmat-ı iktisadiye (iktisat bilgisi) gibi dersleri okutmuştur (Akyüz, 2004, s.244).

Yeni Türk devletinin ideolojisini genç nesillere benimsetmek, milli, manevi ve ahlaki değerlerle donatılmış nesiller yetiştirmek gayesiyle 1926 yılından itibaren hazırlanan bütün programlarda tarih, coğrafya ve yurt bilgisi derslerine yer verilmiştir. 1926 programı zaman zaman yapılan değişikliklerle 1962 yılına kadar gelmiştir. Mesela; Yurt Bilgisi dersinin adı Yurttaşlık Bilgisi'ne çevrilmiştir. Sosyal Bilgiler alanıyla ilgili gelişmeler, tüm dünya ülkelerini olduğu gibi Türkiye'yi de etkilemiştir. 1962 program taslağıyla ayrı ayrı yer alan tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi dersleri "Toplum ve Ülke İncelemeleri" adlı bir ders adı altında birleştirilmiştir. Bu dersin

amaçları 1, 2, 3. sınıflarda okutulan Hayat Bilgisi programının amaçlarıyla birlikte verilmiştir (Çelenk, 2000, s.89). Bu yeni ders 1968 ilkokul programında "Sosyal Bilgiler" adını almıştır. Ders ortaokulların 1. ve 2. sınıflarında haftada beş 3. sınıflarında ise dört saat olarak okutulmuştur. 1985 yılında ortaokullarda okutulan Sosyal Bilgiler dersi kaldırılarak, bunun yerine milli tarih ve milli coğrafya dersleri konulmuştur. 1992 yılında da yeni bir vatandaşlık programı uygulamaya geçirilmiştir. 1997 yılında sekiz yıllık zorunlu ve kesintisiz ilköğretim uygulamasının başlamasıyla birlikte, milli tarih ve milli coğrafya dersleri kaldırılmış, 1998 yılında ilköğretim 4-7. sınıfları kapsayacak şekilde yeni bir Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı yürürlüğe konulmuştur (Öztürk ve Otluoğlu, 2005, s.16). 1926' da tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisiyle başlayan, 1968'den itibaren Sosyal Bilgiler olarak devam eden (1985' de milli tarih milli coğrafya) bu derslerin amaçları, felsefesi, içeriği ve öğretim yöntemleri 2004 yılına gelinceye kadar pek fazla değişiklik göstermemiştir. Dünyada bilimsel, teknolojik, ekonomik, toplumsal vb. alanlarda süregelen hızlı gelişmeler eğitim alanında da değişimleri beraberinde getirmekte ve bunun neticesinde öğrenme-öğretme anlayışında da gelişmeler yaşanmaktadır. Bu değişim ve gelişimlere ayak uydurabilmek, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin karşı karşıya kaldığı problemlerdendir. Bu duruma bir de ülkelere has sorunlar eklenince (örneğin ülkemiz için PISA, TIMMS, PIRLS vb. uluslararası sınavlarda alınan sonuçların başarısız olması) eğitim alanında değişim gerekli bir hal almaktadır. İşte bu ve benzeri sebeplerden dolayı ülkemizde de eski öğretim programlarının yenilenmesi kaçınılmaz hale gelmiştir (Arslan ve Özpınar, 2008, s.39).

Milli Eğitim Bakanlığı 2004 yılında tüm ilköğretim programlarını kapsayacak programı 2004-2005 öğretim yılında pilot okullarda uygulandıktan sonra, 2005-2006 öğretim yılında tüm ilköğretim okullarında okutulmaya başlanmıştır. 2006-2007 öğretim yılından itibaren de 6-7. sınıflar Sosyal Bilgiler programları aşamalı olarak uygulamaya geçirilmiştir (MEB, 2006, s.IV). Kısaca, Türkiye'de Sosyal Bilgiler programı ile ilgili gelişmeler dünyadaki gelişmelere paralel olmuştur. Uygulanmakta olan Sosyal Bilgiler programının önceki programlara oranla daha iyi olduğu söylenebilir. Çünkü yapılandırmacı yaklaşımı temel alıp öğrencilere aktif bir rol veren bu program diğer programlara göre oldukça farklıdır.

2.1.10. Sosyal Bilgiler Programının Yapısı

Hazırlanan Sosyal Bilgiler programı derse ait genel amaçlar, çeşitli beceriler, kavramlar ve değerlerden oluşmaktadır. Türk Milli Eğitiminin genel amaçları ile Sosyal Bilgiler öğretim programının genel amaçları doğrultusunda ve programın altyapısını oluşturan yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı çerçevesinde oluşturulan öğrenme amaçları "kazanım" şeklinde ifade edilmiştir. Eski programda hedef/davranış olarak tanımlanan ve çoğunlukla bilgi aktarımına yönelik olan öğrenme amaçları; tanıma, kavrama ve açıklama gibi eylem sözcükleri ile ifade edilirken; yeni programda yer alan kazanımlar yukarıdakilere ilave olarak örnek verme, fark etme, ayırt etme, oluşturma, araştırma yapma, savunma, tanımlama, çıkarımda bulunma, değerlendirme, tasarlama, tartışma, ilişkilendirme, kanıt gösterme, karşılaştırma, yorumlama, analiz etme ve fikir ileri sürme gibi fiillerle dile getirilmektedir (Dinç ve Doğan, 2010, s.24).

Yeni Sosyal Bilgiler öğretim programı, ülkemize 1940'lı yıllarda giren ünite anlayışını devam ettirmektedir. Öte yandan Sosyal Bilgiler dersini bir tarih ve coğrafya ünitesi, anlayışından kurtarmaya çalışmaktadır. Diğer bir deyişle bu programda Sosyal Bilgiler ünitesi tasarlanmaya çalışılmıştır. Tarih, coğrafya, ekonomi gibi disiplinlerin mantıki tertibi yerine, öğrencilerin ilgi ve meraklarına göre psikolojik tertibin esas alındığı dikkati çekmektedir. Aynı zamanda yeni Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı kazanım, öğrenme alanı, beceri, kavram ve değer öğretimi, etkinlik ilişkilendirme, ara disiplinler gibi çoğunluğu yeni bir terminolojiyi gündeme getirmektedir (Öztürk, 2012, s.36).

Yeni Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında üniteler ve ünitelerin içerdiği kavram, beceri ve değerlerin dağılımında yatay ve dikey ilişkiler gözetilmektedir. Yeni 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında ve 5. sınıfta sekiz ünite bulunmaktadır. Program kazanımları, örnek etkinlikler içeren öğretmen kılavuzu ile desteklenmiştir. ''Zaman, süreklilik ve değişim'' adlı öğrenme alanı diğer ünitelerin içinde düşünülmüştür. Ünite isimleri öğrenme alanlarının kapsamına ve kazanımların içeriğine göre belirlenmektedir. Ünite şemaları, üç ana sütundan oluşmaktadır. Bunlar kazanımlar sütunu, etkinlik örnekleri sütunu ve açıklamalar sütunudur (Öztürk, 2012, s.36).

1) Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye kurulunca hazırlatılan ilköğretim sosyal bilgiler öğretim programının (6-7) giriş bölümünde, Türk milli eğitimin amaçları başlığı altında, 1739 sayılı Milli Eğitimin Temel Kanununun 2.maddesinde yer alan genel amaçlar sıralanmaktadır. Bu amaçla da özetle; iyi vatandaş yetiştirmek, dengeli bireyler yetiştirmek ve bir meslek sahibi olan bireyler yetiştirmekten söz edilmektedir.

2) Programda genel amaçların devamında; Sosyal Bilgiler öğretim programının genel amaçları başlığı altında on yedi adet genel amaç yazılmaktadır. Türk Milli Eğitimin genel amaçları, tüm eğitim kademelerinin programlarına yön verirken, Sosyal Bilgiler programının genel amaçları, genel amaçlar doğrultusunda 6-7 sınıf Sosyal Bilgiler derslerinde ulaşılması gerekenleri belirlemektedir.

3) Sosyal Bilgiler öğretim programının uygulanmasıyla ilgili açıklamalar;

a) Programın etkili ve sorumlu Türkiye cumhuriyeti vatandaşı yetiştirmek için tasarlandığı,

b) Programın disiplinlerarası yaklaşımla hazırlandığı, öğretimde toplulaştırma esasına göre de uygulanması gerektiği,

c) Programda yer alan kazanımların kazandırılması esas olmak koşuluyla içeriği alt başlıklar şeklinde oluşturabileceği,

d) Programın uygulanışında, "Yansıtıcı düşünme" biçimini kullanmasının gerektiği,

e) Programda yer alan konular "yakından uzağa'' öğretim ilkesine göre sıralanmasının gerektiği,

f) Öğrencilerin, sebep-sonuç ilişkisi ve kanıta dayalı akıl yürütmelerinin sağlanması gerektiği,

g) Öğretmen, temel kavramların öğrenilebilmesi için kavram ve zihin haritalarını kullanması gerektiği

h) Programdaki değerler bir örnek olaydan bir öyküden hareketle, değer analizi şeklinde verilmesi gerektiği

i) Tarihi olayların farklı yorumlarının olabileceğinin belirtilmesi gerektiği

j) Konuların güncel hayatla bağlantılı işlenmesi gerektiği

k) İnceleme gezilerine önem verilmesinin gerektiği

l) Öğrencilere dersi ile ilgili konuları sevdirecek tarihi roman hikâye, şiir, fıkra gibi edebi ürünleri okumaları teşvik edilmesi gerektiği

m) Öğretmenin derslerinde, kazanımlarına hizmet eden araç-gereç materyal kullanması gerektiği,

n) Derslerde, gazete kupürlerinden yararlanması gerektiği,

o) Öğretmen sadece ürün değil, süreç değerlendirmesi yapmasının gerektiği, belirtilmektedir (MEB, 2005, s.6).

2.1.11. Sosyal Bilgiler Programının Temel Öğeleri

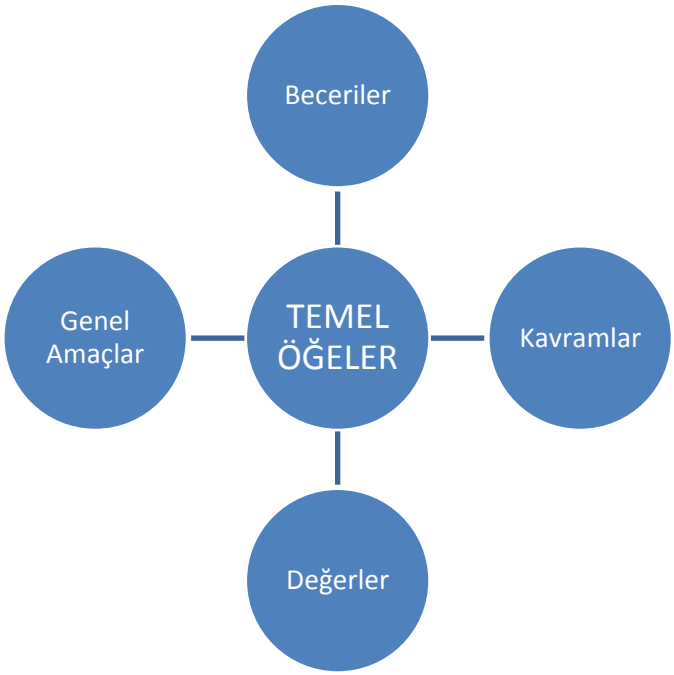
Sosyal Bilgiler programını oluşturan temel ögeler;

- Beceriler,

- Kavramlar,

- Değerler ve

- Genel amaçlardır ”denilmektedir:

Şekil 2.4. Sosyal Bilgiler Programının Temel Öğeleri (MEB, 2005, s.51)

2.1.11.1. Sosyal Bilgiler programı ve amaçları

Sosyal Bilgilerin temel amacı, küreselleşen dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumun vatandaşı olarak kamu yararına bilgiye dayalı, mantıklı kararlar verebilme becerisini geliştirmek için gençlere yardımcı olmaktır (NCSS, 1992). Bu amaca ulaşabilmek için birçok disiplinden de yararlanılmaktadır. Bu süreç disiplinler arası işbirliğini ve disiplinler arası yaklaşımı da gerekli kılmaktadır. Çünkü toplumsal olaylar birçok disiplini ilgilendirmektedir. Bir olaya, tarihçi kendi açısından, felsefeci kendi açısından, din bilimci kendi açısından, psikolog kendi açısından bakarsa sağlıklı bir analiz ve tespitte bulunulmuş olmaz. Dolayısıyla daha genelleyici ve bütüncül bir yaklaşımla resmin tamamına bakılarak bir değerlendirmede bulunulması gerekmektedir. Bu bağlamda Sosyal Bilgileri oluşturan disiplinlerin bilinmesi ve bu disiplinlerin Sosyal Bilgiler içindeki yerinin kavranması gerekmektedir. Ülkemizde 2003 Kasım'ında hazırlıklarına başlanan ve 2005 eğitim-öğretim yılından beri uygulanan Sosyal Bilgiler programında disiplinler arası yaklaşımın önemi vurgulanmaktadır. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler kazanımlarının Sosyal Bilimleri oluşturan disiplinlerin verilerine ve disiplinler arası anlayışa uygun olduğu düşünülmektedir (Keçe ve Merey, 2011, s.111).

İlköğretimin önemli görevi, öğrencilere bir milletin temel kültür unsurlarını kazandırmak, dolayısıyla da temel vatandaşlık bilgileri vermektir. Bu yüzden eğitim-öğretim ilkelerini yerine getirmede ilköğretimin temel derslerinden biri olan Sosyal Bilgilerin yeri ve önemi tartışılmazdır. Zira Sosyal Bilgilerin temel konuları sosyal hayatı bütün yönleriyle öğrenme ile ilgili olduğu bilinmektedir. Sosyal Bilgiler her şeyden önce, insanın, özellikle toplum hayatına etkin bir biçimde uyumunu sağlamak için insanın temel ihtiyaçları ve toplum hayatına ilişkin davranışlarıyla ilgili konuları esas alarak öğrencilerin çok yönlü gelişmesine katkıda bulunmaktadır (Binbaşıoğlu, 1988, s. 40).

Sosyal Bilgiler öğretiminin temel amaçları, geleceğin etkin yurttaşlarında karar verme ve problem çözme becerilerinin geliştirilmesidir. Her zaman öğretmenler, bu becerileri nasıl gerçekleştireceklerine dair farklı görüşlere sahip olmuştur. NCSS, bu konuda bir uzlaşma sağlamak amacıyla 1970 yılında yayınladığı öğretim kılavuzunda Sosyal Bilgiler öğretimi için şu dört amacı önermiştir:

a) İnsanın geçmiş, bugün ve gelecekteki durumu hakkında bilgi edinme becerisini geliştirme;

b) Bilgiyi işleme için gerekli becerileri kazandırma;

c) İnanç ve değerleri yorumlama becerisini geliştirme;

d) Vatandaş olarak aktif sosyal katılım için bilgiyi uygulama; bu amaçlar, o günden beri, gerek Sosyal Bilgilerde program geliştirme çalışmalarında, gerekse alan uzmanlarının oluşturduğu literatürde üzerinde uzlaşılan amaçlar olmuştur. Eğitim programlarının bütün amacı nihayetinde, öğrencileri iyi birer toplum, bölge, millet ve dünya vatandaşı haline getirmektir. Toplum tarafından resmi bir kuruluş olarak oluşturulan okul, kültürel mirası aktarmak ve öğrencileri hayata hazırlamakla görevlidir. Sosyal Bilgiler dersi de sorumluluk sahibi vatandaşlık kavramıyla ilişkili olarak bilgi, tutum ve becerilerin kazanılması ile bağlantılı bir derstir ve Sosyal Bilgiler dersinden iyi vatandaş yetiştirmeye destek olması beklenmektedir (Barth ve Demirtaş, 1997, s.1).

2.1.11.1.1. Evrensel amaçlar

Sosyal Bilgiler eğitim programlarında eşit önemde gözlenen temel amaçlar çok önemlidir. NCSS'e göre temel amaçlar olarak belirlenen bilgi, beceri ve değerler arasındaki ilişki karşılıklı olarak birbirini destekler. Aşağıda bu üç kategori hakkında bilgi verilmektedir **(**NCSS, 1990, akt. Karakuş, 2006, s.30).

a) Sosyal Bilgiler Öğretiminde Bilgiye Yönelik Amaçlar

Bilgi, geçmiş, bugün ve gelecek boyutlarında insanları etkileyen faktörler ve insan deneyimlerini anlamlandırma çabası olarak tanımlanabilir. Sosyal Bilgiler açısından bilgiye bakıldığında, Sosyal Bilgilerin birikimli bir bilgi yapısına sahip olduğu görülmektedir. NCSS'e göre bilgi öğrencilerin insan koşulları ve etkilerini anlamalarını sağlar. Bilgi, değer ve inanışlar için bir temel sağladığı gibi bu becerilerin gelişmesi için bir araç görevi de görmektedir. Öğrenciler bilgi hazinelerini geliştirmek için, iyi bilgi kaynaklarına ve bu bilgiyi kullanma becerilerine gereksinim duyarlar. Sınıfta kazanılan bilgi, öğrencilerin okul dışındaki dünyadaki olay ve koşulları anlamalarına yardımcı olmalıdır. Bilgi öğrencilerin günlük yaşamlarındaki deneyimlerinde kullanabilecekleri nitelikte olmalıdır. Öğrenci ancak bu yolla sosyal bir

vatandaş olarak gözlem, analiz, katılım ve toplum hizmetlerini başarabilir. Sosyal Bilgilerin bilgiye ilişkin amaçlarına coğrafya, ekonomi, antropoloji, sosyoloji, psikoloji, fen, sosyal, sağlık, hukuk ve politika gibi bilim alanlarının çeşitli konuları kaynaklık etmektedir (NCSS, 1990, akt. Karakuş, 2006, s.31).

b) Sosyal Bilgiler Öğretiminde Demokratik Değer ve İnanışlara Yönelik Amaçlar

Demokratik değer ve inanışlar Sosyal Bilgilerin ikinci amaç kategorisini oluşturur. Değerler bireysel veya grup davranışlarının değerlendirildiği ölçüt ya da standartları oluşturur. İnanışlar ise, bu değerlere bağlılığı ifade eder. Sosyal Bilgiler programları, İnsan Hakları Bildirgesi'nde yer alan fikirleri öğrencilerin gözü kapalı olarak kabul etmeleri için telkin etmemeli, ancak öğrenciler tarihsel kökenlerini öğrenmeli ve çağdaş uygulamaları göstermelidir. Benzer fikirler, güncel etkileri ve çalışılan konularla ilgili olarak içerikte analiz edilmelidir. Onlar okulun günlük işlemlerinde yansıtılmalı ve öğretmenler sınıflarında model olmalıdır. Aşağıdaki değerlere dayanan, demokratik süreçler vatandaş katılımı, eşitliği koruma gibi süreçleri içerir. Demokratik süreçlere kaynaklık eden değerler şunlardır: Adalet, insan onuru, eşitlik, hakkaniyet, sorumluluk, doğruluk, dürüstlük, çeşitlilik, bağlılık, özgürlük, gizlilik, uluslararası insan hakları, yetkililik (NCSS, 1990, akt. Karakuş, 2006, s.31).

c) Sosyal Bilgiler Öğretiminde Becerilere Yönelik Amaçlar

Beceri gelişimi Sosyal Bilgiler programının üçüncü amaç kategorisidir. Beceri bir şeyi tekrar edebilen yeterlikte yerine getirme olarak tanımlanır. Beceriler, öğrencilerin eyleme dayalı inanışlarla bilgi arasında bağ kurabilme süreçleridir. Beceriler ilköğretim yıllarında sıralı, sistematik öğretim ve uygulamalar yoluyla geliştirilir. Beceriler vatandaşlık katılımı için önemlidir. Becerilerin vatandaşlık gelişimine etkileri aşağıdaki gibi karar verme ve problem çözme şeklinde temel kategorilere ayrılmıştır (NCSS, 1990, akt. Karakuş, 2006, s.32). Bunlar: -Bilgi kazanma ile ilgili beceriler -Okuma becerileri -Çalışma becerileri -Referans ve bilgiyi arama becerileri -Elektronik araçları kullanma ile ilgili teknik becerileri -Bilgiyi düzenleme ve kullanma becerileri -Düşünme becerileri -Karar verme becerileri -Metakognitif (bilişsel farkındalık) becerileri -Sosyal katılım ve kişilerarası ilişkilerle ilgili beceriler -Kişisel

becerileri -Grup etkileşim becerileri -Sosyal ve politik katılım becerileri (NCSS, 1990, akt. Karakuş, 2006, s.32).

2.1.11.1.2. Ulusal amaçlar

Sosyal Bilgiler öğretiminin ulusal amaçları, ülkelerin eğitim politikalarını belirleyen ilkeler ve amaçlara göre oluşturulmaktadır. 1973 yılından beri Türk Milli eğitim sistemi de, bu tarihte çıkan Milli Eğitim Temel Kanunu'na göre yapılanmaktadır. Bu bağlamda, tüm öğretim programlarının da bu yasada belirtilen amaçlar doğrultusunda hazırlanması gerekmektedir. Nitekim bu yasada yer alan genel amaçlar, bundan öncekilerde olduğu gibi, 2005 Sosyal Bilgiler 5. Sınıf programına da aynen alınmıştır (Öztürk, 2012, s.11). Buna göre;

Türk Milli Eğitimin Genel Amacı, Türk milletinin bütün fertlerini;

1) Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış hâline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;

2) Beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip; insan haklarına saygılı; kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;

3) İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek, gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak; (MEB, 2005, s.5).

Böylece, bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan millî birlik ve bütünlük içinde iktisadî, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk milletini çağdaş

uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır (MEB, 2005, s.5). 2005 Sosyal Bilgiler öğretim programı, Türk Milli Eğitimin yukarıda belirtilen genel amaçlarına paralel olarak, Sosyal Bilgiler dersine özgü şu "Genel Amaçları" belirlemiştir:

1. Özgür bir birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varır.

2. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak, vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, ulusal bilince sahip bir vatandaş olarak yetişir.

3. Atatürk İlke ve İnkılâplarının, Türkiye Cumhuriyetinin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrar; lâik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olur.

4. Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilir.

5. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak, millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul eder.

6. Yaşadığı çevrenin ve dünyanın coğrafî özelliklerini tanıyarak, insanlar ile doğal çevre arasındaki etkileşimi açıklar.

7. Bilgiyi uygun ve çeşitli biçimlerde (harita, grafik, tablo, küre, diyagram, zaman şeridi vb.) kullanır, düzenler ve geliştirir.

8. Ekonominin temel kavramlarını anlayarak, kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde ulusal ekonominin yerini kavrar.

9. Meslekleri tanır, çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli olduğuna inanır.

10. Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesneler, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirler, değişim ve sürekliliği algılar.

11. Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanır.

12. Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlâkı gözetir.

13. Birey, toplum ve devlet arasındaki ilişkileri açıklarken, sosyal bilimlerin temel kavramlarından yararlanır.

14. Katılımın önemine inanır, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için kendine özgü görüşler ileri sürer.

15. İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, lâiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçleri ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenler.

16. Farklı dönem ve mekânlardaki toplumlararası siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi analiz eder.

17. İnsanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösterir (MEB, 2005, s.9).

Öğrenciler, bilgiyi keşfederek, düşünerek, canlandırarak ve problem çözerek öğrenirler. Böylece öğrenciler, sorunları farklı boyutları ile düşünebilir, farklı çözümler bulabilir, yaratıcılıklarını kullanarak ve bilgilerini yapılandırarak öğrenebilirler (Gibson ve McKay, 2000). Yeni ilköğretim Programı'nın başarısı, öğretmenlerimizin yapılandırmacı yaklaşıma gösterecekleri ilgi ile orantılı olacaktır. Yeni programların (eğitim amacıyla hazırlanan taslak baskıları) ilk sayfalarında, tanıtım amaçlı yapılan açıklamalarda; "yapılandırmacı yaklaşım", "öğrenci merkezli öğretim", "çoklu zekâ kuramı", "aktif öğrenme' gibi kavramlara dikkat çekilmiş; özellikle "yapılandırmacı yaklaşım" her programda merkeze alınmış durumdadır. Bu modelin önceki modele göre hedefler ve temel felsefe bakımından farklılıkları şu bakımdan görülebilir (MEB, 2005, s.18):

- Öğrenmede davranışçı program yaklaşımından çok bilişsel ve yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı dikkate alınmıştır.
- Konuların farklı sınıflarda, daha üst düzey hedefler göz önüne alınarak öğretilmesi (sarmallık ilkesi) esas alınmıştır.

- Derslerin eğlendirici, hayatın içinde ve kullanılabilir olmasına, bilgi ve becerilere öncelik verilmiştir. Bu becerilerin sağlanması için de her bir dersin programın da çeşitli kazanım ve etkinliklere yer verilmiştir.
- Dersler sınıf seviyelerine göre kavram analizlerine tabi tutulmuş, dersler arası karşılaştırmalar yapılmış ve tüm dersler birbirleriyle ilişkilendirilmiştir.
- Davranış ifadesi yerine bilgi, beceri, anlayış ve tutumları içerecek şekilde "kazanımlar" ifadesi kullanılmıştır.
- Programlar etkinliklerle zenginleştirilerek daha çok öğrenci merkezli olması ön görülmüştür.
- Programda ortak becerilere yer verilmiştir. Eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim, araştırma-sorgulama, problem çözme, bilgi teknolojilerini kullanma, girişimcilik ve Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma becerileri bunlar arasındadır. Bu becerilerin kazanılması için her bir ders programında çeşitli kazanım ve etkinlikler sayılmıştır (MEB, 2005, s.18).

2.1.11.2. Beceriler

Yeni program, bilginin kazanılması yanında beceri öğretimine önem vermektedir. "Beceri öğrencilerde, öğrenme süreci içerisinde kazanılması, geliştirilmesi ve yaşama aktarılması tasarlanan, bir iş yapabilmek veya bir konuya işleyebilmek için gereken yatkınlık" olarak tanımlanmaktadır (MEB, 2005, s.51).

1. sınıftan 8. sınıfa kadar öğrencilerde tüm derslerde geliştirilmesi gereken 9 ortak beceri benimsenmiştir. Programda bu beceriler şöyle sıralanmaktadır:

1. Eleştirel Düşünme Becerisi
2. Yaratıcı Düşünme Becerisi
3. İletişim Becerisi
4. Araştırma Becerisi
5. Problem Çözme Becerisi
6. Karar Verme Becerisi
7. Bilgi Teknolojilerini Kullanma Becerisi
8. Girişimcilik Becerisi
9. Türkçeyi Doğru, Güzel ve Etkili Kullanma Becerisi

Sosyal Bilgiler dersine özgü olarak altı beceri benimsenmiştir. Bunlar:

1. Gözlem Becerisi
2. Mekânı Algılama Becerisi
3. Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisi
4. Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi
5. Sosyal Katılım Becerisi
6. Empati Becerisi (MEB, 2005, s.52).

4. ve 5. sınıftaki her bir ünite için sekiz baskın ya da doğrudan verilecek beceri benimsenmiştir. Bu becerilere ünite şemalarında yer verilmiştir. Böylece öğrencilerin konu alan bilgisini edinirken, ilgili becerileri de edinebilmeleri vurgulanmıştır (Öztürk, 2012, s.38). 4.sınıf programının ünitelere dağıtılmış becerileri şöyledir: *Kanıtı tanıma ve kullanma, not alma, mekânı algılama, tablo, diyagram ve grafik okuma, karşılaştırma yapma, sebep sonuç ilişkisini belirleme, karar verme, kütüphane ve referans kaynakları kullanma.* 5. sınıf programının ünitelere dağılmış becerileri şunlardır: *Yazılı anlatım, görsel kanıt kullanma, gözlem, basit istatistik verilerini yorumlama, kütüphane ve referans kaynakları kullanma, sosyal katılım, basılı ve görsel kaynakları kullanma ve değerlendirme, olgu ve düşünceleri ayırt etme* (MEB, 2005, s.45).

Sosyal Bilgiler 4.-5.-6.-7. sınıfların öğrenme alanlarına göre doğrudan verilecek beceriler tablo şeklinden aşağıda verilmiştir:

Tablo 2.1.

4.Sınıf Öğrenme Alanlarına Göre Doğrudan Verilecek Beceriler (MEB, 2005, s.56).

ÖĞRENME ALANI	DOĞRUDAN VERİLECEK BECERİ
Birey ve Toplum	Kanıtı tanıma ve kullanma
Kültür ve Miras	Bilgiyi kullanılabilir biçimlerde planlama ve yazma
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Mekânı algılama
Üretim, Tüketim ve Dağıtım	Tablo, diyagram ve grafik okuma
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Karşılaştırma yapma
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Sebep-sonuç ilişkisini belirleme
Güç, Yönetim ve Toplum	Karar verme
Küresel Bağlantılar	Kütüphane ve referans kaynakları kullanma

Tablo 2.2.

5.Sınıf Öğrenme Alanlarına Göre Doğrudan Verilecek Beceriler (MEB, 2005, s.56).

ÖĞRENME ALANI	DOĞRUDAN VERİLECEK BECERİ
Birey ve Toplum	Yazılı anlatım
Kültür ve Miras	Görsel kanıt kullanma (nesne, minyatür, gravür, fotoğraf, karikatür, temsili resim)
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Gözlem
Üretim, Tüketim ve Dağıtım	Basit istatistik verilerini yorumlama
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Kütüphane ve referans kaynakları kullanma
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Sosyal katılım
Güç, Yönetim ve Toplum	Basılı ve görsel kaynakları (gazete, televizyon v.b.)kullanma ve değerlendirme (5N1K Formülü)
Küresel Bağlantılar	Olgu ve düşünceleri ayırt etme

Tablo 2.3.

6.Sınıf Öğrenme Alanlarına Göre Doğrudan Verilecek Beceriler (MEB,2005, s.52)

ÖĞRENME ALANI	DOĞRUDAN VERİLECEK BECERİ
Sosyal Bilgiler Öğreniyorum	Bilimsel genelleme yapma
Yeryüzünde Yaşam	Harita okuma ve atlas kullanma
İpek Yolu'nda Türkler	Çıkarımda bulunma
Ülkemizin Kaynakları	Girişimcilik
Ülkemiz ve Dünya	Araştırma
Demokrasinin Serüveni	Sosyal katılım
Elektronik Yüzyıl	Yaratıcılık

Tablo 2.4.

7.Sınıf Öğrenme Alanlarına Göre Doğrudan Verilecek Beceriler (MEB,2005, s.52)

ÖĞRENME ALANI	DOĞRUDAN VERİLECEK BECERİ
İletişim ve İnsan İlişkileri	İletişim
Ülkemizde Nüfus	Grafik hazırlama
Türk Tarihinde Yolculuk	Tarihsel olguları ve yorumları ayırt etme
Ekonomi ve Sosyal Hayat	Tarihsel empati
Zaman İçinde Bilim	Zaman ve kronolojiyi algılama
Yaşayan Demokrasi	Karar verme
Ülkeler Arası Köprüler	Kalıp yargıları fark etme

2.1.11.3. Kavramlar

Kavram; nesnelerin ve olayların ortak özelliklerini kapsayan ve bir ortak ad altında toplayan genel tasarımdır. Diğer bir deyişle kavramlar; olayları, eşyaları, insanları ve düşünceleri benzerliklerine göre gruplandırıldığında ortaya çıkan gruplara verilen addır (Üstündağ, 2003 akt. Pehlivan, 2006, s.66). Kavramlar, insan düşüncesinin temel taşlarıdır. Nesne ya da olayların hem doğrudan hem de dolaylı olarak gözlenebilen özelliklerinden oluşur kavramlar zihinsel bir sınıflama oldukları için gerçek dünyada değil düşüncelerimizde vardır. Gerçek dünya da ancak kavramları örnekleyen olgular bulunabilir. Kavramlar dünyadaki gerçek obje ve olayların tecrübemize dayalı olarak algılanan özellikleri kadar tanımlanabilmektedir. Bu nedenle yeni tecrübelerle kavramların özellikleri nitelik ve nicelik açısından değişerek kavramlar yeniden tanımlanmaktadır (Ülgen, 1996, s.34).

İnsan zihni kavramlar aracılığıyla çevrenin karmaşıklığını yalınlaştırır. Kavramlar insanları ayrıntılardan ve ayrıntıların tutsağı olmaktan kurtarır. Coğrafya, sosyoloji, ekonomi, siyaset bilimi, tarih disiplinlerine ait temel kavramlar bilgisi olmadan kim olduğumuzu ve yaşadığımız dünyanın ne olduğunu anlamamız büyük oranda sınırlandırılmış olacaktır (Nas, 2000, s.100). Çocuğun çevresindeki sayısız obje, fikir ve olayları gruplara ayırarak kategorize etmesini sağlayan kavramlar aynı zamanda çocuğun çevresiyle daha kolay iletişim kurmasına, çevresindeki olay ve objelere anlam vermesine de katkıda bulunur (Erden, t,y. s.49).

Sosyal Bilgiler derslerinde ki kavramların öğretiminde öğrencilere bol örnek verilmesi, kavramların mümkün olduğunca görsel materyallerle desteklenmesi, uygun öğretim tekniklerinin kullanılması kavramın öğretimini kolaylaştırır (Yazıcı ve Samancı,2003, s.83). Sosyal Bilgiler öğretiminde, kavramların öğrenilmesini, öğretimin odak noktası olarak belirlemenin birçok faydası vardır; öğrencilerin akademik başarıları üzerinde olumlu etki sağlar, öğrenme ve hatırlamayı basitleştirir, iletişimi kolaylaştırır, öğretimi kişiselleştirir, gerçek ve yanlış algılamayı ayırt etmeye yardımcı olur, problem çözme ve akıl yürütme becerisini geliştirir (Doğanay, 2003, s.234).

Bu çerçevede 4. sınıf için 91 yapısal kavram, 5. sınıf için 121 yapısal kavram benimsenmiş olup, bunların kazanımına önem verilmektedir. Kavram öğretimi kendi arasında giriş, geliştirme ve pekiştirme düzeyleri olarak üç aşamaya ayrılmıştır (MEB, 2005, s.79). Aynı zamanda yeni program anlam çözümleme tabloları, kavram ağları, kavram haritalarına da önem vermektedir. Öğretmeni, öğrenciye kendi kavram haritasını yaptırmaya, varsa kavram yanılgısını tespit etmeye ve düzeltmeye yönlendirmektedir (Öztürk, 2012, s. 39).

2.1.11.4. Değerler

Yeni Sosyal Bilgiler programının en önemli öğelerinden biri de değerlerdir. Programda değer ‘‘bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlaki ilke ya da inançlar’’ olarak tanımlanmaktadır (Özgüven, 1999, akt. MEB, 2005, s.89).

Değerin özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

1. Değerler toplum ya da bireyler tarafından benimsenen birleştirici olgulardır.
2. Toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına ve bireylerin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütlerdir.
3. Sadece bilinç değil duygu ve heyecanları da ilgilendiren yargılardır.
4. Değerler bireyin bilincinde yer alan ve davranışı yönlendiren güdülerdir.
5. Değerlerin normlardan farkı normlardan daha genel ve soyut bir nitelik taşımasıdır. Değerler normları da içerir (MEB, 2005, s.87).

Sosyal Bilgiler Programında verilen değerler aşağıdaki gibidir:

- Aile birliğine önem verme
- Adil olma
- Bağımsızlık
- Barış
- Özgürlük
- Bilimsellik
- Çalışkanlık
- Dayanışma
- Sorumluluk
- Duyarlılık
- Dürüstlük
- Estetik
- Hoşgörü
- Misafirperverlik
- Sevgi
- Temizlik
- Vatanseverlik
- Yardımseverlik
- Sağlıklı olmaya önem verme
- Saygı (MEB, 2005, s.87).

Örnek olarak, 4.5.6. ve 7. sınıf ünitelerinin doğrudan verilecek değer ile ilişkilendirilmesi aşağıda verilmiştir;

Tablo 2.5.

4. Sınıf Öğrenme Alanlarına Göre Doğrudan Verilecek Değerler (MEB,2005, s.88).

4. SINIF	
ÖĞRENME ALANI	**DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞER**
Birey ve Toplum	Duygu ve düşüncelere saygı, Hoşgörü
Kültür ve Miras	Türk büyüklerine saygı, Aile birliğine önem verme, Vatanseverlik
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Doğa sevgisi
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Temizlik ve Sağlıklı olmaya önem verme
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Bilimsellik
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Yardımseverlik
Güç, Yönetim ve Toplum	Bağımsızlık
Küresel Bağlantılar	Misafirperverlik

Tablo 2.6.

5. Sınıf Öğrenme Alanlarına Göre Doğrudan Verilecek Değerler (MEB,2005, s.88).

5. SINIF	
ÖĞRENME ALANI	**DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞER**
Birey ve Toplum	Sorumluluk
Kültür ve Miras	Estetik
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Doğal çevreye duyarlılık
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Çalışkanlık
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Akademik dürüstlük
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Dayanışma
Güç, Yönetim ve Toplum	Adil olma, Bayrağa ve İstiklal Marşı'na saygı
Küresel Bağlantılar	Tarihsel mirasa duyarlılık

Tablo 2.7.

6. Sınıf Öğrenme Alanlarına Göre Doğrudan Verilecek Değerler (MEB,2005, s.97).

6. SINIF	
ÖĞRENME ALANI	**DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞER**
Sosyal Bilgiler Öğreniyorum	Bilimsellik
Yeryüzünde Yaşam	Doğal çevreye duyarlılık
Ülkemizin Kaynakları	Sorumluluk
Ülkemiz ve Dünya	Yardımseverlik
İpek Yolu'nda Türkler	Kültürel mirasa duyarlılık
Demokrasinin Serüveni	Hak ve özgürlüklere saygı
Elektronik Yüzyıl	Çalışkanlık

Tablo 2.8.

7. Sınıf Öğrenme Alanlarına Göre Doğrudan Verilecek Değerler (MEB,2005, s.97).

7. SINIF	
ÖĞRENME ALANI	**DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞER**
İletişim ve İnsan İlişkileri	Farklılıklara saygı
Ülkemizde Nüfus	Vatanseverlik
Türk Tarihi'nde Yolculuk	Estetik
Ekonomi ve Sosyal Hayat	Dürüstlük
Zaman İçinde Bilim	Bilimsellik
Bir arada Olmak İçin	Dayanışma
Yaşayan Demokrasi	Adil olma
Ülkeler Arası Köprüler	Barış

Okullarda değer öğretiminin nasıl yapılması gerektiği konusunda farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Okullarda seçilen değerler, geleneksel telkin yöntemiyle aktarabileceği gibi değer açıklama yaklaşımı ile öğrencinin kendi değerlerinin farkına varması sağlanabilir. Ayrıca öğrencinin değerlerini anlamak ve değerinin sistematik analizini yapmak amacıyla ahlaki muhakeme ve değer analizi yaklaşımları da kullanılabilir (MEB, 2005, s. 90).

2.1.12. Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Vizyonu

2005 İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim programının vizyonu, "*21. yüzyılın çağdaş, Atatürk ilkeleri ve inkılâplarını benimsemiş, Türk tarihini ve kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı, doğru karar veren), sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve*

sorumluluklarını bilen, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmektir" şeklinde ifade edilmektedir (MEB, 2005, s.50).

Konu alan bilgisinin öğrenilmesini ya da ezberlenmesini ön plana çıkaran eski programda, bu ifadeler ''Açıklamalar'' kısmında bir tür iyi niyet dileği gibi durmaktadır. Yeni programda ise bu ifadeler etkinliklerle, doğrudan verilecek beceri ve değerlere yapılan vurgu ile kazanabilecek ve geliştirilebilecek bir ortama kavuşmaktadır (Öztürk, 2012, s.35).

2.1.13. Sosyal Bilgiler Programının Temel Yaklaşımı

Öğrencilere, toplumun kültürel mirasını aktarmak okulun temel işlevi olmuş ve öğretmen ağırlıklı olarak aktarım yöntemini uygulamıştır. I. ve II. Dünya savaşı gibi dünya tarihini birçok açıdan etkileyen olaylar, hemen her alanda radikal dönüşümü ve dönüşümün kalıcı hale gelmesini sağlayacak en önemli araçlardan biri olan eğitim sistemlerini de etkisi altına alınmıştır. Eğitim sistemleri de düzene entegre olacak şekilde yeniden yapılandırılmış; ilerlemeci; yeniden kuramcı; varoluşçu; ve politeknik eğitim anlayışlar benimsenmiş öğrenci merkezli görüşler önem kazanmıştır (Kalaycıoğlu, 2007, s.15). 2005 Sosyal Bilgiler programının temel yaklaşımı, bilgiyi üretmek ve kullanmak için gerekli beceri, kavram ve değerlerle öğrenciyi donatarak etkin bir Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı yetiştirmektir (Öztürk, 2012, s.35).

Bilgi, insanlık tarihinin her döneminde önemli olmakla beraber, iletişim olanaklarının küçülttüğü dünyamızda en önemli etken durumuna gelmiştir. Çağımızda tartışılmaz üstünlük "bilgiyi üreten" ve "bilgiyi kullananlarındır.'' Bilginin kazanılmasında, kullanılmasında ve donanımlı insan gücünün yetiştirilmesinde de en önemli görev eğitim sistemimize düşmektedir (MEB, 2005, s. 43).

Millî Eğitim Şûrası ve benzeri platformlarda sıklıkla, öğretim programlarının, öğrencilerin bilgiye ulaşma yollarını öğrenmelerine, sorun çözme ve karar verme becerilerini geliştirmelerine olanak sağlayacak şekilde yeniden düzenlenmesine ihtiyaç olduğu dile getirilmektedir. Tüm bu ihtiyaçlar doğrultusunda dünyada yaşanan gelişmelere paralel olarak, öğretim programlarında yeni yaklaşımlar dikkat çeker duruma gelmiştir. Bu nedenle program, tümüyle davranışçı yaklaşımlardan öte, bilginin

taşıdığı değeri ve bireyin var olan deneyimlerini dikkate alarak, yaşama etkin katılımını, doğru karar vermesini, sorun çözmesini destekleyici ve geliştirici bir yaklaşım doğrultusunda yapılandırmayı önemseyen bir gelişim göstermektedir. Bu yaklaşımla öğrenci merkezli, dolayısıyla etkinlik merkezli, sosyal bilgiler açısından, bilgi ve beceriyi dengeleyen, öğrencinin kendi yaşantılarını ve bireysel farklılıklarını dikkate alarak çevreyle etkileşimine olanak sağlayan yeni bir anlayış yaşama geçirilmeye çalışılmaktadır (MEB, 2005, s.50).

Öğretim programlarında ortaya çıkan yeni anlayış:

1. Sosyal Bilgiler her öğrencinin birey olarak kendine özgü olduğunu kabul eder.

2. Öğrencilerin gelecekteki yaşamlarına ışık tutarak, bireylerden beklenen niteliklerin geliştirilmesine duyarlılık gösterir.

3. Bilgi, kavram, değer ve becerilerin gelişmesini sağlayarak, öğrenmeyi öğrenmenin gerçekleşmesini ön planda tutar.

4. Öğrencileri düşünmeye, soru sormaya ve görüş alışverişi yapmaya özendirir.

5. Öğrencilerin fiziksel ve duygusal açıdan sağlıklı ve mutlu bireyler olarak yetişmesini amaçlar.

6. Millî kimliği merkeze alarak, evrensel değerlerin benimsenmesine önem verir.

7. Öğrencilerin kendi örf ve âdetleri çerçevesinde ruhsal, ahlâkî, sosyal ve kültürel yönlerden gelişmesini hedefler.

8. Öğrencilerin haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren bireyler olarak yetişmesini önemser.

9. Öğrencilerin toplumsal sorunlara karşı duyarlı olmasını sağlar.

10. Öğrencilerin öğrenme sürecinde deneyimlerini kullanmasına ve çevreyle etkileşim kurmasına olanak sağlar.

11. Her öğrenciye ulaşabilmek için öğrenme-öğretme yöntem ve tekniklerindeki çeşitliliği dikkate alır.

12. Periyodik olarak, öğrenci çalışma dosyalarına bakılarak öğrenme ve öğretme süreçlerinin akışı içerisinde değerlendirmeye olanak sağlar (MEB, 2005, s.50).

21. yüzyılda çok kullanılan küreselleşme, post modernizm ve yeniden kurmacılık kavramları bilgi toplumunun eğitim yaklaşımlarına ağırlığını koyarak, eğitimde demokrasiyi geliştirme, toplumsal yapıyı yeniden düzenleme gibi yeni görevler geliştirmiştir. Bu yeni yaklaşımlar etkin, duyarlı, demokratik bireyleri yetiştirmeyi amaçlayan Sosyal Bilgiler programını da etkisi altına alarak çağdaş eğilimlere dayalı olarak öğretimin gerçekleştirilmesine katkıda bulunmuştur (Kalaycıoğlu, 2007, s.17).

1998 ve daha önceki Sosyal Bilgiler öğretim programları davranışçı yaklaşımla hazırlanırken 2005 programı yapılandırmacı yaklaşımla doğrultusunda hazırlanmıştır (MEB, 2005, s.51). İngilizce "structuralism", Fransızca "structuralisme", Almanca "strukturalismus" terimlerinin Türkçe karşılığı olarak "yapısalcılık" sözcüğü kullanılmaktadır. Yine "oluşturmacılık", "kurmacılık", "bütünleştiricilik", "yapılandırıcı öğrenme", "yapısalcı öğrenme", "oluşumcu yaklaşım" gibi kelime ve kavramlarla "yapılandırmacılık" ifade edilmektedir (Oğuzkan, 1993, s.158).

Bilgi, duyularımızla ya da çeşitli iletişim kanallarıyla edilgin olarak alınan ya da dış dünyada bulunan bir şey değildir. Tersine, bilgi, bilen (öğrenen) tarafından yapılandırılır. Bilen bilgiyi kendi yaşantılarına ve çevreyle etkileşimine dayalı olarak oluşturur. Öğrencilerin aktif şekilde bilgiyi üretmesi/oluşturması, yorumlaması, ön bilgilerini kullanarak yeniden organize etmesi ile oluşan zihinsel dönüşümdür (Uysal, 2006, s.47).

Yapılandırmacılık, bilginin öğrenci tarafından yapılandırılmasını ifade eder. Her öğrenci öğrenirken anlamı bireysel ve sosyal olarak yapılandırır. Esasen öğrenme denilen şey, bu anlamlandırma ya da anlam yapılandırma sürecidir. Yapılandırmacıların kullandığı eğitim kavramları, onların öğrenmeye nasıl baktıklarını açıklar. Yaygın olarak kullanılan kelime ve kavramlar arasında anlamlı öğrenme, keşfederek öğrenme, bağlamsal öğrenme, düşünmeyi düşünme, araştırma ve keşfetme ve problem çözme sayılabilir (Özden, 2005, s.55).

Öğrencinin aktif rol aldığı yapılandırmacı yaklaşımda sadece okumak ve dinlemek yerine tartışma, fikirleri savunma, hipotez kurma, sorgulama ve fikirleri

paylaşma gibi öğrenme sürecine etkin katılım yoluyla öğrenme gerçekleştirilir. Bireylerin etkileşimi önemlidir. Öğrenenleri bilgiyi olduğu gibi kabul etmezler. Bilgiyi yaratır ya da tekrar keşfederler (Perkins, 1999, akt. Uysal, 2006, s.49).

Yapılandırmacı kuramın en önemli ilkesi, insanların kendi anlayışlarını yine kendilerinin etkin bir şekilde oluşturdukları önermesidir. Yapılandırmacı öğrenme çerçevesinde eğitim, öğrenme ve anlama, gerçek deneyimler sonucunda eski bilginin üzerine yeni bir bilgi ve anlayışlar oluşturulmasıdır (Uysal, 2006, s.47). Yapılandırmacı yaklaşım, öğrenci ve etkinlik merkezlidir. Öğrenci ve etkinlik merkezli öğretimde öğrenci, öğrenme sürecinde, yeni bilgileri zihninde yapılandırırken, önceki bilgilerini gözden geçirir; konu hakkında neyi bilip bilmediğini belirler; yeni bilgiler kazanma aşamasında gözlem, deney, uygulama, araştırma ve inceleme gibi öğretim etkinliklerini kullanarak öğrenmesini sürekli olarak yapılandırır (Aydın ve Balım, 2005, s.151).

Millî Eğitim Bakanlığı, öğretim programlarının dayandığı teorik alt yapının katı davranışçı bir anlayışı değil, yapılandırmacı yaklaşım anlayışını esas alması gerektiğini savunmaktadır. Eğitimde kalitenin ve seviyenin artırılması, her düzeyde önemle vurgulanmaktadır (Özpolat, Sezer, İşgör ve Sezer, 2005, s.19). Bu gelişmeler doğrultusunda eğitimden beklenen fonksiyonlar dört ana başlıkta toplanabilir:

1. Her çocuğun eğitim sistemine girmesinin ve gelişimini sürdürmesinin sağlanması,

2. Çocuğun okul vasıtasıyla toplumsallaşmasının sağlanması ve bu çerçevede eğitim demokrasi ilişkisinin kurulması,

3. Ekonominin iş gücü talebiyle eğitim sisteminin talebinin uyumlu hâle gelmesi,

4. Toplumda dikey hareketliliğin bir yolu olarak fırsat eşitliğini sağlayan bir kanal olarak çalışması. Bu temel ihtiyaçlara cevap verecek çözüm ise yapılandırmacı yaklaşımdır (Özpolat ve diğerleri, 2005, s.19).

2.1.14. Sosyal Bilgiler Öğretiminde İçerik

Sosyal Bilgiler antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyasal bilimler, psikoloji, din, sosyoloji ve sanat, edebiyat, matematik ve doğa bilimlerinin uygun ve ilgili içeriklerinin belirli bir sistematikle bir araya getirilmesidir. Sosyal Bilgiler dersi içeriğinde, bu kadar çeşitli sosyal bilimler disiplinleri bütünsel ve eşgüdümlü yapıya ulaşır. Sosyal Bilgilerin bilgi kaynaklarının bu kadar kapsamlı olması ve çeşitli disiplinlere dayanması, bu dersin içeriğinin belirlenmesi ve düzenlenmesi işini güçleştirmektedir (NCSS, 1993, akt: Karakuş, 2006, s.35).

İçerik programın hedefleri ile tutarlı ve sistematik bir şekilde düzenlenmeli İçeriğin kapsamı ve düzeni, Sosyal Bilgiler programında neler okutulmalı sorusunu yanıtlarken üzerinde durulması gereken iki temel kavramdır. Sosyal Bilgiler programında içeriğin kapsamını, programda yer alması gereken bilgi, beceri ve demokratik değer ve inanışlar ve bunları kazandırmaya yönelik öğrenme öğretme yaşantıları oluşturmalıdır. Kapsam kısaca, öğretilecek belirli konular, beceriler, değer ve inanışlardan oluşmalıdır. NCSS'e göre ideal olarak kapsam, içeriğin dış sınırlarını çizmelidir. Öğretmen ve program geliştirme uzmanları içeriğin nelerden oluşacağı sorusu yanında, bunların nasıl bir düzen içinde, hangi sırayla verileceği konusu üzerinde de dururlar. İçeriğin hangi sırayla sunulacağına içeriğin düzeni denilmektedir (akt. Karakuş, 2006, s.35).

Bir ders programının içeriğini belirlemede kullanılan ölçütleri şöyle sınıflandırılır:

- Toplumsal fayda,

- Bireysel fayda,

- Öğrenme ve öğretim,

- Bilgi yapısında içeriğin işgal ettiği yer (Varış, 1997, s.115).

İçerik seçimiyle ilgili diğer bir sınıflaması ise şu şekildedir: -Milli birliğe katkı, -Sosyal fayda, -Sosyal sorumluluk, -Ortak kültür, -İlgi ve ihtiyaçlar, Değerli bilgi ve -Zihin gücünü artıran bilgi. İçerik seçiminde göz önünde bulundurulması gereken ölçütlere bilimsel bilgi, iletişim, girişimcilik ve düşünme becerileri bilgisi gibi ölçütler eklenebilir (Varış, 1988, s.157).

Sosyal Bilgiler programının içeriğinin belirlenmesinde;

Genişleyen Çevre Yaklaşımı, Paul Hanna'nın öncülüğünde ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşımda, çocuk ilköğretime kendisi, ailesi ve yakın çevresi gibi konularla başlar ve büyüdükçe bu halka genişler. *Geçmiş-Gelecek ve Yakın-Uzak Temelli Yaklaşım,* Geçmiş-Gelecek ve Yakın-Uzak Temelli Yaklaşımında eğitimciler, eskiden bilinenin aksine, çocukların küçük yaşlarda soyut tarihi ve coğrafi kavramları öğrenebilme kapasitesinde olduklarını ortaya koymuşlardır. Bu yüzden Sosyal Bilgilerde içerik belirlenirken yakından-uzağa ve geçmiş-gelecek bağıntısı içerisinde verilmeye başlanmıştır. *Sarmal Program Anlayışı,* Hilda Taba tarafından, genişleyen çevre yaklaşımına alternatif olarak önerilmiştir. Bu modelde, sosyal bilimlerdeki temel kavram ve süreçler her yıl programda gittikçe karmaşıklaşarak yer alırlar. Örneğin; her sınıfta ayrı bir kavram olmak üzere kendi ailesi, diğer aileler, aile çeşitleri ve ailenin tarihi gelişimi gibi kavram ve süreçleri sırasıyla öğrenir (Karakuş, 2006, s.37).

Türkiye'de sarmal program anlayışı, 1968'den sonraki Sosyal Bilgiler öğretim programlarında uygulanmıştır. Şöyle ki ilköğretimin ilkokul ve ortaokullardan meydana geldiği veya ilköğretimin kesintili olduğu yıllarda, 4-5. sınıf Sosyal Bilgiler dersi konuları, 6-8. sınıflarda genişletilerek tekrar ediliyordu. Bu tekrar, zaman kaybına ve buna bağlı olarak konuların yüzeysel olarak işlenmesine yol açtığı gerekçeleriyle eleştiriliyordu. Sekiz yıllık ilköğretimin 1997'de zorunlu ve kesintisiz hale getirilmesiyle bu durum ortadan kalkmıştır (Öztürk, 2012, s.15). *Disiplinler Arası Kavram Temelli Program Anlayışının* odak noktası Sosyal Bilgilerle ilgili temel kavramlardır. Seçilen kavramın çeşitli disiplinlerdeki kavramsal bütünleşmesi içeriği oluşturmaktadır. Örneğin, döngü kavramı (su döngüsü, bitki yaşamı döngüsü, nüfus döngüsü… vb) ile ilgili içerik tüm ilgili bilgi kaynaklarından oluşmaktadır (Karakuş, 2006, s.37).

Yeni program insanların faaliyet alanlarını bütüncül bir yaklaşımla eksiksiz olarak işlemek için psikoloji, tarih, coğrafya, antropoloji vb. disiplinleri aynı çatı altında birleştirmeyi sağlayacak öğrenme alanı terimini benimsemiştir. **Öğrenme alanı,** birbiri ile ilişkili beceri, tema, kavram ve değerlerin bir bütün olarak görülebildiği, öğrenmeyi organize eden yapıdır (MEB, 2005, s.95) Sosyal Bilgileri oluşturan disiplinler doğrultusunda dokuz tane öğrenme alanı saptanmıştır. Bunlar:

1. Birey ve Toplum
2. Kültür ve Miras
3. İnsanlar, Yerler ve Çevreler
4. Üretim, Dağıtım ve Tüketim
5. Zaman, Süreklilik ve Değişim
6. Bilim, Teknoloji ve Toplum
7. Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler
8. Güç, Yönetim ve Toplum
9. Küresel Bağlantılar (Öztürk, 2012, s. 37).

Öğrenme alanları, bir ya da birden fazla akademik disiplini içerebilir. Örneğin; "Birey ve Toplum", psikoloji ve vatandaşlık bilgisini; "Kültür ve Miras", antropoloji, tarih ve vatandaşlık bilgisini; "İnsanlar, Yerler ve Çevreler", coğrafyayı; "üretim, tüketim ve dağıtım" ekonomiyi; "Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler" ve "Güç, Yönetim ve Toplum" sosyolojiyi; vatandaşlık bilgisini, hukuku içermektedir. "Bilim, Teknoloji ve Toplum" ve "Küresel Bağlantılar" disiplinler arası alanlardır. Bu öğrenme alanları, 4. sınıftan 7. sınıfa kadar devam etmektedir. Bir ünite, bir ya da birden fazla öğrenme alanını içerebilir. 6. ve 7. sınıflarda 7 ünite vardır. Her iki sınıfta "Zaman, Süreklilik ve Değişim" ve "Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler" öğrenme alanı diğer öğrenme alanları içinde düşünülmüştür (MEB, 2005, s.95).

Tablo 2.9.

Sosyal Bilgiler 4-7. Sınıflar Öğrenme Alanları ve Üniteler (MEB, 2005, s.61)

ÖĞRENME ALANI	**4. SINIF ÜNİTELER**	**5. SINIF ÜNİTELER**	**6. SINIF ÜNİTELER**	**7. SINIF ÜNİTELER**
BİREY VE TOPLUM	Kendimi Tanıyorum	Haklarımı Öğreniyorum	Sosyal Bilgiler Öğreniyorum	İletişim ve insan İlişkileri
İNSANLAR, YERLER VE ÇEVRELER	Yaşadığımız Yer	Bölgemizi Tanıyalım	Yeryüzünde Yaşam	Ülkemizde Nüfus
KÜLTÜR VE MİRAS	Geçmişimi Öğreniyorum	Adım Adım Türkiye	İpek Yolunda Türkler	Türk Tarihinde Yolculuk

Tablo 2.9 *(Devamı)*

ÜRETİM, DAĞITIM VE TÜKETİM	Üretimden Tüketime	Ürettiklerimiz	Ülkemizin Kaynakları	Ekonomi ve Sosyal Hayat
KÜRESEL BAĞLANTILAR	Uzaktaki Arkadaşlarım	Hepimizin Dünyası	Ülkemiz ve Dünya	Ülkeler Arası Köprüler
GÜÇ, YÖNETİM VE TOPLUM	İnsanlar ve Yönetim	Bir Ülke Bir Bayrak	Demokrasinin Serüveni	Yaşayan Demokrasi
BİLİM, TEKNOLOJİ VE TOPLUM	İyi ki Var	Gerçekleşen Düşler	Elektronik Yüzyıl	Zaman İçinde Bilim
ZAMAN SÜREKLİLİK VE DEĞİŞİM	–	–	–	–
GRUPLAR KURUMLAR VE SOSYAL ÖRGÜTLER	Hep Birlikte	Toplum için Çalışanlar	–	–

2.1.15. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Öğrenme-Öğretme Süreci

Eğitim programlarının üçüncü kategorisi öğrenme-öğretme süreçleridir. Bu süreçte eğitim programlarının tüm öğelerinin işlevsel olarak uygulanması ve sürekli olarak göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Ayrıca, bu süreç öğretmen ve öğrencilerin aktif ve etkileşimli olduğu bir süreçtir. Öğrenme-öğretme etkinliklerinin yürütülmesinde yer alan her çeşit yöntem, teknik, materyal ve personel belirlenen içeriğin öğrenciye verilmesinde oldukça etkili öğelerdir (Karakuş, 2006, s.40).

Yaşam boyu öğrenen, edindiği bilgi ve beceriyi yaşama geçiren bireylerin yetiştirilmesinde öğretim yöntem ve teknikleri de büyük önem taşımaktadır. Çağın gerektirdiği donanımlara uygun hedefler belirlenmiş olsa bile bu hedefleri tamamen geleneksel yöntemlerle gerçekleştirmek mümkün değildir. Öğrenme süreçlerinde, öğrencilerin düşünmelerini, araştırmalarını, sorun çözmelerini ve edindikleri bilgi ve

beceriyi yeniden yapılandırıp yaşama geçirmelerini destekleyen yöntem ve teknikler işe koşulmalıdır. Sosyal Bilgiler dersinde, bilgi öğrencinin kendisi tarafından yapılandırılmalıdır. Karar verici olarak öğrencilerin yetiştirilmesinde bilginin, bir amaç olarak değil, bir problemin çözümünde araç olarak edinilmesi sağlanmalıdır (MEB, 2005, s.100).

Yapılandırmacı Sosyal Bilgilerde öğrenme-öğretme süreci öğrencilere sosyal anlaşmayı, çoklu bakış açılarına değer vermeyi, öğrenmenin çoklu türlerini, öğrenmede sorumluluk almayı ve bilgiyi yapılandırmada bireyin kendinin farkında olmasını sağlayacak fırsatlar sunmalıdır. Öğrenenlerin bilgi ve becerileriyle gerçek yaşam durumları arasında benzerlik kurulmalı; öğrenenlerin bilgi ve becerilerini problem çözme sırasında kullanabilecekleri bir süreçte yer almaları sağlanmalıdır. Yapılandırmacı anlayışa uygun olarak gerçekleştirilen öğrenme öğretme süreci, bireylerin öğrenme sürecinde daha fazla sorumluluk almalarını gerektirir. Çünkü öğrenilecek öğelerle ilgili zihinsel yapılandırmalar, bireyin bizzat kendisi tarafından gerçekleştirilir. Bu nedenle yapılandırmacı Sosyal Bilgiler öğrenme-öğretme süreci bireylerin çevreleriyle daha fazla etkileşimde bulunmalarına, dolayısıyla zengin yaşantılar geçirmelerine olanak sağlayacak biçimde düzenlenmesi gerekir. Böylece öğrenenler, zihinlerinde daha önce yapılandırdıkları bilgilerin doğruluğunu sınama, yanlışlarını düzeltme ve hatta önceki bilgilerinden vazgeçerek yerine yenilerini koyma fırsatı elde ederler. Bu bağlamda 2005 Sosyal Bilgiler programı, Sosyal Bilgiler öğrenme öğretme sürecinin yapılandırmacı yaklaşıma uygun olarak düzenlenmesini gerektirmektedir (Sağlam ve Güngör, 2013, s.98).

Sosyal Bilgiler programının uygulanması sürecinde gerekli beceri, bilgi ve kavramları kazandırmada işe koşulabilecek ve etkinliklere temel oluşturabilecek bazı uygulamalar*; Örnek olay, Sonuç Çıkarma, Geri Plandaki Düşünceleri Bulma, Slogan Bulma, Reklam Hazırlama/Poster Afiş Hazırlama, Şiir-Öykü Yazma/Şarkı Yapma, Görsel İmge Oluşturma, Önem Sırasına Koyma, Başlık Bulma, Sınıflama, Örnek Verme, Kendini Değerlendirme, Yordama Yapma, Bulmaca, Dramatizasyon, Tavsiyede Bulunma, Karşılaştırma, Problem Çözme, Görüşme Yapma, Alan Gezileri, Kavram Haritası Oluşturma, Kanıtlama* (MEB, 2005, s.101).

2.1.16. Sosyal Bilgilerde Ölçme ve Değerlendirme

Ölçme ve değerlendirme, eğitim ve öğretimin önemli parçasıdır. Eğitimde, programların istenilen başarıyı gösterip göstermediği, öğrencilerden beklenen bilgi, beceri ve tutumların gelişip gelişmediği, ölçme ve değerlendirme yoluyla tespit edilir. Ölçme ve değerlendirme ile eğitim ve öğretim sürecinin sürekli izlenmesi her aşamada ortaya çıkan sorunları tespit ve düzenleme imkânı verir. Bu programlara dayalı ölçme ve değerlendirme, öğrencilerin bildiklerini ortaya koymalarını sağlamaya yönelik olmalıdır. Öğrencilerin neyi bilmediğini değil, ne bildiklerini görmeye yarayan bir araçtır. Programlarda değerlendirme ile sadece öğrenme ürününü değil, öğrencilerin öğrenme süreçleri de izlenir ve bu süreç değerlendirilerek gerektiğinde kullanılan sınıf etkinlikleri değiştirilir (MEB, 2005, s.109).

Öğretmenler bazen öğrencilerin, sınavlarında veya ödevlerinde sergilediklerinden daha fazlasını bildiklerine inanırlar. Bu sorunu aşmak için öğretmenlerin, öğrencilerin başarısını değerlendirmede birkaç yöntemi birlikte kullanması gerekir. Bu durum her öğrenciye ne bildiğini gösterme konusunda bir şans tanır. Öğretmenin de birkaç aracı birlikte kullanarak öğrencinin ne bildiğini ve ne yapacağını bilmesi bu konuda kendine daha fazla güven duymasını sağlayabilir. Tartışma, yazılar, performans ödevleri ve sunular öğrenci hakkında bilgi edinmenin en iyi yollarındandır. Bunlardan hiçbiri tek başına yeterli değildir. Bazı öğrenciler tartışma sırasında sessiz kalırken, iş, yazmaya geldiğinde çok güzel şeyler yazabilirler (Levstik ve Barton, 2001, akt. MEB, 2005, s.110).

Öğretmenler; gözlem, performans ödevleri, görüşmeler, öz değerlendirme formları, öğrenci ürün dosyaları (portfolyo), projeler, posterler, dereceli puanlama anahtarı (rubric) vb. araç ve yöntemleri kullanarak öğrencilerin bilgiyi nasıl yapılandırdığını ve üst zihinsel becerilerini ne kadar geliştiğini öğrenim süreci içinde değerlendirirler. Ayrıca, çoktan seçmeli, boşluk doldurma, eşleştirmeli, kısa cevaplı, açık uçlu vb. sorulardan oluşan testler de kullanarak hem süreci hem de sonucu değerlendirmiş olurlar. Değerlendirme bir öğretmenin, bir okulun veya sistemin toplam kaynaklarının kullanılmasıyla ilgilidir. Ölçme sonuçları bir okulun hatta bir ülkenin eğitimde ne kadar iyi işler yapıp yapmadığını bize gösterir. Okul, öğretmen veya ülkelerin standartlarına ne ölçüde yaklaştıklarını gösterir. Öğrencilerin de kendi

performans ve öğrenmeleri hakkında bize bilgi verir (Brown, 2003, akt. Akpınar, 2011, s.1657). Bir sistemin başarısı veya eksiklerinin tespiti ölçme sisteminin başarısına bağlıdır. Dolayısıyla ölçmenin programın mantığına uygun özelliklere sahip olması gerekir. Ölçme sisteminin başarısı bize sistem hakkında bilgi vereceği gibi sağlıklı değerlendirme yapmamıza ve karar vermemize de yardımcı olur (Turgut ve Baykul, 2010, s.1). Sosyal Bilgiler dersi için yapılacak değerlendirme etkinliklerinde öğrencilerin Sosyal Bilgiler programının tüm boyutlarında sağladığı gelişme ve başarı ölçülmeye ve kaydedilmeye çalışılmalıdır (MEB, 2006, s.73). Bu nedenle öğretmenlerin ölçme pratiklerindeki değişim, yeni programın felsefesi ve amacına uygun olmalıdır. Çünkü eğitim reformlarının ilerlemesinde kritik rol, sadece reform etkilerinin ölçüldüğü bir kıstas değil, aynı zamanda onların doğrudan sınıftaki öğretmen ve öğrencilerin öğrenmesine etkilerinin de ölçülmesine bağlıdır. Öğrencilerin görevlerini başarması, bilgi ve becerileri kazanması için öğretimin doğası olarak sürekli değerlendirme gereklidir. Öğrencinin zamanının önemli bir bölümü sınavlara hazırlanmakla geçeceğinden, çalışma stratejilerini öğrencilerin bilmesi onların başarılarına etki eder. Sınavlar öğrencilerin kendi öğrenme kapasitelerini geliştirmede etkili olduğu gibi eğitim sisteminin temel eksiklerinin belirlenmesinde de önemlidir. Öğrencilerin öğretme ve öğrenmelerindeki ilerlemelerin programa uygunluğunun denenmesi ancak programa dayalı ölçmenin başarısı ve bunun değerlendirilmesiyle mümkün olur (Akpınar, 2011, s.1657).

Sosyal Bilgiler dersi için yapılacak değerlendirme etkinliklerinde öğrencilerin Sosyal Bilgiler programının tüm boyutlarında sağladığı gelişme ve başarı ölçülmeye ve kaydedilmeye çalışılır. Öğretmenler öğrencilerin Sosyal Bilgiler ilgili kazanımlar, kavramlar ve becerilerle ilgili bireysel gelişimlerini izlerken eksiklerini belirlerken, karşılaştıkları zorlukları tanımlarken, öğrencileri öğrenmeye ve becerilerini geliştirmeye özendirirken değerlendirme yaparlar. Böyle değerlendirme öğrencilerin eğitiminde yapılandırıcı ve geliştirici bir rol oynar. Sosyal Bilgiler programı bireysel farklılıkları dikkate alan öğrenci merkezli öğretme ve öğrenme stratejilerini benimsemiş olduğu için ölçme ve değerlendirmede de öğrencilerin bilgi, beceri ve tutumlarını sergilemeleri için çoklu değerlendirmeyi gerektirir. Bu nedenle sadece yazılı ve sözlü sınavlarla öğrenci başarısının ölçülmesi ve değerlendirilmesi uygun değildir.

Değerlendirme teknikleri öğrencinin tüm yeteneklerini değerlendirilmesini sağlamalıdır (MEB, 2005, s.103).

Pilot okullardaki öğretmenler bu programla birlikte ezberci öğrencilerin bocalamaya başladığını, orta seviyedeki öğrencilerin derse katılmaya başladığını, öğrencilerin topluluk karşısında konuşma, sorumluluk alma ve paylaşma davranışlarının geliştiğini belirtmiştir. Öğretmenler sınıf yönetiminde, gezi düzenlemede ve değerlendirme teknikleri konusunda kendilerini eksik hissettiklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenler, programa yönelik materyallerin çeşidinin arttırılmasını istemektedir. Pilot okullardaki öğrencilerde arkadaşlarını daha iyi tanıdıklarını, sürekli dinlemekten kurtulduklarını, eğlendiklerini ve araştırmacı ruhlarının geliştiğini belirtmişlerdir (Öztürk, 2012, s.44).

2.2. Çalışılan Konu İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Bu bölümde araştırma konusu ile ilgili yapılmış çalışmalar özetlenmektedir. Araştırmalar uzak tarihten yakın tarihe doğru sıralanmıştır. Kütüphanelerde yapılan fiziki aramalarda, internetten yapılan sanal aramalarda konuyla doğrudan ilgili araştırma, inceleme ve makaleye rastlanılamamıştır. Ancak, araştırma problemimiz ile dolaylı olarak ilişkili gördüğüm çalışmalar şunlardır:

1) Aykaç, N. ve Başar, E. (2005) *"İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Eğitim Programının Değerlendirilmesi"* adlı çalışmasını Samsun İli Atatürk İlköğretim Okulu ve Ankara İli Keçiören İlçesi Hacı Mustafa Tarmanlar İlköğretim Okullarında görev yapan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinden 25 öğretmen ile görüşme yaparak gerçekleştirmiştir. Öğretmen görüşlerinden elde edilen verilere göre deneme uygulaması yapılan Sosyal Bilgiler öğretim programının yapılandırmacı yaklaşıma uygun olarak hazırlandığı, programdaki ders yükünün azaltıldığı, programın kazanımlara dayalı olarak ünite ve öğrenme alanlarına ayrıldığı, sadece yazılı-sözlü değerlendirmelerle değil süreç içerisinde değişik ölçme tekniklerinin kullanılması sonucu elde edilmiştir.

2) Arslan, A. ve Demirel, Ö. (2007), *''İlköğretim 5.sınıf Sosyal Bilgiler dersi yeni öğretim programının değerlendirilmesi''* isimli makalelerinde 2005 yılında uygulanmaya başlanan ilköğretim 5.sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğretim programını değerlendirmişlerdir. Çalışmada Tyler'ın Hedefe Dayalı Değerlendirme modeli ve

Stufflebeam'ın Bağlam Girdi Süreç Çıktı modeli kullanılmıştır. Ancak Bağlam boyutu çalışma dışında bırakılmıştır. Çalışma 103 öğrenci, 3 öğretmen ve 4 veli üzerinden yürütülmüştür; veri toplama aracı olarak başarı testi, gözlem ve görüşme testi kullanılmıştır. Uygulama ünitesi olarak ''Bir Ülke Bir Bayrak'' ünitesi seçilmiş; çalışmanın sonunda bu ünitedeki 5 kazanım ifadesinden 2'sine ulaşıldığı tespit edilmiştir. Yapılan araştırmada, programın tam olarak uygulanamadığı, öğretmenlerin program hakkında yeterince bilgilendirilmedikleri sonucu elde edilmiştir.

3) Erköse, E. (2007), *''Yenilenen 6.sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Sakarya ili örneği)''* adlı yüksek lisans tezinde 2005 yılında hazırlanan Sosyal Bilgiler dersi öğretim programını öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmiştir. Öğretmenlere yapılan anket çalışmasına bağlı olarak öğretmenlerin yeni 6.sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğretim programını orta düzeyde olumlu buldukları görülmüştür. Araştırmada program değerlendirme ve geliştirme çalışmaları ile ilgilenen tüm uzman ve araştırmacıların, yeni 6.sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının dört temel öğesi tarafından incelenmesi ve değerlendirilmesi; Sosyal Bilgiler branş öğretmenlerinin program hakkındaki gelişmeleri takip edebilmeleri için daha sık hizmet içi eğitim programlarının hazırlanması önerilmektedir.

4) Kamber, T. (2007), *"2005-2006 Yeni Öğretim Programında Sosyal Bilgiler Dersi Etkinliklerinin Uygulanabilirliğinin İncelenmesi"* adlı yüksek lisans tezinde yeni Sosyal Bilgiler programı ve etkinliklerinin (eğer başarıyla uygulanabiliyorsa) uygulanışı araştırılmıştır. Böylece programın amaçlara ulaşmadaki başarısının öğretmen görüşleriyle değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmada tarama yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak bir anket geliştirilmiştir. Araştırmanın örneklemini çalışma evreninin tamamı olan Uşak ili ilköğretim okullarında 4. ve 5. sınıflara ders veren sınıf öğretmenleri oluşturulmuştur. Öğretmenlerin yeni programın felsefesine ve uygulanabilirliğine dair görüşleri araştırılmıştır. Öğretmenlerin hem programın yapısı hem de uygulama konusunda olumlu görüşe sahip oldukları sonucu elde edilmiştir.

5) Algan, S. (2008), *"İlköğretim 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Ölçme ve Değerlendirme Öğesinin Öğretmen Görüşleri Açısından*

İncelenmesi" konulu yüksek lisans tezi araştırmasının amacı, Adana ili Seyhan ve Yüreğir merkez ilçelerinde çalışan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 2005 Sosyal Bilgiler öğretim programının ölçme ve değerlendirme öğesi ile ilgili görüşlerini incelemektir. Araştırma tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Araştırmanın örneklemini, 2007-2008 eğitim öğretim yılında Adana ili Seyhan ve Yüreğir merkez ilçelerindeki ilköğretim okulları ikinci kademede görev yapan 109 Sosyal Bilgiler öğretmeni oluşturmuştur. Araştırmanın amacı doğrultusunda veri toplamak amacıyla anket ve görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular çerçevesinde, öğretmenlerin çoğunun 2005 Sosyal Bilgiler programı ve onun ölçme ve değerlendirme öğesi ile ilgili yeterli eğitim almadıkları, öğretmenlerin ölçme ve değerlendirmeye bakış açısının alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarının kullanılmasıyla değiştiği, 2005 Sosyal Bilgiler programının uygulanması ile birlikte çoktan seçmeli testler, kısa cevaplı maddeler, performans ödevlerini kullandıkları ve öğretmenlerin geleneksel ve alternatif ölçme değerlendirme araçlarını harmanlayarak kullandıkları sonucu elde edilmiştir.

6) Akdağ, H. (2009), *"İlköğretim 6. ve 7.Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi"* konulu makalesinde Konya ili örneği verilerek 2005 yılında yapılmıştır. Bu araştırmada 2005 yılı Sosyal Bilgiler programının öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın evreni, Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı Konya ilindeki ilköğretim okullarında Sosyal Bilgiler dersini alan 6. ve 7. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinde kullanılan kolay ulaşılabilirlik (convenient sampling) örneklemesi yöntemi ile açık uçlu soru formu uygulaması yapılmıştır. Araştırma sonucunda; proje ve performans görevleri hakkında 6. sınıf öğrencilerinin olumlu – olumsuz eşit oranda görüşe sahip olduğu, 7. sınıfların olumsuz buldukları, 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin ders ve çalışma kitabı konusunda olumsuz görüşe sahip olduğu, 7. sınıf öğrencilerinin ders ve çalışma kitabı hakkında 6. sınıf öğrencilerine göre daha çok olumsuz görüş bildirdikleri, etkinlikler konusunda 6. sınıfların olumlu, 7. sınıfların ise olumlu ve olumsuz ve etkinlik yapmama da eşit oranda katılım gösterdikleri belirlenmiştir. Dönüt alınabilecek en iyi kaynaklardan birisi de eğitimin çıktısı olan öğrencilerin görüşleri eğitim programlarının farklı boyutları ile ilgili değerlendirmelere ışık tutmasıdır.

7) Ersoy, F ve Kaya, E. (2009), *"Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının (2004) Uygulama Sürecine İlişkin Öğrenci Görüşleri"* adlı makale, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının (2004) uygulama sürecine ilişkin öğrenci görüşlerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Araştırmaya, Eskişehir il merkezinde bulunan farklı sosyo-ekonomik yapıdaki yedi ilköğretim okulunda 5. sınıfta öğrenim gören 191 öğrenci katılmıştır. Araştırma verileri açık uçlu sorulardan oluşan bir anket ile toplanmıştır. Veriler, betimsel analiz tekniği ile çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda, Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin zevk alarak öğrendikleri ve daha katılımcı oldukları ancak, ders kitapları ve araştırma ödevlerinde çeşitli sorunlar yaşadıkları belirlenmiştir.

8) Uçar, S. (2009), *"Sosyal Bilgiler Programındaki Değerlerle İlgili Kazanımlara Yönelik Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi''* başlıklı yüksek lisans tez araştırmasında, ilköğretim Sosyal Bilgiler programındaki değerlerle ilgili kazanımlara yönelik öğretmenlerin görüşlerini değerlendirmek amacıyla yapılmıştır. Araştırma ilköğretim öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersindeki değerlerin kazanım düzeyine ilişkin görüşlerini belirlemeye yönelik, tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Araştırmanın çalışma evrenini 2007-2008 eğitim-öğretim yılında Van ili merkez ilköğretim okullarında görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenleri ve 4.-5. sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmada çalışma evreninin büyük olması nedeniyle örneklem alma yoluna gidilmiştir. Araştırmaya 290 öğretmen katılmıştır.

Araştırma sonucunda bulgular incelendiğinde cinsiyet ve branş değişkenleri açısından anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Mevcut programda değerlerle ilgili kazanımların yeterli olup olmadığı sorusuna ise öğretmenlerin kazanımları yetersiz gördükleri cevabını vermişlerdir ve öğretmenler değerlerle ilgili kazanımlara programda daha çok yer verilmesini istemektedirler. Öğretmenlerin mesleki kıdemlerine göre değerlere yönelik görüşleri incelendiğinde Sosyal Bilgiler programında değerlerle ilgili kazanımların var olan duruma yönelik görüşleri arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Fakat öğretmenlerin programda değerlerle ilgili kazanımların olması istenen duruma yönelik görüşleri mesleki kıdemlerine bağlı olarak farklılık göstermiştir.

9) Dinç, E. ve Doğan, Y. (2010), *"İlköğretim İkinci Kademe Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Uygulanması Hakkında Öğretmen Görüşleri*" adlı makalenin amacı, yapılandırmacı yaklaşım esas alınarak hazırlanmış yeni Sosyal Bilgiler öğretim

programı ve bu programa uygun olarak hazırlanmış ders kitapları ile eğitim öğretim faaliyetlerini sürdüren öğretmenlerin yeni program ve uygulaması hakkındaki bilgi, deneyim, görüş ve önerilerini ortaya koyarak iyi örneklerin paylaşılmasına; problem ve aksaklıkların da teşhis edilerek giderilmesi yönünde önlemler alınmasına yardımcı olmaktır. Araştırmada veri toplama aracı olarak, nitel yöntem esas alınarak hazırlanan bir yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile gerçekleştirilen mülakatlardan elde edilen veriler, fenomenografik içerik analizine tabi tutulmuştur. Elde edilen bulgular, yeni programın öğretmenler tarafından genel olarak olumlu karşılandığını göstermektedir. Başta ölçme-değerlendirme etkinlikleri olmak üzere yeni programın öğretmenler tarafından anlaşılıp uygulanmasında çeşitli sorunlar yaşandığı da araştırma bulguları arasındadır.

10) Kesten, A. ve Özdemir, N. (2010), bu makale, *'' Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Ölçme-Değerlendirme Boyutunun Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi''* amacıyla yapılmıştır. Nitel araştırma yöntemi kullanıldığı araştırmanın çalışma grubunu Samsun merkez ve ilçelerinde görev yapan 14 Sosyal Bilgiler öğretmeni oluşturmuştur. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin yeni Sosyal Bilgiler programının ölçme-değerlendirme boyutunun uygulanmasına ilişkin görüşlerinin analizinde nitel veri analiz tekniklerinden betimsel analiz kullanılmıştır. Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin tamamının yeni sosyal bilgiler programının uygulanmaya konulmasıyla birlikte farklı ölçme-değerlendirme yöntemlerini kullanmaya başladıkları ve bu uygulamanın yararına inandıkları belirlenmiştir. Ancak öğretmenlerin büyük çoğunluğu farklı ölçme-değerlendirme yöntemlerini uygularken zaman bulmakta sıkıntı çekmekte ve artan iş yükünden şikâyet ettikleri görülmüştür. Öğretmenlerin yeni uygulamaya konulan ölçme araçlarının sonuçlarının değerlendirme notuna dönüştürülmesi konusunda da yeterli bilgiye sahip olmadıkları belirlenmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örneklemi, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve analizi hakkında bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada, ‘‘Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler öğretim programlarını tanıma yeterlik düzeylerinin ölçülmesi’’ amaçlanmıştır.

Araştırmada betimsel araştırma modellerinden genel tarama yöntemi kullanılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte veya halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez (Karasar, 2005, s.77). Tarama modelinin türlerinden olan ve araştırmanın şekli olan genel tarama modeli, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Karasar, 2005, s77). Tarama biçimindeki araştırmalar ve anketler tek başına belli toplumsal olayları, bu olaylara karışan kişi veya kümelerin nasıl hareket ettiğini, olayların ne gibi sonuçlar doğurduğunu irdelemede yetersiz kalabilir. Bu nedenle araştırma nicel bir betimsel model olan tarama modeli olmasına rağmen yalnızca nicel değil nitel verilere de yer verilmiştir. Araştırmanın hem nicel hem de nitel verilerle desteklenmesinin araştırmanın güvenilirliğini destekleyeceği ve çapraz kontrollere olanak sağlayacağı düşünülmektedir. Bu nedenle araştırma, Survey modeline uygun olarak iki safhada gerçekleştirilmiştir. Bunlardan birincisi nicel, ikincisi nitel araştırma yöntemleridir. Veri toplama araçları (anket) yanında nitel araştırmaya hizmet edebilecek şekilde görüşme tekniğinden de yararlanılmıştır. Böylece nicel araştırma yöntemleri ve nitel araştırma yöntemleri bir arada kullanılarak, sayısal veriler sözel verilerle desteklenmiştir.

3.2. Evren ve Örneklem

3.2.1. Araştırmanın Evreni

Araştırmanın evrenini, Ağrı ili merkez, merkeze bağlı ilçe ve köylerde görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır.

3.2.2. Araştırmanın Örneklemi

Araştırmanın örneklemini, 2011-2012 eğitim-öğretim yılının güz döneminde Ağrı ili merkez, merkeze bağlı ilçe ve köylerde görev yapan ve basit tesadüfî örneklem yoluyla seçilen toplam 125 Sosyal Bilgiler öğretmeni ile 2012-2013 eğitim-öğretim yılı bahar dönemi ve Ağrı ili merkez devlet okullarında görev yapan ve yine basit tesadüfi örneklem yoluyla seçilen 8 Sosyal Bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır.

Katılımcıların belirlenmesinin birinci önemli ölçüt gönüllülük olmuştur. Yani araştırmaya katılmaya istekli öğretmenlerle görüşme ve anket uygulaması yapılmıştır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, 2005 Sosyal Bilgiler öğretim programını tanıma yeterliklerini tespit etmek amacıyla hazırlanan anket formu ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma kapsamında bir bulguya ulaşılabilmesi için birden çok veri toplama aracından yararlanılmıştır. Bu anlayışın temel nedeni, veri çeşitlemesi yaratarak, bulguları teyit etmek ve güvenirlik sorunlarını giderebilmektir (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Birden çok veri toplama aracının kullanılması ile bir veri toplama aracıyla elde edilemeyen bulgu diğer bir veri toplama aracı yardımıyla elde edilmiş ve farklı araçlarla elde edilen bulgular doğrulanmıştır. Bu sayede öğretmenlerin Sosyal Bilgiler öğretim programı tanıma yeterliklerinin daha güvenilir verilere dayanılarak belirlenmesi sağlanmıştır.

Araştırmanın amacı doğrultusunda veri toplamak için oluşturulmuş olan anket ve görüşme formuyla ilgili ayrıntılı bilgi aşağıda sunulmuştur.

3.3.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarını Tanıma Yeterliklerinin Değerlendirilmesi Anketi

Bu araştırmada belirlenen amaçlara ulaşmak için literatür taraması yapılarak daha önce bu amaçla hazırlanmış olan başka anketler incelenmiş ve daha sonra anketteki soru maddeleri hazırlanmıştır. Balcı'nın (2004) "Kapsam geçerliği, ölçeğin ölçülmek isteneni ölçüp ölçmediği ile ilgilidir ve uzman görüşüne dayalı olarak açıklanabilir" biçimindeki görüşünden hareket edilmiştir. Uzmanlardan gelen değerlendirmeler ve öneriler doğrultusunda anket soruları yeniden düzenlenmiştir. Hazırlanan anket, gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra 30 öğretmenle pilot uygulamaya tabi tutulmuştur. Elde edilen bulgular SPSS 16.0 programı kullanılarak analiz edilmiş ve KR-20 güvenirlik katsayısı 0,71 olarak bulunmuştur. Büyüköztürk (2013)'ün görüşüne göre bu oran 0,70'in üzerinde olduğundan yeterli görülmüş ve anket geçerli sayılmıştır.

Öğretmenlere uygulanan anket 2 bölümden oluşmaktadır. Anketin 1.bölümü, örnekleme alınan öğretmenlerin kişisel bilgilerini içeren 3 sorudan oluşmaktadır. Anketin 2. bölümü programı ile ilgili 19 sorudan oluşmaktadır. Yani toplam 22 sorudan oluşmaktadır.

3.3.2. Öğretmen Görüşme Formu

Araştırmanın amacı doğrultusunda anket verilerini desteklemek amacıyla görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme türlerinden de araştırma için daha ayrıntılı sonuçlar vereceği düşünülerek yarı yapılandırılmış görüşme tekniği seçilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin kullanılmasının nedeni araştırmaya katılanların görüş, düşünce, duygu ve hislerinin derinliğine inilerek ortaya çıkarılmasını sağlayan bir yöntem olmasıdır. Yarı yapılandırılmış görüşmede, araştırmacı görüşme sorularını önceden hazırlar, görüşme sırasında görüşülen kişi veya kişilere kısmi esneklik sağlanarak sorular yeniden düzenlenebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s.283). Nitel araştırmalarda amaç sayılar yoluyla sonuçlara ulaşmak değil, konu ile ilgili okuyucuya betimsel ve gerçekçi bir resim sunmaktır. Ancak yine de nitel yöntemlerle toplanan

veriler üzerinde bazı sayısal analizler yapmak mümkündür (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s.27).

Bu çalışmada da öğretmen algılarıyla ilgili yüzde ve frekansların verilmesi uygun görülmüştür. Araştırmada analiz tekniklerinden içerik analizi uygulanmıştır. İçerik analizi içerisinde yer alan frekans analizi ile çözümlenerek yapılmıştır. Öğretmenlerin verdiği yanıtların sıklığına göre, kategoriler altında bir tematik sınıflama ve bu tematik sınıflamaya bağlı olarak frekans sıklığı ve yüzdesi, tablolar verilerek ve öğretmenlerden alınan bilgiler analiz edilmiştir.

Öğretmenlerin görüşlerini almak için hazırlanmış olan yarı yapılandırılmış görüşme formu, Sosyal Bilgiler öğretim programına yönelik öğretmenlerin görüşlerini belirlemeyi hedefleyen anket soruları ile paralel hazırlanmıştır. Hazırlanan görüşme soruları ile pilot uygulama yapılmış ve uzman görüşü alınıp sorular tekrar düzenlenmiş ve kapsam geçerliği sağlanmıştır. Araştırma kapsamında öğretmenlerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşme formunda alt amaçlar doğrultusunda hazırlanmış toplam 8 soru bulunmaktadır. İlk 3 soru kişisel bilgiye yönelik, 5 soru da Sosyal Bilgiler öğretim programına yönelik görüşleri ile ilgilidir. Görüşme 8 öğretmenle yapılmış ve görüşme soruları öğretmenlere bizzat araştırmacı tarafından sorulmuş ve her görüşme yaklaşık 20-25 dakika sürmüştür. Görüşmeler ses kayıt cihazı kullanılarak kaydedilmiştir. Araştırma katılımcılarının kimlik bilgilerinin gizliliğinin sağlanması amacıyla verilerin sunumunda katılımcıların isimleri yerine Ö.1 (Öğretmen No:1)-Ö.2 (Öğretmen No:2) gibi kodlar kullanılmıştır. Her iki veri toplama aracımız tablolar şeklinde verilmiş olup frekans (f) ve yüzde (%) şeklinde ifade edilmiştir.

3.4. Verilerin Toplanması

Hazırlanan anket ve görüşme formunun belirlenen okullarda 2011-2012 eğitim-öğretim yılı güz dönemi ve 2012-2013 eğitim-öğretim yılı bahar dönemi uygulanabilmesi için İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izin alınmış ve daha sonra pilot uygulama yapılmıştır. Anket formları, internet üzerinden Ağrı İli merkez ve merkeze bağlı ilçe ve köylerde görev yapan öğretmenlerin tümüne gönderilmiş, araştırmanın örneklemini oluşturan 125 Sosyal Bilgiler öğretmeninden dönüt alınmıştır. Öğretmenlere anketleri yanıtlamaları için gereken süre verilmiştir. Görüşmeler ise

seçilen 8 öğretmenin çalıştıkları okullara gidilerek araştırmacı tarafından birebir, ses kayıt cihazı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Her bir görüşme 20-25 dakika sürmüştür.

3.5. Verilerin Analizi

Öğretmenlerin, Sosyal Bilgiler öğretim programını tanıma yeterliklerini değerlendirmek amacıyla anketlerle toplanan veriler bilgisayar ortamında SPSS 16.0 istatistik paket programı kullanılarak veri tabanı oluşturulmuştur. Elde edilen veriler bilgisayar programında her öğretmen için ayrı ayrı girilerek istatistiksel olarak frekans (f) ve yüzde (%) dağılım hesapları yapılmıştır. Daha sonra elde edilen veriler üzerinde alt amaçlar doğrultusunda tablolar oluşturulmuştur. Uzmanlar nitel veri analizinde üç yol önermektedir. Birinci yol, toplanan verinin özgün (orijinal) formuna mümkün olduğu kadar sadık kalarak ve gerektiğinde araştırmaya katılan bireylerin söylediklerinden doğrudan alıntı yaparak betimsel bir yaklaşımla verileri okuyucuya sunmaktır. İkinci yol ise, birinci yaklaşımı da içeren bir biçimde, bazı nedensel ve açıklayıcı sonuçlara ulaşmak amacıyla "sistematik analiz" (içerik analizi) yapmaktır. Yani, veriler betimsel bir yaklaşımla sunulur ve buna ek olarak belirlenen bazı temalar ve temalar arası ilişkiler belirlenir. Üçüncü yaklaşım da ise araştırmacı, birinci ve ikinci yaklaşımı temel alır ve buna ek olarak, veri analizi sürecine kendi yorumlarını da dâhil eder. Burada araştırmacının katılımcı ve öznel yönü daha çok ön plana çıkmakta, veri toplamanın yanında veri analizinde de, kendi yorumları ve anlayışı ile araştırmacı daha etkin bir rol üslenmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s.221). Araştırmada öğretmenlerle yapılan görüşmeler sonunda elde edilen veriler üzerinde bu üç yöntemden ikincisi olan içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek' e (2006) göre içerik analizi; toplanan verilerin derinlemesine analiz edilmesini gerektirir ve önceden belirgin olmayan temaların ve boyutların ortaya çıkarılmasına olanak sağlar. Ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınan öğretmenlerle yapılan görüşmeler daha sonra yazılı doküman haline getirilerek bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Bilgisayara yazılı olarak aktarılan bu veriler birkaç defa okunduktan sonra satır satır incelenerek değerlendirilmiş ve verilerden çıkarılan kavramlara göre olası kodlar tespit edilmiş, bu kodlar gruplandırılmıştır. Bu işlemden sonra kodları kapsayacak temalar belirlenmiştir. Veriler belirlenen temalara ve kodlara göre düzenlendikten sonra elde edilen bulgular görüşme

yapılan öğretmenlerin bakış açısını da yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara yer verilerek sunulmuştur.

Araştırmada görüşmelerle ilgili bulguların sunumunda öğretmenlerin bakış açılarını daha iyi yansıtmak amacıyla öğretmen görüşlerinden aynen alıntılara da yer verilmiştir. Öğretmenlerin isimlerinin kullanılması uygun görülmediğinden her öğretmen numaralandırılarak kodlar oluşturulmuştur. Örneğin; görüşme yapılan birinci öğretmen için (Ö1), ikinci öğretmen için de (Ö2) şeklinde kısaltmalar kullanılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde ‘‘anket’’ ile “yarı yapılandırılmış görüşme formu” ndan elde edilen bulgular sunulmuştur. Anket ve görüşme sonucu elde edilen bulguların sunumunda araştırmanın amaçları temel alınmış ve veriler bu sıraya göre düzenlenmiştir. Bu bölümde araştırmanın alt problemlerine ve problemlere ait bulgular ve yorumlar alt problemlerdeki sıra izlenerek verilmiştir. Tablolardan elde edilen bilgiler doğrultusunda yorumlar yapılmıştır.

4.1. Anket Sorularından Elde Edilen Bulgular

Bu bölümde araştırmaya katılan öğretmenlerin anket sorularına verdikleri yanıtların frekans ve dağılım yüzdelerine yer verilmiştir.

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin cinsiyetleri ile ilgili yüzde ve frekansları Tablo 4.1’de sunulmuştur.

Tablo 4.1.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Cinsiyetlerine İlişkin Veriler

	Frekans (f)	**Yüzde (%)**
Erkek	79	63
Kadın	46	37
Toplam	**125**	**100**

Tablo 4.1 incelendiğinde, örneklemde yer alan öğretmenlerin %63’ü (79 kişi) erkek, %37’si (46 kişi) kadın olduğu görülmektedir.

Tablo 4.2.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Mesleki Kıdemlerine İlişkin Veriler

	Frekans (f)	**Yüzde (%)**
1-5 yıl	108	86
6-10 yıl	11	9
11-15 yıl	5	4
16 ve üstü	1	1
Toplam	**125**	**100**

Tablo 4.2 incelendiğinde, öğretmenlerin %86'sı (108 kişi) *1-5 yıl*, %9'u (11 kişi) *6-10 yıl*, %4'ü (5 kişi)*11-15 yıl*, %1 (1 kişi) *16 ve üstü* cevabını vermiştir**.**

Tablo 4.3.

Araştırmaya Katılan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Hizmet İçi Eğitim Kurslarına Katılma Durumlarına İlişkin Veriler

	Frekans (f)	**Yüzde (%)**
1 kez katıldım	49	39
2 kez katıldım	22	18
3 ve üstü katıldım	16	13
Hiç katılmadım	38	30
Toplam	**125**	**100**

Tablo 4.3 incelendiğinde, öğretmenlerin %39'u (49 kişi) *1 kez katıldım*, %18'i (22 kişi) *2 kez katıldım*, %13'ü (16 kişi) *3 ve üstü katıldım*,%30'u (38 kişi) *hiç katılmadım* cevabını vermiştir.

Tablo 4.4.

Öğretim Programı Kavramının Tanımına İlişkin Sonuçlarına İlişkin Veriler

	Frekans (f)	**Yüzde (%)**
Öğrenene, okulda ve okul dışında, planlanmış etkinlikler yoluyla sağlanan öğrenme yaşantıları düzeneğidir.	37	30
Okulda ya da okul dışında bireye kazandırılması planlanan bir dersin öğretimiyle ilgili tüm etkinlikleri kapsayan yaşantılar düzeneğidir.	49	39
Bir ders süresi içerisinde planlanan hedeflerin bireye nasıl kazandırılacağını gösteren tüm etkinliklerin yer aldığı bir plandır.	36	29
Konular listesidir.	3	2
Toplam	**125**	**100**

Tablo 4.4 incelendiğinde, öğretmenlerin %30'u (37 kişi) *öğrenene, okulda ve okul dışında, planlanmış etkinlikler yoluyla sağlanan öğrenme yaşantıları düzeneğidir* cevabını vermiştir. %39'u (49 kişi) *okulda ya da okul dışında bireye kazandırılması planlanan bir dersin öğretimiyle ilgili tüm etkinlikleri kapsayan yaşantılar düzeneğidir,* %29'u (36 kişi) *bir ders süresi içerisinde planlanan hedeflerin bireye nasıl kazandırılacağını gösteren tüm etkinliklerin yer aldığı bir plandır* cevabını verirken %2'si (3 kişi) *konular listesidir* cevabını vermiştir.

Tablo 4.5.

Aşağıdakilerden Hangisi Sosyal Bilgiler Programlarının Vizyonu Değildir Sorusuna İlişkin Veriler

	Frekans (f)	**Yüzde (%)**
21.Yüzyılın çağdaş bireylerini yetiştirmek	2	1
Atatürk İlke ve İnkılâplarını benimsemiş bireyler yetiştirmek	2	2
Haklarını ve sorumluluklarını bilen bireyler yetiştirmek	1	1
Dost ve düşmanını tanıyan bireyler yetiştirmek	120	96
Toplam	**125**	**100**

Tablo 4.5 incelendiğinde öğretmenlerin, %1'i (2 kişi) *21.Yüzyılın çağdaş bireylerini yetiştirmek*, %2'si (2 kişi) *Atatürk İlke ve İnkılâplarını benimsemiş bireyler yetiştirmek*, %1'i (1 kişi) *Haklarını ve sorumluluklarını bilen bireyler yetiştirmek*, %96'sı (120) kişi *Dost ve düşmanını tanıyan bireyler yetiştirmek* cevabını vermiştir.

Tablo 4.6.

Öğretim Programının Temel Boyutları Sorusuna İlişkin Veriler

	Frekans (f)	**Yüzde (%)**
Hedef	5	4
İçerik	5	4
Eğitim Durumları	26	21
Ders Araçları	89	71
Toplam	**125**	**100**

Tablo 4.6 incelendiğinde öğretmenlerin, %4'ü (5 kişi) *Hedefler,* %4'ü (5 kişi) *İçerik,* %21'i (26 kişi) *Eğitim Durumları,* %71'i (89 kişi) *Ders Araçları* cevabını vermiştir.

Tablo 4.7.

Öğretim Programlarının Devlet İçin Fonksiyonu Nedir? Sorusuna İlişkin Veriler

	Frekans (f)	**Yüzde (%)**
İstenilen nitelikte birey yetiştirmek	109	87
Eğitim-öğretim faaliyetlerini kontrol etme aracıdır	7	6
Eğitim-öğretimde başarıyı artırma aracıdır	9	7
Eğitim-öğretimde mahallileşmeyi sağlama aracıdır	0	0
Toplam	**125**	**100**

Tablo 4.7 incelendiğinde öğretmenlerin, %87'si (109 kişi) "*istenilen nitelikte birey yetiştirmek"*, %6'sı (7 kişi) "*eğitim-öğretim faaliyetlerini kontrol etme aracıdır"*, %7'si (9 kişi) "*eğitim-öğretimde başarıyı artırma aracıdır"* cevabını vermiştir. "*Eğitim-öğretimde mahallileşmeyi sağlama aracıdır"*, seçeneğine ise kimse tercih etmemiştir.

Tablo 4.8.

Öğretim Programının Öğretmen İçin Temel Fonksiyonu Nedir? Sorusuna İlişkin Veriler

	Frekans (f)	**Yüzde (%)**
Öğretmenin, başarılı olmasını sağlama aracıdır.	40	32
Öğretmenin, eğitim-öğretimle ilgili görevlerini belirten araçtır.	81	65
Öğretmene, özlük haklar sağlama aracıdır.	0	0
Öğretmenin, kişisel gelişimini sağlama aracıdır.	4	3
Toplam	**125**	**100**

Tablo 4.8 incelendiğinde öğretmenlerin, %32'si (40 kişi) *Öğretmenin, başarılı olmasını sağlama aracıdır*, %65'i (81 kişi) *Öğretmenin, eğitim-öğretimle ilgili görevlerini belirten araçtır*, %3'ü (4 kişi) *Öğretmenin, kişisel gelişimini sağlama aracıdır* cevabını verirken, *Öğretmene, özlük haklar sağlama aracıdır* seçeneğine ise kimse yanıt vermemiştir.

Tablo 4.9.

Öğretim Konularını/İçeriğini Neye Göre Belirlemektesiniz Sorusuna İlişkin Veriler

	Frekans (f)	**Yüzde (%)**
Sosyal Bilgiler programlarında yer alan içeriğe göre	95	76
Öğrencilerin ihtiyacı olduğunu düşündüğüm konularına göre	18	14
Seviye belirleme sınavında çıkan soruların konularına göre	5	4
Gelişen ve değişen güncel konulara göre	7	6
Toplam	**125**	**100**

Tablo 4.9 incelendiğinde öğretmenlerin, %76'sı (95 kişi) *Sosyal Bilgiler programlarında yer alan içeriğe göre,* %14'ü (18 kişi) *Öğrencilerin ihtiyacı olduğunu düşündüğüm konularına göre,* %4'ü (5 kişi) *Seviye belirleme sınavında çıkan soruların konularına göre*, %6'sı (7 kişi) *Gelişen ve değişen güncel konulara göre cevabını* vermiştir.

Tablo 4.10.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Hangi, İçerik Düzenleme Yaklaşımına Göre Hazırlandığını Düşünmektesiniz'' Sorusuna İlişkin Veriler

	Frekans (f)	**Yüzde (%)**
Doğrusal	25	20
Sarmal	47	38
Modüler	19	15
Konu ağı-Proje merkezli	34	27
Toplam	**125**	**100**

Tablo 4.10 incelendiğinde öğretmenlerin, %20'si (25 kişi) *Doğrusal,* %38'i (47 kişi) *Sarmal,* %15'i (19 kişi) *Modüler,* %27'si (34 kişi) *Konu ağı-Proje merkezli* cevabını vermiştir.

Tablo 4.11.

Eğitim-Öğretim Etkinliklerinizde Seçip Kullandığınız, Yaklaşım-Strateji-Yöntem ve Teknikleri Öncelikli Olarak Neye Göre Belirlemektesiniz Sorusuna İlişkin Veriler

	Frekans (f)	**Yüzde (%)**
Öğretim programında yer alan kazanımlara göre	65	52
İçeriğin/Konuların özelliğine göre	31	25
Ders programının içeriğine/konuların özelliğine göre	24	19
Sınıfın öğrenci sayısına göre	5	4
Toplam	**125**	**100**

Tablo 4.11 incelendiğinde öğretmenlerin, %52'si (65 kişi) *Öğretim programında yer alan kazanımlara göre,* %25'i (31 kişi) *İçeriğin/Konuların özelliğine göre,*%19'u (24 kişi) *Ders programının içeriğine/konuların özelliğine göre,* %4'ü (5 kişi) *Sınıfın öğrenci sayısına göre* cevabını vermiştir.

Tablo 4.12.

Derslerinizde, Öğretim Etkinliklerinizi Yürütmek İçin Araç-Gereç Seçip Kullanırken Sizi Yönlendiren En Önemli Etken Hangisidir Sorusuna İlişkin Veriler

	Frekans (f)	**Yüzde (%)**
Öğretim programında yer alan kazanımlar	68	54
Konuların zorluğu ve kolaylığı	11	9
Öğrencilerin ilgilerinin çekilmesi	36	29
Kullanılacak ortamın elverişli olması	10	8
Toplam	**125**	**100**

Tablo 4.12 incelendiğinde öğretmenlerin, %54'ü (68 kişi) *Öğretim programında yer alan kazanımlar*, %9'u (11 kişi) *Konuların zorluğu ve kolaylığı*, %29'u (36 kişi) *Öğrencilerin ilgilerinin çekilmesi*, %8'i (10 kişi) *Kullanılacak ortamın elverişli olması* cevabını vermiştir.

Tablo 4.13.

Derslerinizde Kullandığınız Ölçme Araçlarını Belirlerken, Aşağıdakilerden Hangisine Öncelik Vermektesiniz Sorusuna İlişkin Veriler

	Frekans (f)	**Yüzde (%)**
Öğretim programının kazanımlarına	76	61
Konuların ayrıntısına	3	2
Öğrencilerin seviyesine	44	35
Öğrencilerin sayısına	2	2
Toplam	**125**	**100**

Yukarıdaki Tablo 4.13 incelendiğinde öğretmenlerin, %61'i (76 kişi) *Öğretim programının kazanımlarına*, %2'si (3 kişi) *Konuların ayrıntısına*, %35'i (44 kişi) *Öğrencilerin seviyesine*, %2'si (2 kişi) *Öğrencilerin sayısına* göre cevabını vermiştir.

Tablo 4.14.

Derslerinizde Kullandığınız Ölçme Araçlarında, "Soruların Düzeyini" Neye Göre Belirlemektesiniz Sorusuna İlişkin Veriler

	Frekans (f)	**Yüzde (%)**
Öğretim programında yer alan kazanımların düzeyine göre	38	30
Konuların ayrıntısına göre	2	2
Öğrencilerin seviyesine göre	84	67
İçeriğin zorluğuna göre	1	1
Toplam	**125**	**100**

Tablo 4.14 incelendiğinde öğretmenlerin, %30'u (38 kişi) *Öğretim programında yer alan kazanımların düzeyine göre*, %2'si (2 kişi) *Konuların ayrıntısına göre*, %67'si (84 kişi) *Öğrencilerin seviyesine göre*, %1'i (1 kişi) *İçeriğin zorluğuna göre* cevabını vermiştir.

Tablo 4.15.

Aşağıdakilerden Hangisi, Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Öncelikle Önerdiği Ölçme Araçlarından Biri Değildir Sorusuna İlişkin Veriler

	Frekans (f)	**Yüzde (%)**
Çoktan seçmeli test	16	13
Rubrik	20	16
Portfolyo	23	18
Yazılı sınav	66	53
Toplam	**125**	**100**

Tablo 4.15 incelendiğinde öğretmenlerin, %13'ü (16 kişi) *Çoktan seçmeli test,* %16'sı (20 kişi) *Rubrik*, %18'i (23 kişi) *Portfolyo*, %53'ü (66 kişi) *Yazılı sınav* cevabını vermiştir.

Tablo 4.16.

Aşağıdakilerden Hangisi Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Hazırlanmasında Temele Alınan Eğitim Felsefesidir" Sorusuna İlişkin Veriler

	Frekans (f)	**Yüzde (%)**
Daimicilik	5	4
Esasicilik	5	4
İlerlemecilik	87	70
Yeniden Kurmacılık	28	22
Toplam	**125**	**100**

Tablo 4.16 incelendiğinde öğretmenlerin, %4'ü (5 kişi) *Daimicilik*, %4'ü (5 kişi) *Esasicilik*, %70'i (87 kişi) *İlerlemecilik,* %22'si (28 kişi) *Yeniden Kurmacılık* cevabını vermiştir.

Tablo 4.17.

Aşağıdakilerden Hangisi, Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Hazırlanmasında Etkili Olan, Öğretme-Öğrenme Kuramıdır Sorusuna İlişkin Veriler

	Frekans (f)	**Yüzde (%)**
Davranışçı öğrenme kuramı	16	13
Bilişsel öğrenme kuramı	85	68
Nörofizyolojik öğrenme kuramı	1	1
Basamaklı öğretim yaklaşımı	23	18
Toplam	**125**	**100**

Tablo 4.17 incelendiğinde öğretmenlerin, %13'ü (16 kişi) *Davranışçı öğrenme kuramı*, %68'i (85 kişi) *Bilişsel öğrenme kuramı*, %1'i (1 kişi) *Nörofizyolojik öğrenme kuramı*, %18'i (23 kişi) *Basamaklı öğretim yaklaşımı* cevabını vermiştir.

Tablo 4.18.

Aşağıdakilerden Hangisi Sosyal Bilgiler Programının Temel Öğeleri Arasında Yer Almamaktadır Sorusuna İlişkin Veriler

	Frekans (f)	**Yüzde (%)**
Beceriler	42	34
Kavramlar	8	6
Terimler	49	39
Değerler	10	8
Öğrenme alanları	16	13
Toplam	**125**	**100**

Tablo 4.18 incelendiğinde öğretmenlerin,, %34'ü (42 kişi) *Beceriler*, %6'sı (8 kişi) *Kavramlar*, %39'u (49 kişi) *Terimler*, %8'i (10 kişi) *Değerler*, %13'ü (16 kişi) *Öğrenme alanları* cevabını vermiştir.

Tablo 4.19.

Sosyal Bilgiler Programının Önerdiği, "Öğretme Öğrenme Etkinlikleri/Eğitim Durumları" İle İlgili Olarak Aşağıdakilerden Hangisi Söylenebilir Sorusuna İlişkin Veriler

	Frekans (f)	**Yüzde (%)**
Öğrenci merkezli	92	74
Etkinlik merkezli	15	12
Sorun merkezli	3	2
Konu merkezli	15	12
Toplam	**125**	**100**

Tablo 4.19 incelendiğinde öğretmenlerin, %74'ü (92 kişi) *Öğrenci merkezli*, %12'si (15 kişi) *Etkinlik merkezli*, %2'si (3 kişi) *Sorun merkezli*, %12'si (15 kişi) *Konu merkezli* cevabını vermiştir.

Tablo 4.20.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında, Sosyal Bilgiler Programlarının Uygulanmasıyla İlgili Olarak Aşağıdakilerden Hangisi Önerilmektedir Sorusuna İlişkin Veriler

	Frekans (f)	**Yüzde (%)**
Aynen uygulanmalıdır	13	10
Mahallileştirerek uygulanmalıdır	109	87
Okul yönetiminin isteğine göre uygulanmalıdır	1	1
Velilerin isteğine göre uygulanmalıdır	2	2
Toplam	**125**	**100**

Tablo 4.20 incelendiğinde öğretmenlerin, %10'u (13 kişi) *Aynen uygulanmalıdır*, %87'si (109 kişi) *Mahallileştirerek uygulanmalıdır*, %1'i (1 kişi) *Okul yönetiminin isteğine göre uygulanmalıdır*, %2'si (2 kişi) *Velilerin isteğine göre uygulanmalıdır* cevabını vermiştir.

Tablo 4.21.

Sosyal Bilgiler Ders Programını Etkili Olarak Uygulaması İçin Aşağıdaki Araçlardan Hangilerinin Birlikte Kullanılması Önerilmektedir Sorusuna İlişkin Veriler

	Frekans (f)	**Yüzde (%)**
Öğretim Programı-Öğretmen Kılavuz Kitabı-Ders kitabı-Çalışma kitabı	86	69
Eğitim programı-Öğretim programı-Çalışma Programı–Örtük Program	31	25
Çalışma programı-Çalışma planları-Ders kitabı–Örtük program	5	4
Ders programı-Ders kitabı-Günlük plan-Öğretim Programı	3	2
Toplam	**125**	**100**

Tablo 4.21 incelendiğinde öğretmenlerin, %69'u (86 kişi) Öğretim Programı-Öğretmen Kılavuz Kitabı-Ders kitabı-Çalışma kitabı, %25'i (31 kişi) Eğitim programı-Öğretim programı-Çalışma Programı – Örtük Program, %4'ü (5 kişi) Çalışma programı-Çalışma planları-Ders kitabı – Örtük program %2'si (3 kişi) Ders programı-Ders kitabı-Günlük plan-Öğretim Programı cevabını vermiştir.

Tablo 4.22.

Aşağıdakilerden Hangisi, Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Önerdiği Becerilerden Biri Değildir Sorusuna İlişkin Veriler

	Frekans (f)	**Yüzde (%)**
Eleştirel düşünme becerisi	4	3
Problem çözme becerisi	26	21
Girişimcilik becerisi	33	26
Tartışma becerisi	62	50
Toplam	**125**	**100**

Tablo 4.22 incelendiğinde öğretmenlerin, %3'ü (4 kişi) *Eleştirel düşünme becerisi*, %21'i (26 kişi) *Problem çözme becerisi*, %26'sı (33 kişi) *Girişimcilik becerisi*, %50'si (62 kişi) *Tartışma becerisi* cevabını vermiştir.

Elde edilen bulgular sonucu alt problem durumlarına cevap aranmış ve ankete katılan öğretmenlerin cinsiyetleri, mesleki kıdemleri ve hizmet içi eğitim alıp almama durumlarına göre istatistiki verilere ulaşılmıştır. Bu bölümde elde edilen veriler sunulmuştur.

Tablo 4.23.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Cinsiyetlerine Göre Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarını Tanıma Düzeylerine İlişkin Toplam Puan, Aritmetik Ortalaması, Standart Sapma ve T değeri Verileri

Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	sd	T	p
Kadın	42	7,81	2,75	117	1,419	0,159
Erkek	77	8,55	2,67	-	-	-

Tablo 4.23'e göre öğretmenlerin sorulara verdikleri cevaplar cinsiyete göre anlamlı bir fark göstermemektedir. Veriler ışığında $t(117) = 1{,}419$ ve $p > .01$ bulunmuştur. Bununla birlikte erkek öğretmenlerin verdikleri cevap ortalaması ($\bar{X} = 8{,}55$), kadın öğretmenlere ($\bar{X} = 7{,}81$) göre daha yüksektir.. Bu bulgu, öğretmenlerin verdikleri doğru cevap sayısı ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı şeklinde de yorumlanabilir.

Tablo 4.24.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Mesleki Kıdemlerine Göre Sosyal Bilgiler Öğretim Programını Tanıma Düzeylerine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Verileri

Mesleki Kıdem	N	$\bar{X}$	SS
1-5 yıl	104	8,09	2,65
6-10 yıl	10	9,20	3,15
11-15 yıl	4	10,25	2,06
16 ve üstü yıl	1	12	-

Tablo 4.25.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Mesleki Kıdemlerine Göre Sosyal Bilgiler Öğretim Programını Tanıma Düzeylerine İlişkin ANOVA Verileri

	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	41,715	3	13,905	1,930	0,129
Gruplar içi	828,571	115	7,205	-	-
Toplam	870,286	118	-	-	-

Tablo 4.24 ve 4.25'e göre öğretmenlerin sorulara verdikleri cevaplar mesleki kıdemlerine göre anlamlı bir fark göstermemektedir, $F(3,115) = 1,93$ ve $p > .01$. Bununla birlikte mesleki kıdem arttıkça verilen doğru cevap ortalamasının da arttığı göze çarpmaktadır.

Tablo 4.26.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Hizmet İçi Eğitimlere Katılma Durumlarına İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Verileri

Hizmet içi eğitim	N	$\bar{X}$	SS
Hiç katılmadım	34	8,21	2,47
1 kez katıldım	47	8,30	2,62
2 kez katıldım	21	7,67	3,07
3 ve üstü katıldım	17	9,18	2,98

Tablo 4.27.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Hizmet İçi Eğitimlere Katılma Durumlarına İlişkin ANOVA Sonuçları

	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	21,760	3	7,253	0,983	0,403
Gruplar içi	848,526	115	7,378		
Toplam	870,286	118			

Tablo 4.26 ve 4.27'ye göre öğretmenlerin sorulara verdikleri cevaplar katıldıkları hizmet içi eğitim sayısına göre anlamlı bir fark göstermemektedir, $F(3,115) = 0{,}983$ ve $p > .01$. Bununla birlikte 3 ve üstü sayıda hizmet içi eğitim alanların verdikleri doğru cevap ortalamasının ($\bar{X} = 9{,}18$) en yüksek olduğu belirgindir.

4.2. Görüşme Sorularından Elde Edilen Bulgular

Bu bölümde Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programını tanıma Yeterliklerinin Değerlendirmesi ile ilgili 8 öğretmen ile yapılmış olan yarı yapılandırılmış görüşmeden elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Araştırma kapsamında 8 öğretmenle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmede öğretmenlere 8 soru sorulmuştur. Bu sorulardan ilk 3'ü öğretmenlerle ilgili kişisel bilgilere yöneliktir. Diğer 5 soru ile ilgili yapılan içerik analizi sonucu ulaşılan bulgular aşağıda sırasıyla sunulmuştur:

Tablo 4.28.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Cinsiyetlerine İlişkin Veriler

Cinsiyet	**Frekans (f)**	**Yüzde (%)**
Bayan	4	50
Erkek	4	50
Toplam	**8**	**100**

Tablo 4.28 incelendiğinde öğretmenlerin %50'si (4) *erkek*, %50's'i (4) ise *bayan* oldukları görülmektedir.

Tablo 4.29.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Mesleki Deneyimlerine İlişkin Veriler

Mesleki Deneyim	**Frekans (f)**	**Yüzde (%)**
1–5 yıl	3	37.5
6–10 yıl	3	37.5
11–15 yıl	1	12.5
16 +	1	12.5
Toplam	**8**	**100**

Yukarıdaki Tablo 4.29 incelendiğinde öğretmenlerin %37.5'i (3 kişi) *1-5 yıl*, %37.5'i (3 kişi) *6-10 yıl*, %12.5'i (1 kişi) *11-15 yıl*, %12.5'i (1 kişi) *16 yıl ve üzeri* mesleğe hizmetleri olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 4.30.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Mezun Oldukları Program Türlerine İlişkin Veriler

Program türü	**Frekans (f)**	**Yüzde (%)**
Eğitim Fakültesi (Sosyal)	7	87.5
Eğitim Fakültesi (Tarih)	1	12.5
Toplam	**8**	**100**

Tablo 4.30 incelendiğinde öğretmenlerin %87,5'i (7 kişi) *eğitim fakültesi (sosyal)* %12,5'i (1 kişi) *eğitim fakültesi (tarih)* mezunu olduklarını belirtmişlerdir.

Tablo 4.31.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretim programı ile İlgili Hizmet İçi Eğitim Kursuna Katılıp Katılmama Durumlarına Yönelik Görüşlerine İlişkin Veriler

Görüşler	**Frekans (f)**	**Yüzde (%)**
Katılanlar	1	12.5
Katılmayanlar	7	87.5
Toplam	**8**	**100**

Tablo-4.31 incelendiğinde öğretmenlerden %87.5'i (7 kişi) program ile ilgili hiçbir hizmet içi eğitime katılmadığını belirtirken, Sosyal Bilgiler programı ile ilgili hizmet içi eğitime katılan ise 1 kişi'dir (%12.5). Bu konuda öğretmenlerin görüşlerinden alınan alıntılar aşağıda sunulmuştur;

(Ö-1) *Bir kez hizmet içi eğitime katıldım o da temel hazırlıktı o ilk atandığımız zaman onun dışında olmadı.* **(Ö-2)** *Karşıma böyle bir fırsat çıkmadı. Hiç katılmadım.* **(Ö-3)** *Bu tarz seminerlere katıldım ama daha çok uygulamaya yönelikti.* **(Ö-4)** *Göreve başladığım yıl almıştım daha sonra ekstradan katıldığım seminerler olmadı.* **(Ö-5)** *Hiçbir hizmet içi eğitim kursuna katılmadım.* **(Ö-6),** *Kadroya geçtikten sonra bir temel eğitim, diğeri hizmet içi eğitimdi sanırım diğeri de hazırlayıcı eğitim olmak üzere*

toplam 3 kez katıldım. Programda tanıtıldı. **(Ö-7),** *Evet, ama hazırlıktı ona da sadece bir kez katıldım.* **(Ö-8)**, *Evet katıldım, temel hazırlıktı.*

Tablo 4.32.

Hizmet İçi Eğitim Seminerlerine Katılan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Bu Eğitimin Katkıları Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Veriler

Görüşler	**Frekans (f)**	**Yüzde (%)**
Mesleki açıdan kendimi geliştirdim	3	37,5
Yeni bilgiler öğrenmemi sağladı	2	25
Görev yaptığım bölgeyi tanımamı sağladı	1	12,5
Tecrübeler paylaşılıyor	2	25
Toplam	**8**	**100**

Tablo-4.32 incelendiğinde öğretmenlerden %37,5'i (3 kişi) *Mesleki açıdan kendimi geliştirdim*, %25'i (2 kişi) *Yeni bilgiler öğrenmemi sağladı,* %12,5'i (1 kişi) *Görev yaptığım bölgeyi tanımamı sağladı*, %25 (2 kişi) *Tecrübeler paylaşılıyor* şeklinde yorum yapmışlardır. Bu konuda öğretmenlerin görüşlerinden alınan alıntılar aşağıda sunulmuştur;

Ö-1, *Bu eğitimde, öğretmenlik mesleği hakkında bilmemiz gereken şeylerden bahsettiler sadece bu anlamda faydalandım. Kendi alanımla ilgili olduğu zaman tekrar katılmak isterim.* **Ö-3,** *Bana çok faydası oldu özellikle belki duymuşsunuzdur kişiye özgü eğitim modeli diye yeni bir sistem, yeni bir bilgi öğrendim.* **Ö-4,** *Kendi alnımla ilgili yeterlilik amaçlı. Ben seminerleri yetersiz görüyorum bence zaman kaybı bu aldığım seminerlerden öce çevreye uyum semineri almıştım sadece onun faydasını gördüm.* **Ö-6**, *Çok faydasını gördüm. Tekrar olsa katılmak isterdim çünkü orada yeni bilgiler ediniliyor. Tecrübeli hocalar deneyimlerini aktarıyor.* **Ö-7**, *Öğretmenliğe temel hazırlıktı. Öğretmenlik mesleğini nasıl uygulamamız gerektiği konusunda bize ön bilgi verildi bu açıdan faydalı olduğunu düşünüyorum. Ama biraz da zaman kaybı olduğunu düşünüyorum. İyi hazırlanmış bir seminer olursa tekrar katılmak isterim*. **Ö-8,** *Mesleğimle alakalı faydası oldu. Aynı zamanda şöyle bir faydası da oldu öğretmen*

arkadaşlarla bir araya gelmemiz, tecrübelerimizi birbirimizle paylaşmamız bize mesleki açıdan getirisi oldu.

Tablo 4.33.

Hizmet İçi Eğitimi Almayan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Hizmet İçi Eğitimi Almak İstemelerinin Nedenleri Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Veriler

Görüşler	**Frekans (f)**	**Yüzde (%)**
Kendimi mesleki açıdan geliştirme	1	50
Alanıma katkı sağlama	1	50
Toplam	**2**	**100**

Tablo-4.33 incelendiğinde hizmet içi eğitime katılmayan öğretmenlerden 1'i (%50) *Kendimi mesleki açıdan geliştirme*, %50 (1 kişi) *Alanıma katkı sağlama* şeklinde ifade etmişlerdir.

Bu konuda öğretmenlerin görüşlerinden alınan alıntılar aşağıda sunulmuştur;

(Ö-2) *Hiç katılmadım ama katılmak isterim çünkü mesleki açıdan faydalı olacağını düşünüyorum.* **(Ö-5)** *Kendi branşımla (tarih) ilgili olursa katılmak isterim. Sosyal Bilgiler ile ilgili de olsa olur neden olmasın şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir.*

Tablo 4.34.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Temel Aldığı Yaklaşım/yaklaşımlar Hakkında Neler Söyleyebilirsiniz Sorusuna İlişkin Veriler

Görüşler	**Frekans (f)**	**Yüzde (%)**
Biliyorum	-	
Bilmiyorum	8	100
Toplam	**8**	**100**

Tablo 4.34 incelendiğinde Sosyal Bilgiler öğretmenlerin %100'ü (8 kişi) yaklaşımın ne olduğunu bilmediklerini ifade etmişlerdir. Bu konuda öğretmenlerin görüşlerinden alınan alıntılar aşağıda sunulmuştur;

Ö-1, *Yaklaşımlardan kastınız ne?,* **Ö-2,** *Yaklaşımların ne olduğunu bilmiyorum,* **Ö-3**, *Yaklaşım derken?,* **Ö-4,** *Yaklaşımdan kastınızı anlamadım*, **Ö-5,** *Yaklaşım mı?* **Ö-6,** *Yaklaşımı bilmiyorum?* **Ö-7,** *Yaklaşım?* **Ö-8,** *Yaklaşımı biraz daha açar mısınız?*

Tablo 4.35.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Amacı/amaçları Hakkında ki Görüşlerine İlişkin Veriler

Görüşler	**Frekans (f)**	**Yüzde (%)**
Çocuğun günlük hayatta kullanabileceği bilgileri vermek	1	11.11
Haklarını ve sorumluluklarını bilen vatandaşlar yetiştirmek	2	22.22
Bireylerin fiziksel çevresiyle etkileşimini geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelemek	1	11.11
Atatürk ilke ve İnkılaplarına bağlı bireyler yetiştirmek	2	22.22
Çocuğun iyi bir vatandaş olmasını sağlamak	2	22.22
Kazanımlar gerçekçi değil	1	11.11
Toplam	**9**	**100**

Tablo 4.35 incelendiğinde öğretmenlerin %11'i (1 kişi) *Çocuğun günlük hayatta kullanabileceği bilgileri vermek*, %22'si (2 kişi) *Haklarını ve sorumluluklarını bilen vatandaşlar yetiştirmek,* %11'i (1 kişi) *Bireylerin fiziksel çevresiyle etkileşimini geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelemek*, %22'si (2 kişi) *Atatürk ilke ve İnkılaplarına bağlı bireyler yetiştirmek,* %22'si (2 kişi) *Çocuğun iyi bir vatandaş olmasını sağlamak,* %11'i (1 kişi) *Kazanımlar gerçekçi değil* şeklinde ifade etmişlerdir.

Bu konuda öğretmenlerin görüşlerinden alınan alıntılar aşağıda sunulmuştur;

(Ö-1), *Çoğu zaten belli Atatürk ilkelerine bağlı, çocuğun günlük hayatta kullanabileceği bilgileri kazandırmaya çalışıyorum ben bunların hepsine dikkat ediyorum.* **(Ö-2),** *Amaçları biliyorum. Örneğin, en önemli amacı, haklarını ve sorumluluklarını bilen vatandaşlar yetiştirmek, topluma faydalı bireyler yetiştirmek, ben hak ve sorumluluklara daha çok değer veriyorum.* **(Ö-3)** *Sosyal Bilgiler, çocuğun yaşadığı çevre, yaşadığı dünya, geçmişte bıraktığı tarih ve gelecek bununla ilgili yorum*

yapmasını sağlayacak bireyler yetiştirmek. **(Ö-4)** *Amaçlar, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, ilkelerine bağlı, ülkesine değer veren biraz daha hümanist öğrenciler yetiştirmektir.* **(Ö-5)** *Örneğin inkılâp tarihinin amacı çok afakîdir. Yani kazanımlarla konunun hiç ilgisi olmuyor. Birbirleriyle çelişiyor. Kazanımlarında biraz gerçekçi olması lazım.* **(Ö-6)** *Amaçlar, çocuğun iyi bir vatandaş olması, derslerini iyi anlaması, ülkesini, vatanını seven, dünyadaki gelişmeleri takip eden, kısaca böyle bireyler yetiştirmek olduğunu düşünüyorum.* **(Ö-7)** *Bu amaçlar vatandaşlık, tarih, coğrafya dersleriyle ilişkilidir. İyi bir T.C. vatandaşı olmak, temel hak ve sorumluklarını bilen, yaşadığı çevreyi ve dünyayı tanıyan bireyler yetiştirmek vb.* **(Ö-8)** *Topluma uygun dürüst ve iyi vatandaş yetiştirmek, çevresine duyarlı, Atatürk ilkelerine bağlı bireyler yetiştirmektir şeklinde ifade etmiştirler.*

Tablo 4.36.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Temel Öğelerinin Neler Olduğu Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Veriler

Görüşler	**Frekans (f)**	**Yüzde (%)**
Biliyorum	-	-
Bilmiyorum	8	100
Toplam	**8**	**100**

Tablo 4.36 incelendiğinde öğretmenlerin %100 (8 kişi) ‘‘temel öğelerin’’ ne olduğunu *Bilmiyorum* şeklinde ifade etmişlerdir. Bu konuda öğretmenlerin görüşlerinden alınan alıntılar aşağıda sunulmuştur;

(Ö-1), *Ben bu konulardan bayağı uzaklaştım 8 yıl oldu. Soruyu tekrar alabilir miyim?,* **(Ö-2),** *Bilmiyorum.* **(Ö-3),** *Nasıl yani biraz daha açar mısınız?* **(Ö-4),** *Temel öğeleri derken?* **(Ö-5),** *Temel öğeleri derken? Ben tam olarak Sosyal Bilgiler programına hâkim değilim.* **(Ö-6),** *Temel öğeler mi örnek verebilir misiniz?* **(Ö-7),** *Temel öğelerinden kastınız ne?* **(Ö-8),** *Hedef, içerik, eğitim durumları, değerlendirme mi?* Şeklinde ifade etmişlerdir.

Tablo 4.37.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin "Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılabilecek Ölçme Araç ve Yöntemleri" Hakkında ki Görüşlerine İlişkin Veriler

Görüşler	**Frekans(f)**	**Yüzde(%)**
Yazılı sınavlar	7	12.28
Çoktan seçmeli test	8	14.03
Boşluk doldurma	7	12.28
Doğru-yanlış	7	12.28
Eşleştirme	7	12.28
Performans ödevi	7	12.28
Öz değerlendirme formu	2	3.50
Sınavsonuçlarına göre değerlendiriyorum	1	1.75
Proje ödevleri	7	12.28
Portfolyo	3	5.26
Tutum ölçeği	1	1.75
Toplam	**57**	**100**

Tablo 4.37'ye baktığımızda *Yazılı sınavları* tercih edenler %12.28 (7 kişi), *Çoktan seçmeli testi* tercih edenler %14.03 (8 kişi), *Boşluk doldurma* diyenler %12.28 (7 kişi), doğru-yanlışı tercih edenlerin oranı %12.28 (7 kişi), *Eşleştirme* diyenler ise %12.28'dir (7 kişi). *Performans ödevini* tercih edenler %12.28 (7 kişi), *Öz değerlendirme formunu* tercih edenler %3.50 (2 kişi), *Sınav sonuçlarına göre değerlendiriyorum* diyenler %1.75 (1 kişi), *Proje ödevlerini* tercih edenlerin oranı %12.28 (7 kişi), *Portfolyo* diyenler %5.26 (3 kişi), *Tutum ölçeği* diyenler ise %1.75'dir (1 kişi).

Bu konuda öğretmenlerin görüşlerinden alınan alıntılar aşağıda sunulmuştur;

(Ö-1) *Yazılı sınav içerisine çoktan seçmeli, doğru-yanlış, boşluk doldurma ekliyorum çünkü sistem onu gerektiriyor. Performans değerlendirmesi yapıyoruz.*

Dönem başında proje veriyoruz, çocukların ürün dosyası oluyor. Portfolyoyla çocuğu da değerlendirmeye katıyoruz. Aynı zamanda ben sene başında tutum ölçeği uyguladım. **(Ö-2)** *Yazılı sınav kullanıyorum. Değişik yöntemler uygulamam gerekiyor ama sınav sistemi test yöntemini gerektiriyor. Sınavlarımda doğru-yanlış, boşluk doldurma, eşleştirme gibi yöntemleri uyguluyorum. Sınav sistemindeki değişikleri takip ediyorum. Benim kriterim SBS'dir. Her dönem birer performans ödevi veriyorum. Proje ve performans ödevlerimi kazandırılması gereken kazanımlara göre veriyorum.* **(Ö-3)** *Birçok ölçme aracı kullanıyorum. Yani, yazılı sınav, boşluk doldurma, doğru-yanlış, test gibi hatta daha alt sınıflarda görselleştirme sağlaması açısından bulmacada hazırlayabilirsiniz. Performans ve proje ödevleri var zaten bunları vermek zorundasınız.* **(Ö-4)** *Yazılı sınav, çoktan seçmeli sorular, doğru-yanlış, boşluk doldurma ve eşleştirmeli sorular aynı sınav kâğıdında hepsini kullanıyorum. Bu ölçme araçları programda kesinlikle yer alıyor. Çocukları sınava hazırlamak için zaten sorularda çoktan seçmeli test yöntemi de uyguluyoruz. Ders içi performanslarını da değerlendirmeye katıyoruz. Ama yaptığımız bu sınavlar beceriyi ölçmeye değil daha çok bilgilerini ölçmeye yöneliktir. Performans ve proje ödevleri de öğretmene yardımcı oluyor. Programlardan çok öğrencinin seviyesine okulun şartlarına uygun olarak ders işliyorum.* **(Ö-5)** *Çocuklar test kafalı olduğu için test yapıyorum. Yazılı sınav yaptım ama çocuklar hep döküldüler. Sadece sınav sonuçlarına göre değerlendirme yapıyorum.* **(Ö-6)** *Yazılı sınavlar, çoktan seçmeli, doğru-yanlış, boşluk doldurma bu şekilde biliyorum. Ürün dosyası olduğunu biliyorum. Bunları kullanıyoruz ama öğrenciden de aynı zamanda ürün istiyoruz. Öğrencinin derse katılımını, verilen ödevleri yapmaları da ölçütlerimdendir. Performans ve proje ödevleri de veriyorum. Sadece ürünü değil aynı zamanda süreci de değerlendiriyorum. Rubrik (dereceli puanlama anahtarını) kullanıyorum. Öz değerlendirme formlarını ise gereksiz buluyorum çünkü öğrenci öğrenemediği bir şeyi bile öğrenmiş gibi gösteriyor. Benim sınıfta sürece ağırlık vermem sbs başarımı düşürüyor çünkü sbs ürün istiyor ve son olarak sbs bölgesel yapılmalı.* **(Ö-7)** *Ölçme araçları, yazılı yoklama, çoktan seçmeli test, doğru-yanlış, boşluk doldurma ölçme araçlarındandır. Değerlendirme olarak performans ve proje ödevleri veriyorum. Aynı zamanda portfolyo, öz değerlendirme formu, Rubric değerlendirmeyi tercih ediyorum.* **(Ö-8)** *Ölçme aracı olarak, doğru-yanlış, boşluk doldurma, eşleştirme, yazılı sınav, çoktan seçmeli test hepsini kullanıyorum bu konuda*

programdan ziyade kılavuz kitabında bu şekilde olduğu için ve çocuğun tüm becerilerini ölçmeye yönelik olduğu için tercih ediyorum. Özellikle test yönteminin SBS yaklaştıkça öğrencilere faydalı olduğunu düşünüyorum. Değerlendirme olarak performans ve proje ödev veriyorum. Portfolyo değerlendirme kullanıyorum.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ (TARTIŞMA) VE ÖNERİLER

Bu bölümde, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler öğretim programını tanıma yeterlikleri ile ilgili öğretmen görüşlerini almak için öğretmenlere uygulanan anketlerden ve öğretmenlerle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular, literatürdeki bilgilerden de yararlanılarak karşılaştırılıp tartışılmış ve yorumlanmıştır.

5.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programını Tanıma Yeterliklerine İlişkin Öğretmenlere Uygulanan Anket İle İlgili Tartışma ve Yorum

Anket uygulanan öğretmenlerden elde edilen bulguların literatürdeki diğer bilgilerden de yararlanılarak karşılaştırılıp tartışılması ve yorumlanması ile ilgili tartışma aşağıda sunulmuştur:

Sosyal Bilgiler öğretmenlerine yöneltilen "Sosyal Bilgiler programı ile ilgili hizmet içi eğitim kursuna katıldınız mı?" şeklindeki sorusuna anket uygulanan öğretmenlerin 49'u (%39) 1 kez katılırken, 38'i (%30) ise hiç katılmadıklarını belirtmişler. Algan'ın (2008) yaptığı araştırma sonucunda, anket uygulanan öğretmenlerin %49.5'i 1 kez katılırken, % 27.5'i ise hiç katılmadığını belirtmişlerdir. Aynı şekilde Kalaycıoğlu'nun (2007) yaptığı araştırmada da öğretmenlerin büyük çoğunluğu (% 66.4) 2005 Sosyal Bilgiler programı ile ilgili kurs veya seminere katılmadığını belirtmişlerdir. Kamber (2007) öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersi etkinliklerinin uygulanabilirliğine yönelik görüşlerini değerlendirmek için yaptığı araştırmasında öğretmenlerin % 67.1' inin sadece bir kere hizmet içi eğitim aldığını; % 21.1' i de iki kez katıldığını, öğretmenlerin çok az bir bölümü (%11.9) ise üç ve daha fazla hizmet içi eğitime katıldığını belirtmiştir. Algan'ın, Kalaycıoğlu'nun ve Kamber'in elde ettikleri veriler bu araştırma sonucu ile örtüşmektedir.

Öğretmenlerin yeteri kadar hizmet içi eğitim almamış olması programı tam anlamıyla anlaması ve uygulaması konusunda sıkıntılara neden olabilir. Bu nedenle yeni programın amacına ulaşabilmesi için, programın uygulayıcısı olan öğretmenlere programın amacı, felsefesi, niteliği, öğeleri, vb. konulardaki yeterliklerinin geliştirilmesine yönelik etkili ve sistematik bir hizmet içi eğitim verilmesi gerektiği söylenebilir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerine, "Öğretim programı kavramının eğitimdeki tanımı nedir?'' sorusuna öğretmenlerin %39'u (49 kişi) öğretim programının tanımını yapmaktadır. Fakat azımsanmayacak bir oranının da (%61) diğer program çeşitlerini tercih ettikleri görülmektedir. Eğitim ve öğretim programı kavramları birbirine çok karıştırılmaktadır. Oysa bu kavramlar birbirlerinden oldukça farklıdır. Öğretim programı, okulda ya da okul dışında bireye kazandırılması planlanan bir dersin öğretimiyle ilgili tüm etkinlikleri kapsayan yaşantılar düzeneğidir. Eğitim programı, öğrenene, okulda ve okul dışında planlanmış etkinlikler yoluyla sağlanan öğrenme yaşantıları düzeneğidir. Ders programı ise bir ders süresi içerisinde planlanan hedeflerin bireye nasıl kazandırılacağını gösteren tüm etkinliklerin bulunduğu plan olarak ifade edilmiştir. Görüldüğü üzere eğitim programı, belirlenen hedefler doğrultusunda planlanan tüm eğitim etkinliklerini kapsamaktadır. Öğretim programı ise bir eğitim basamağında okutulan derslerde işlenecek konularla ilgili tüm öğretim etkinliklerini kapsamaktadır. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğretim programında yer alan kavramların tanımını bilmemeleri, Sosyal Bilgiler öğretim programını yeteri kadar incelemedikleri şeklinde yorumlanabilir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerine, ''Aşağıdakilerden hangisi öğretim programının temel boyutları/unsurları arasında yer almaz?'' şeklindeki sorudan edilen bu bulgular göstermektedir ki, öğretmenlerin çoğunluğu (%71) *Ders Araçları* cevabını vererek öğe olmayan durumu bildikleri ve tanıdıkları şeklinde yorum yapılabilir. Ancak programların öğeleri olan hedef, içerik ve eğitim durumlarının da öğretmenler tarafından tercih edilmesi (%29) olumsuz olarak değerlendirilebilir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerine, ''Aşağıdakilerden hangisi öğretim programlarının devlet için fonksiyonu nedir?'' şeklindeki soruya %87'si *istenilen nitelikte bireyler yetiştirmek*, cevabını vermiştir. Sosyal Bilgiler öğretim programının

giriş bölümünde, Türk Milli Eğitimin genel amaçları başlığı altında, genel amaçlar yer almaktadır. Bu amaç da özetle; iyi vatandaş yetiştirmek, dengeli bireyler yetiştirmek ve bir meslek sahibi olan bireyler yetiştirmekten söz edilmektedir. Öğretim programı işlevinin, devletin istediği niteliklere sahip bireyler yetiştirmek olduğu düşünülünce bunu gerçekleştirme konusunda programların bir araç olduğu şeklinde düşünülebilir. Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun istenilen nitelikte bireyler yetiştirmektir seçeneğini tercih etmesi öğretim programlarının devlet için temel fonksiyonunu bildikleri şeklinde yorumlanabilir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerine, ‘‘Aşağıdakilerden hangisi öğretim programının öğretmen için temel fonksiyonu nedir?’’ sorusuna %65’i *öğretmenin, eğitim-öğretimle ilgili görevlerini belirten araçtır* yanıtını vermişlerdir. MEB programlarının sınıf düzeyinde uygulanmasıyla öğretmene ilgilenmektedir. Öğretmen kendi sınıfında, ne yapacağını, nasıl yapılacağını, öğrencilerinin ne yapacaklarını, öğretmen bilmektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere programın uygulanmasında, programda yer alan öğrencilerin, öğretmenlerin görev ve sorumluluklarını da açıklamaktadır. Bundan dolayı, öğretim programları öğretmenlerin eğitim ve öğretimle ilgili görevlerini belirten araçlardır şeklinde ifade edebiliriz. Öğretmenler programın kendileri için ifade eden anlamını büyük bir çoğunlukla bilmeleri eğitim ve öğretim açısından önem arz ettiği söylenebilir.

Ankete katılan öğretmenlerin ‘‘Sosyal Bilgiler derslerinin, öğretim konularını/içeriğini neye göre belirlemektesiniz?” sorusuna, çoğunluğu (%76) Sosyal Bilgiler programlarında yer alan içeriğe göre seçeneğini tercih etmeleri öğretmenlerin bu konuda öğretim programını rehber aldıkları şeklinde yorum yapılabilir. Ancak azımsanmayacak (%24) bir oranda öğretmen grubunun içeriği belirlerken farklı seçim ölçütlerini dikkate aldıkları görülmektedir. Buna bağlı olarak da Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin günümüzde ki sınav sistemini baz aldığı, öğrencilerde eksik olduğunu düşündüğü konuları göz önüne alarak öğretim konularının içeriğini belirlediği söylenebilir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerine, ‘‘Öğretim programlarının hangi, içerik düzenleme yaklaşımına göre hazırlandığını düşünmektesiniz?’’ sorusuna, sarmal içerik düzenleme yaklaşımına göre hazırlandığını söyleyenlerin oranı %38 iken, geriye kalan

%62'si farklı içerik düzenleme yaklaşımlarını seçmişlerdir. Buna bağlı olarak Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, Sosyal Bilgiler öğretim programı için önerilmeyen farklı içerik düzenleme yaklaşımlarını tercih ettikleri belirtilebilir.

''Eğitim-öğretim etkinliklerinizde seçip kullandığınız, yaklaşım-strateji-yöntem ve teknikleri öncelikli olarak neye göre belirlemektesiniz?'' sorusuna yönelik Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, yaklaşım, strateji, yöntem ve teknikleri programdaki kazanımları göz önünde bulundurarak tercih etmelerinin oranı %52 iken, geriye kalan %48'lik gibi azımsanmayacak bir oranda farklı kaynakları tercih etmeleri dikkat çekmektedir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çoğunluğu Sosyal Bilgiler öğretim programını yeteri kadar takip etmedikleri için Sosyal Bilgiler öğretiminde yaklaşım-strateji-yöntem ve teknikleri uygularken programdaki kazanımları göz önüne almadıkları söylenebilir.

Ankete katılan öğretmenlerin, ''Derslerinizde, öğretim etkinliklerinizi yürütmek için araç-gereç seçip kullanırken sizi yönlendiren en önemli etken hangisidir?'' sorusuna, öğretim programında yer alan kazanımları tercih etmeleri oranı %54'tür. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğretim etkinliklerinde araç-gereç seçiminde Sosyal Bilgiler programını baz almaları, öğretmenlerin programı rehber aldıkları şeklinde yorumlanabilir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerine, ''Derslerinizde kullandığınız ölçme araçlarını belirlerken, aşağıdakilerden hangisine öncelik vermektesiniz?'' sorusuna, çoğunluğu (%61) öğretim programının kazanımlarına göre olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenlerin %39'u ise, derslerde kullanılan ölçme araçlarını belirlerken konuların ayrıntısını, öğrencilerin seviyesini ve öğrencilerin sayısını dikkate almışlardır. Buna bağlı olarak Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çoğunluğu ölçme araçlarını belirlerken öncelik olarak amaç ve davranışları göz önüne aldıkları; geriye kalan öğretmenlerin ise, öğrenci ihtiyaçlarını ve konuyu dikkate aldıkları ifade edilebilir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerine ''derslerinizde kullandığınız ölçme araçlarında, ''soruların düzeyini'' neye göre belirlemektesiniz'' sorusuna, çoğunluğun (%67) öğretim programındaki yönergelerden ziyade bireyi temel almaktadırlar. Ölçme araçlarındaki soruların düzeyini programı baz alarak hazırlayan öğretmenlerin oranı ise %30 gibi düşük bir oranda kalmıştır. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, öğrencilerin

bireysel farklılıklarını dikkate alması, her öğrenci için farklı soru düzeylerine göre ölçme aracı hazırlaması süreci olumsuz etkileyebilir. Algan (2008) çalışmasında ilköğretim 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının ölçme ve değerlendirme öğesini öğretmen görüşleri açısından incelemiştir. Algan'ın araştırma sonuçları bu çalışma sonuçları ile farklılık göstermektedir.

Öğretmenlere sorulan ''Aşağıdakilerden hangisi Sosyal Bilgiler öğretim programlarının öncelikle önerdiği ölçme araçlarından biri değildir?'' şeklindeki soruya anket uygulanan öğretmenlerin %53'ü yazılı sınav seçeneğini, öğretmenlerin %13'ü (16 kişi) çoktan seçmeli test seçeneğini tercih etmişlerdir. 2005-2006 eğitim-öğretim yılı ile birlikte uygulanmaya başlanan Sosyal Bilgiler program anlayışı içerisinde ölçme-değerlendirme; öğrencinin bilgiyi yapılandırma süreci içerisindeki davranışlarına ve bilgiye ulaşma derecesine göre yapılmaktadır. 2005 Sosyal Bilgiler programının ölçme ve değerlendirme anlayışı ile beraber alternatif ölçme ve değerlendirme araçları da kullanılmaya başlanmıştır. Bu bulgulara göre Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çoğunluğu, Sosyal Bilgiler öğretim programlarının öncelikle önerdiği ölçme araçlarını kullanması öğretmenlerin Sosyal Bilgiler öğretim programını tanıyıp eğitim-öğretim ortamında uyguladıkları şeklinde yorumlanabilir. Düzün (2008) ise öğretmenlerin ilköğretim 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersinin değerlendirme sürecinde kullanılan alternatif değerlendirme etkinliklerine ilişkin görüşlerini incelediği araştırmasında öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun (%90) değerlendirme etkinliği olarak çoktan seçmeli testleri kullandıkları sonucuna ulaşmıştır. Bu da bizim araştırmamızda ki öğretmenlerin tercihleri ile paralellik göstermektedir. Topal (1999) da yaptığı araştırmada, öğretmenlerin daha çok yazılı sınavları tercih ettiklerini, bunun yanında eşleştirmeli soru tipine çocuğun psikolojik yapısına uygun olacağı, öğrencilerin motivasyonunu artıracağı düşüncesiyle ağırlık verdiklerini saptamıştır. Topal'ın bulguları ile bu çalışma bulguları farklılık göstermektedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerine, ''Aşağıdakilerden hangisi Sosyal Bilgiler programlarının vizyonu değildir?'' sorusuna 120 kişi (%96) dost ve düşmanını tanıyan bireyler yetiştirmek cevabını vermiştir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çoğunluğu Sosyal Bilgiler programının vizyonu olmayan seçeneği olan *Dost ve düşmanını tanıyan bireyler yetiştirmek* cevabını tercih etmeleri programın vizyonunu bildikleri ve benimsedikleri şeklinde yorumlanabilir.

Ankete katılan öğretmenlerin ‘‘Aşağıdakilerden hangisi Sosyal Bilgiler öğretim programlarının hazırlanmasında temele alınan eğitim felsefesidir?” sorusuna, öğretmenlerin %70’nin (87 kişi) ilerlemecilik, %22 oranında (28 kişi) ise yapılandırmacılık cevabını vermiştirler. Bu verilere göre Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin büyük bir çoğunluğu Sosyal Bilgiler öğretim programını yeterince tanımadığı ve içeriğini bilmediği şeklinde belirtilebilir. Şahin’in (2001) yaptığı çalışma sonucunda ilköğretim 5.sınıf Sosyal Bilgiler öğretiminin yapılandırmacı yaklaşıma dayalı öğretim yöntemlerinin Sosyal Bilgiler öğretiminde kullanılmasının öğrencilerin derse karşı olumlu tutum geliştirmelerine katkı sağladığı yapılan araştırmalarda ortaya konmuştur. Şahin’in elde ettiği bulgular bu çalışma ile çelişmektedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerine, ‘‘Aşağıdakilerden hangisi, Sosyal Bilgiler öğretim programlarının hazırlanmasında etkili olan, öğretme-öğrenme kuramıdır?’’ sorusuna, 85 kişi (%68) *Bilişsel öğrenme kuramı* cevabını vermişlerdir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çoğunluğu Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan bilişsel öğrenme kuramını yeterince bildikleri ve eğitim- öğretim ortamında uyguladıkları söylenebilir. Karadağ (2010), MEB’in 2004 ilköğretim programında Piaget’in bilişsel öğrenme kuramının temel alındığı noktasına dikkat çekmekte, anlam oluşturmanın bireysel olarak gerçekleşmediğini; insanların doğal olarak oluşturdukları anlamları diğer insanlarla paylaştıklarını; bu yüzden anlam oluşturma sürecinin, bireyler arası karşılıklı iletişimin bir sonucu olduğunu belirtmektedir. Bu çalışma bizim verilerimizi desteklemektedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerine, “Aşağıdakilerden hangisi Sosyal Bilgiler programının temel öğeleri arasında yer almamaktadır?” sorusuna öğretmenlerin %39’u Sosyal Bilgiler öğretim programının temel öğesi olmayan seçeneği (*terimler),* %61 ise Sosyal Bilgilerin temel öğeleri olan seçeneği tercih etmişlerdir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çoğunluğu, Sosyal Bilgilerin temel öğeleri olan seçeneği tercih etmeleri Sosyal Bilgiler programına yeterince hâkim olmadığı, içeriğinde yer alan beceriyi, kavramı, değerleri ve öğrenme alanlarını bilmediği şeklinde yorumlanabilir.

Ankete katılan öğretmenlerin ‘‘Sosyal Bilgiler programının önerdiği ‘Öğretme-öğrenme etkinlikleri/eğitim durumları’ ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?’’ sorusuna öğretmenlerden elde edilen bulgulara baktığımızda %74’ü

öğrenci merkezli, %12'si ise etkinlik merkezli şeklinde cevap vermişlerdir. Programda bulunan öğrenme alanı, kazanım, değer, beceri gibi kavramların ne olduğu, neleri ifade ettiği belirtilmiş; programın kullanımını kolaylaştırıcı sembol ve işaretler kullanarak anlatım daha da kolaylaştırılmıştır. 2005 Sosyal Bilgiler programı davranışçı yaklaşımdan uzak olmakta, bireyin ilgi, ihtiyaç ve yetenekleriyle birlikte, yaşadığı çevreyi de dikkate alacak şekilde yapılandırılmaktadır. Benimsenen bu yeni yaklaşımla program öğrenci merkezli özelliği ile ön plana çıkmaktadır. Öğretmenlerimizin çoğunluğu, derslerin işlenişinde öğrenciyi dikkate aldıkları, öğretmelerin Sosyal Bilgiler öğretim programında önerilen öğrenme etkinliklerine hâkim oldukları ve bu etkinlikleri uyguladıkları ifade edilebilir. Doğanay ve Sarı'nın (2008), Aykaç ve Başar'ın (2005) araştırma bulguları, bu çalışma ile paralellik göstermektedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerine, "Sosyal Bilgiler öğretim programlarının, uygulanmasıyla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi önerilmektedir?'' sorusuna %87'si *mahallileştirerek uygulanmalıdır* cevabını vermişlerdir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin programa hâkim olmadıkları; ancak var olan imkânlar ölçüsünde eğitim-öğretimi gerçekleştirdikleri söylenebilir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerine, "Sosyal Bilgiler ders programının etkili olarak uygulanması için aşağıdaki araçlardan hangilerinin birlikte kullanılması önerilmektedir?" sorusuna öğretmenlerin % 69'u öğretim programı-öğretmen kılavuz kitabı-ders kitabı-çalışma kitabını tercih etmişlerdir. Öğrenme-öğretim sürecinin yürütülmesinde ilk ve temel kaynak ders kitaplarıdır. 2004 yılında gerçekleştirilen eğitim programındaki değişim, doğal olarak ders kitaplarını da etkilemiş ve ders kitaplarının yapı ve içeriğini, içeriğin sunum biçimini, öğrenci katılımına olanak tanıyan etkinlikleri ve işlevlerini, öğrenmenin değerlendirilmesine olanak sağlayan unsurları da değiştirmektedir. Ayrıca ders kitapları üçlü takım haline getirilerek, *öğretmen kılavuz kitabı* ve *öğrenci çalışma kitabı, ders kitabı* ile birlikte kullanılmaya başlanmaktadır. Sosyal Bilgiler öğretmenlerine eğitim-öğretim yılı başında öğretmen kılavuzunun verilmesi ve bu kılavuz aracılığıyla öğretmenlerin programı etkili olarak uygulamasında bir araç olduğu belirtilebilir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerine, "Aşağıdakilerden hangisi, Sosyal Bilgiler öğretim programlarının önerdiği becerilerden biri değildir?" sorusuna öğretmenlerin

%50'si tartışma becerisi cevabını vermişlerdir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin tartışma becerisi cevabını vermeleri, Sosyal Bilgiler dersinde doğrudan verilecek olan becerilere hâkim oldukları şeklinde yorumlanabilir.

5.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programını Tanıma Yeterliklerine İlişkin Öğretmenlere Uygulanan Görüşme İle İlgili Tartışma ve Yorum

Görüşme uygulanan öğretmenlerden elde edilen bulguların literatürdeki diğer bilgilerden de yararlanılarak karşılaştırılıp tartışılması ve yorumlanması ile ilgili tartışma aşağıda sunulmuştur:

Mülakata katılan öğretmenlere sorulan ''Sosyal Bilgiler ile ilgili hizmet içi eğitim kursuna katıldınız mı?'' sorusuna %13'ü katılırken, %87'si katılmadığını belirtmiştir. Sosyal Bilgiler ile ilgili hizmet içi eğitim kursuna katılmayan 5 kişi ise hizmet içi ile ilgili eğitime katıldıklarını; fakat bunların da öğretmenlik mesleğine temel hazırlık olduğunu, Sosyal Bilgiler öğretim programın olmadığını belirtmişlerdir. %25'i ise herhangi bir hizmet içi eğitim kursuna katılmadıklarını ifade etmişlerdir. Hizmet içi eğitime katılan öğretmenler, *mesleki açıdan kendilerini geliştirdiklerini, yeni bilgiler öğrendiklerini, görev yaptığı bölgeyi tanıdıklarını, tecrübelerini paylaştıklarını* belirtmişlerdir. Ancak program hakkında yorum yapmamışlardır. Sosyal Bilgiler ile ilgili hizmet içi eğitim kursuna katılmayan öğretmenler ise, hizmet içi eğitim kursuna katılırlarsa; *kendimi mesleki açıdan geliştirme, alanıma katkı sağlama* şeklinde olacağını ifade etmişlerdir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler öğretim programlarına hâkim olmamalarında, içeriğini tam olarak bilmemelerinde Sosyal Bilgiler ile ilgili hizmet içi eğitim semineri almamalarının etkisi olduğu vurgulanabilir.

Mülakata katılan öğretmenlere sorulan ''Sosyal Bilgiler öğretim programının temel aldığı yaklaşım/yaklaşımlar hakkında neler söyleyebilirsiniz?'' sorusuna araştırma kapsamında görüşülen öğretmenlerin tamamı, yeni Sosyal Bilgiler programının temel felsefesini oluşturan yaklaşım kavramını bilmedikleri cevabını vermişlerdir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerin çoğunluğunun yeni Sosyal Bilgiler programını bilmedikleri şeklinde yorumlanabilir. Dinç ve Doğan (2010)'ın yaptığı çalışma sonucunda görüşülen öğretmenlerin tamamı, yeni programın temel felsefesini

oluşturan yapılandırmacı öğrenme-öğretme yaklaşımı hakkında bir eğitim almadıklarını; katıldıkları hizmet içi eğitim seminerlerinde konuya çok az değinildiğini ve bu konuda her hangi bir kitap ya da makale okumadıklarını dile getirmişlerdir. Dinç ve Doğan'ın elde ettiği bu bulgular, bu çalışma sonucuyla örtüşmektedir.

Mülakata katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ''Sosyal Bilgiler Öğretim Programının amacı/amaçları nelerdir?'' sorusuna yönelik çeşitli düşüncelerini ifade etmişlerdir. Yapılan yorumlara bakılınca öğretmenler genel olarak Sosyal bilgilerin amaçlarından ziyade, Türk Milli Eğitimin genel amaçlarından söz ettikleri görülmektedir. Aynı zamanda amaçlar ile ilgili bazı eleştiriler de dile getirilmiştir. Örneğin, amaçların yakın zamanda kazandırılabilir olmadığı, çok fazla amacın olduğu, kazanımlarla konunun çeliştiği ve gerçekçi olmadığı vb. şeklinde ifade etmişlerdir. Bulgulara göre Sosyal Bilgiler öğretmenleri, Sosyal Bilgiler öğretim programına yeterince hâkim olmadıkları, buna bağlı olarak da Sosyal Bilgiler öğretim programının amaçlarından ziyade Türk Milli Eğitimin Genel amaçlarından söz ettikleri söylenebilir.

Mülakata katılan öğretmenlere '' Sosyal Bilgiler öğretim programının temel öğeleri nedir?'' sorusuna hepsi "temel öğelerin" ne olduğunu *bilmiyorum* şeklinde cevaplamışlardır. Öğretmenlerin öğeler hakkında olumlu görüşe sahip olabilmeleri için öğeleri tanımaları gerekmektedir. Öğretmenlerin hiçbirinin görüş beyan etmemesi olumsuz olarak değerlendirilebilir.

Mülakata katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerine sorulan "*Sosyal Bilgiler dersinde kullanılabilecek ölçme araç ve yöntemleri nelerdir*?" sorusu karşısında 8 öğretmenden 7'si yazılı sınav, boşluk doldurma, çoktan seçmeli test, doğru-yanlış ve eşleştirme, Performans ve Proje ödevi, Öz değerlendirme, Portfolyo, Tutum Ölçeği vb. pek çok ölçme araç ve yöntemini bir arada kullandıklarını belirtmişlerdir. Bu verilere göre Sosyal Bilgiler öğretmenleri alternatif ölçme araç ve yöntemlerini bildikleri ve eğitim-öğretim ortamında kullandıkları şeklinde yorumlanabilir. Böylelikle birçok beceriyi aynı anda ölçme imkânı bulduklarını ifade eden öğretmenlerden sadece 1'i ölçme aracı olarak çoktan seçmeli testi uyguladığını ve bunun sebebini de sınav sitemi olduğunu ifade etmiştir. Sosyal Bilgiler programı bireysel farklılıkları dikkate alan öğrenci merkezli öğretme ve öğrenme stratejilerini benimsemiş olduğu için ölçme ve değerlendirmede de öğrencilerin bilgi, beceri ve tutumlarını sergilemeleri için çoklu

değerlendirmeyi gerektirmektedir. Bu nedenle sadece yazılı ve sözlü sınavlarla öğrenci başarısının ölçülmesi ve değerlendirilmesi uygun olmamaktadır. Bu doğrultuda programlar öğretmenlere görüşme, gösteri, gözlem, öz değerlendirme formu, açık uçlu ve çoktan seçmeli sorular, proje ve poster hazırlama, kavram haritası yapma, öğrenci ürün dosyası (portfolyo) oluşturma, performans değerlendirme, tutum ölçekleri, dereceli puanlama anahtarı gibi ölçme-değerlendirme araç ve yöntemleri kullanarak değerlendirme yapmalarını önermektedir. Öğretmenlerin değerlendirme amacıyla birbirinden farklı ölçme araçlarını tercih etmeleri olumlu olarak karşılanabilir ve bu da öğretmenlerin program dâhilinde hareket ettikleri şeklinde yorumlanabilir. Konu ile ilgili Düzün (2008)'ün çalışmasından elde ettiği sonuca göre öğretmenlerin ilköğretim 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersinin değerlendirme sürecinde öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun (%90) değerlendirme etkinliği olarak "çoktan seçmeli testler" i kullandıkları tespit edilmiştir. Yeni Sosyal Bilgiler programında ölçme ve değerlendirme önemli bir yer tutmaktadır. Yeni program ölçme ve değerlendirmede sadece ürünü değil, süreci de değerlendirmeyi esas alan bir yapıya sahiptir. Program öğrencinin performansını değerlendirmeyi, öz değerlendirme ve grup değerlendirmeyi önemsemektedir. Aydın'ın (2001) yaptığı çalışmada, öğretmenlerin ölçme değerlendirme araçları hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları, bu araçları tam olarak bilmemelerinden dolayı derslerde bu araçlara istenilen düzeyde yer vermedikleri belirtilmiştir. Aydın'ın elde ettiği veriler bu çalışma sonuçları ile çelişmektedir.

Sonuç olarak baktığımızda;

Anket verileri değerlendirildiğinde hizmet içi eğitime katılım oranının oldukça düşük olduğu, program ve Sosyal Bilgiler programı hakkında öğretmenlerin yarıya yakınının bilgi sahibi olduğu söylenebilir. Fakat geriye kalan öğretmenlerin program hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları, Sosyal Bilgiler öğretim programını yeterince tanımadıkları tespit edilmiştir. Öğretim programının iyi uygulanabilmesi ve amacına ulaşabilmesi için programın çok iyi tanınması ve bilinmesi gerekmektedir.

Görüşme verilerine baktığımızda ise yine öğretmenlerin hizmet içi eğitime katılım oranlarının oldukça düşük olduğu, Sosyal Bilgiler öğretim programının, yaklaşımını, temel öğelerini kavram olarak bilmedikleri, Sosyal Bilgiler programının amaçları olarak Türk Milli Eğitimin Genel Amaçlarını belirtmeleri dikkat çekicidir.

Ölçme ve değerlendirme araçları olarak ise birden fazla ölçme ve yöntemlerini kullandıkları tespit edilmiştir.

5.3. Öneriler

1- Öğretmenlere, programların tanıtımıyla ilgili olarak daha sık hizmet içi eğitim verilmesi,

2- Milli Eğitim Bakanlığınca, programların işlevleri hakkında seminerler düzenlenmesi,

3- Hizmet öncesi dönemde, "Program Geliştirme" dersi olmayan bölümler için bu dersin konulması, var olan bölümler için dersin kapsamının geliştirilmesi,

4-Eğitim-öğretimde dönem başında, ortasında, sonunda yapılan zümre öğretmenler kurul toplantılarında Sosyal Bilgiler programlarının tanınmasına yönelik gündem maddelerinin oluşturulması,

5- Müfettişlerin rehberlik ve teftiş faaliyetlerinde bulunurken Sosyal Bilgiler programının tanıtılması ile ilgili bilgi vermeleri,

6- Öğretmenlerin, program geliştirme ile ilgili kongre, konferans, panel gibi etkinliklere en az dinleyici olarak katılmalarının teşvik edilmesi,

7- Öğretmenlerin görev alanları ile ilgili mevzuat değişikliklerini ve öğretim programlarındaki değişiklikleri daha etkin olarak takip edebilmelerinin sağlanması,

8 - Öğretmenlerin yenilenen Sosyal Bilgiler programını basılı olarak edinmelerinin sağlanması,

9- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin gerek hizmet öncesi gerekse hizmet içi eğitim-öğretim süreçlerinde Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan temel kavramlarını öğrenmelerine önem verilmesi önerilebilir.

KAYNAKÇA

Acun, İ. ve Kamber, T. (2007). Yeni Sosyal Bilgiler programının uygulanabilirliği açısından değerlendirilmesi. *VI. Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.147-151.

Akdağ, H. (2009). İlköğretim 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler öğretim Programı'nın öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi (Konya ili örneği). *Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.* sayı: 21, 1-14. http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/Dergi/sayi21/AKDA%C4%9E,%20Hakan.pdf **/,** 3/07/2012 tarihinde alınmıştır.

Akpınar, M. (2011). *Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin yeni öğretim programının öngördüğü ölçme-değerlendirme anlayışlarına ilişkin görüşlerinin irdelenmesi.*Ankara:SiyasalKitabevi.**http://www.iconte.org/FileUpload/ks59689/File/292.pdf** , 15/06/2012 tarihinde alınmıştır.

Akyüz, Y.(2004). *Türk eğitim tarihi.* Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Algan, S. (2008). *İlköğretim 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının ölçme ve değerlendirme öğesinin öğretmen görüşleri açısından incelenmesi. (Adana İli örneği).* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana. **http://library.cu.edu.tr/tezler/7082.pdf/**, 15/07/2012 tarihinde alınmıştır.

Arslan, A. ve Demirel, Ö. (2007). İlköğretim 5.sınıf Sosyal Bilgiler dersi yeni öğretim programının değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*. 175. 198-209.

Arslan, S. ve Özpınar, İ. (2008). Öğretmen nitelikleri: İlköğretim programlarının beklentileri ve eğitim fakültelerinin kazandırdıkları. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi (EFMED) Cilt 2, Sayı 1, 38-63.* http://www.nef.balikesir.edu.tr/~dergi/makaleler/yayinda/4/EFMED_MTE112.pdf, 12/08/ 2012 tarihinde alınmıştır.

Ata, B. (2012). Sosyal bilgiler öğretim programı. (Ed. Cemil Öztürk). *Sosyal Bilgiler öğretimi* (3.Baskı) (s. 33-47). Ankara: Pegem A yayıncılık.

Aydın, A. (2001). *Eğitim fakültesi mezunu olan ve olmayan öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme yeterliliklerinin karşılaştırılmasına yönelik bir çalışma.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Aydın, G. ve Balım, A. G. (2005). Yapılandırmacı yaklaşıma göre modellendirilmiş disiplinler arası uygulama: enerji konularının öğretimi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Cilt:38, Sayı:2, 145-166.*

Aykaç, N. ve Başar, E. (Edit: Y. Kavak, E. Taşdemirci). (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler dersi eğitim programının değerlendirilmesi*. Eğitimde Yansımalar *VIII.* Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu Kitabı (14-16), 343-361. Ankara: Sim Matbaası.

Balcı, A. (2004). *Sosyal bilimlerde araştırma: Yöntem, teknik ve ilkeler.* Ankara: Pegem A Yayınları.

Barth, J. L. ve Demirtaş, A. (1997). *İlköğretim Sosyal Bilimler öğretimi.* Ankara: YÖK/Dünya Bankası, M.E.G. Projesi, Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi.

Başaran, İ.E. (1999). *Eğitime giriş*. (4. Baskı). Ankara: Umut Yayınları.

Berk, F. (2008). *Eski ve yeni ilköğretim Sosyal Bilgiler dersi öğretim programları ve ders kitaplarında tarih konularının karşılaştırılması*. Adana Çukurova Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Adana. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. http://sosyalbilimler.cukurova.edu.tr/tezler/1211.pdf, 15/03/2013 tarihinde alınmıştır.

Bilgili, S. (2010). Geçmişten günümüze sosyal bilimler ve sosyal bilgiler. Ali Sinan Bilgili (Ed.). *Sosyal bilgilerin temelleri* (s. 27-41). Ankara Pegem A yayıncılık.

Binbaşıoğlu, C. (1988). *Özel öğretim yöntemleri*. (6.Baskı). Ankara: Binbaşıoğlu Yayınları.

Binbaşıoğlu, C. (1991). *Genel öğretim bilgisi*. (6.Baskı). Ankara: Binbaşıoğlu Yayınları.

Büyükkaragöz, S. (1997). *Program geliştirme* (2. Basım). Konya: Öz Eğitim Yayınları.

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E.K., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri.* (14.Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Çelenk, S. (2000). *Cumhuriyet döneminde ilköğretim programları ve gelişmeler*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Demirel, Ö. (2000). *Planlamadan değerlendirmeye öğretme sanatı* (2.Baskı). Ankara: Pegem A Yayınları. **http://www.pegem.net/dosyalar/dokuman/07112012160412 ogretme%20sanati%2011.08.2012.pdf,** 16/06/2012 tarihinde alınmıştır.

Demirel, Ö. (2004). *Eğitimde program geliştirme*. (7. Basım). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Dinç, E. ve Doğan, Y. (2010). İlköğretim ikinci kademe Sosyal Bilgiler öğretim programı ve uygulanması hakkında öğretmen görüşleri. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi,* cilt1, sayı-1, 17-49. http://www.jsser.org/index.php/JSSER/article/viewFile/15/pdf, 24/12/2012 tarihinde alınmıştır.

Doğan, H. (1997). *Eğitimde Program ve Öğretim Tasarımı*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Doğanay, A. (2003). *Sosyal bilgiler eğitiminin genel amaçları ne olmalıdır?*. Sosyal Bilimler Bildirileri. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.

Doğanay, A. ve Sarı, M. (2008). *Öğretmen gözüyle yeni Sosyal Bilgiler programı.* Adana ilinde bir araştırma. İlköğretim Online, 7 (2), 468-484. [Online]: http://ilkogretim-online.org.tr/, 29/01/2013 tarihinde alınmıştır.

Duman, B.(2002). *Süreç temelli öğretimin ilköğretim 6. sınıf Sosyal Bilgiler öğretiminde öğrencilerin akademik başarısı ve kalıcılığı üzerindeki etkileri.* Yayımlanmamış Doktora Tezi, Adana Çukurova Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Adana. http://sosyalbilimler.cukurova.edu.tr/tez/59/, 21/07/2012 tarihinde alınmıştır.

Düzün, A. K. (2008*). Sosyal Bilgiler dersinde alternatif değerlendirme: 5. sınıf Sosyal Bilgiler eğitiminin alternatif değerlendirme etkinlikleri açısından değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Adana.

Erden, M. (1996). *Sosyal Bilgiler öğretimi*. Ankara: Alkım Yayıncılık.

Erden, M. (1998). *Eğitimde program değerlendirme*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Erden, M. (t.y.). *Sosyal Bilgiler öğretimi*. Ankara: Alkım Yayıncılık.

Erden, M. (2001). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. İstanbul: Alkım Yayınları.

Erköse, E. (2007). *Yenilenen 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlendirilmesi* (Sakarya İli Örneği). Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Ersoy, F. ve Kaya, E. (2009). Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının (2004) uygulama sürecine ilişkin öğrenci görüşleri. *Anadolu Üniversitesi, Eğitim*

Fakültesi, Eskişehir Ocak 2009 Kastamonu Eğitim Dergisi Cilt:17 No:1, 71-86. http://www.kefdergi.com/pdf/cilt17_no1/71.pdf/ 8/10/ 2012 tarihinde alınmıştır.

Ertürk, S. (1972). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayını.

Ertürk, S. (1994). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Meteksan Yayınevi.

Ertürk, S. (1997). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Meteksan A.Ş.

Gibson, S. ve McKay, R. (2001). *What constructivist theory and brain research may 13. offer social studies*. Canada's National Social Studies Journal. 35(4). http://www.educ.ualberta.ca/css/Css_35_4/ARconstructionist_theory.htm adresinden 13/04/2013 tarihinde alınmıştır.

Gümüş, B. (1977). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme.* Erzurum: Kalite Matbaası.

Gökçe, E., ve Gürkan, T. (1999). *Türkiye'de ve çeşitli ülkelerde ilköğretim*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Gürol, M. ve Tezci, E. (2006). *Eğitimde program geliştirme ölçme ve değerlendirme.* Ankara: Akış Yayıncılık.

Kalaycıoğlu, E. (2007). *İlköğretim 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzurum. http://www.belgeler.com/blg/15ys/lkretm-4-ve-5-sinif-sosyal-bilgiler programinin-retmen-grlerine-gre-deerlendirilmesi-according-to-the-teachers-opinions-the-evaliation-in-the-programme-of-socal-knowledge-at-primary-school-4th-and-5th-classes /, 20/04/2012 tarihinde alınmıştır.

Kamber, T. (2007). 2005-2006 *Yeni öğretim programında Sosyal Bilgiler dersi etkinliklerinin uygulanabilirliğinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.Uşak.http://www.belgeler.com/blg/1372/2005-2006-yeni-retim-programinda-sosyal-bilgiler-dersi-etkinliklerinin-uygulanabilirliğinin-incelenmesi-an-investigation-into-the-applicability-of-teaching-activities-of-the-new-humanities-curriculum-2005-2006-academic-year/, 6/08/2012 tarihinde alınmıştır.

Karadağ, E. (2010). Yapılandırmacı İlköğretim Programı, Bireysel Düşünen Bencil Bir Geleceğe Doğru.-Sosyal Yapılandırmacılık Ekseninde Bir Tartışma-Eğitime Bakış. *Eğitim Bir-Sen Yayınları* 6 (16), 32-36.

Karakuş, F. (2006). *Sosyal bilgiler öğretiminde yapıcı öğrenme ve otantik değerlendirme yaklaşımlarının öğrencilerin akademik başarı, kalıcılık ve Sosyal*

Bilgiler dersine yönelik tutumlarına etkisi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Adana Çukurova Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Adana. http://sosyalbilimler.cukurova.edu.tr/tez/1018/, 8/02/ 2013 tarihinde alınmıştır.

Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Karlı, M.E. (2008). *Eğitim bilimleri*. İstanbul: FDD Yayınları.

Keçe, M. ve Merey, Z. (2011). İlköğretim Sosyal Bilgiler kazanımlarının Sosyal Bilimler disiplinlerine ve disiplinlerarası anlayışına uygunluğunun belirlenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*. *Cilt: VIII*, Sayı:I, 110-139. http://efdergi.yyu.edu.tr/makaleler/cilt_VIII/sbeyyuefd02102011y.pdf/, 08/07/2012 tarihinde alınmıştır.

Kesten, A. ve Özdemir, N. (2010). Sosyal Bilgiler öğretim programının ölçme-değerlendirme boyutunun öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *cilt:20*, Sayı:2, sayfa:223-236. http://web.firat.edu.tr/sosyalbil/dergi/arsiv/cilt20/sayi2/223-236.pdf/ adresinden 10/06/2012 tarihinde alınmıştır.

Kıncal, R. Y. (1997). *Eğitim bilimine giriş*. Erzurum: Eser Ofset Yayıncılık.

Koçer, H.A., (1987). *Türkiye'de modern eğitimin doğuşu ve gelişimi.* Ankara: Uzman Yayınları.

MEB, METK(Milli Eğitim Kanunu).(1973). http://mevzuat.meb.gov.tr/html/88.html, 10/12/ 2012 tarihinde alınmıştır.

MEB.(2005*). İlköğretim Sosyal Bilgiler dersi 4-5. sınıflar öğretim programı ve kılavuzu.* Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

MEB.(2005*). İlköğretim Sosyal Bilgiler dersi 6,7. ve 8. sınıflar öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

MEB .(2006). *İlköğretim Sosyal Bilgiler dersi 6. sınıf öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

MEB.(2008). *Öğretmen yeterlikleri: Öğretmenlik mesleği genel ve özel alan yeterlikleri*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

Nas, R. (2000). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler öğretimi*. (3. Baskı). Bursa: Ezgi Kitabevi.

NCSS. (1992). Curriculum standards for social studies: I. introduction. http://www.socialstudies.org/standards/introduction/ 12/01/2013 tarihinde alınmıştır.

Ocak, G. (2007). *Öğretim ilke ve yöntemleri.* Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Oğuzkan, F. (1993). *Eğitim terimleri sözlüğü*. Ankara: Emel Matbaacılık.

Okçabol, R. (2007). *Öğretmen yetiştirmede öncelikler*. Makale Ulusal Teknik Eğitim Mühendislik ve Eğitim Bilimleri Genç Araştırmacılar Sempozyumu. Kocaeli, Türkiye.

Özçelik, D.A. (1987*). Eğitim programları ve öğretim*. Ankara: ÖSYM Yayınları-8.

Özdemir, S., Yalın, H. İ. ve Sezgin, F. (2008). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Nobel Yayınları.

Özden, Y. (2005). *Öğrenme ve öğretme.* (7.Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Özpolat, R. A., Sezer, F., İşgör, Y., ve Sezer, M. (2005). *İlköğretim 1-5.sınıf programları tanıtım el kitabı.* Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi.

Öztürk, C. (2012). Sosyal bilgiler: toplumsal yaşama disiplinlerarası bir bakış. (Ed. Cemil Öztürk). *Sosyal Bilgiler öğretimi* (3.Baskı) (s. 1-31). Ankara: Pegem A yayıncılık.

Öztürk, C., ve Otluoğlu, R. (2005). *Sosyal Bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller*. İstanbul: Sürat Yayınları.

Paykoç, F. (1991). *Tarih öğretimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Pehlivan, H. (2006). *Eğitimde temel kavramlar* (1. Baskı).Ankara: Asil Yayın Dağıtım Ltd.Şti.

Şimşek, N. (2009). Sosyal bilgilerde ölçme değerlendirme. Mustafa Safran (Ed.). *Sosyal bilgiler öğretimi* (s. 573-624). Ankara: Pegem A Akademi.

Saylor, J.G., Alexander, W.M. and Lewis, A.J. (1981).*Curriculum Planning for Better Teaching and Learning*. 4.fourth Education. New York: Holt Rinehart and Winston Press.

Senemoğlu, N. (2004). *Gelişim öğrenme ve öğretim*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Sönmez, V. (1991*). Eğitim felsefesi*. Ankara: Adım Yayıncılık.

Sönmez, V. (1993*). Program geliştirmede öğretmen el kitabı*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Sönmez, V. (1994). *Program geliştirmede öğretmen el kitabı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Sönmez, V. (2003). *Program geliştirmede öğretmen el kitabı*. (10.Basım). Ankara: Anı Yayıncılık.

Taba, H. (1962). *Curriculum Development: Theory and Practice*. New York: Harcourt, Brace and World Press.

Tan, Ş. (2005). *Öğretimi planlama ve değerlendirme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Tanner, D. and Laurel N.Tanner. (1980). *Curriculum Development: Theory Into Practice.* New York: Mac Millan Press.

Tezcan, M. (1996). *Eğitim sosyolojisi*. Ankara: Feryal Matbaa.

Turgut, M. F ve Baykul, Y. (2010). *Eğitimde ölçme değerlendirme*. Ankara: Pegem Akademi.

Uçar, S. (2009). *Sosyal Bilgiler Programındaki Değerlerle İlgili Kazanımlara Yönelik Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi*. (Van İli Örneği). Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. http://library.cu.edu.tr/tezler/7547.pdf/, 3/01/2013 tarihinde alınmıştır.

Uysal, İ. (2006). *Sosyal Bilgiler dersinde öğrenmeyi öğrenme stratejilerin, öğrencilerin anlama ve yorumlama düzeylerine etkisi*. (Konya İli Örneği). Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. **http://www.belgeler.com/blg/rp8/sosyal-bilgiler-dersinde-renmeyi-renme-stratejilerinin-rencilerin-anlama-ve-yorumlamadüzeylerine etkisi-effect-of-learning-strategies-of-learning-on-perception-and-interpretation-levels-of-students-in-social-science-course/**, 4/01/2013 tarihinde alınmıştır.

Ülgen, G. (1996). *Kavram geliştirme*. Ankara: Eğitim Fakültesi Yayınları.

Varış, F. (1976). *Eğitimde program geliştirme: Teori ve teknikler*. Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi.

Varış, F. (1988). *Eğitimde program geliştirme: Teori ve teknikler*. (4. baskı). Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları.

Varış, F. (1994). *Eğitimde program geliştirme: Teori ve teknikler*. Ankara: Alkım Yayıncılık.

Varış, F. (1994). *Eğitim bilimine giriş*. Konya: Atlas Kitabevi.

Varış, F. (1996), *Eğitimde program geliştirme.* Ankara: Alkım Yayıncılık.

Varış, F.(1997). *Eğitimde program geliştirme: teoriler ve teknikler.* (7. Baskı). Ankara: Alkım Yayıncılık.

Yazıcı, H. ve Samancı, O. (2003). İlköğretim öğrencilerinin sosyal bilgiler ders konuları ile ilgili bazı kavramları anlama düzeyleri. *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı:15, s.83-90.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri.* Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, H. (2004). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*.(7. Baskı). Konya: Çizgi Kitap evi.

EKLER

EK 1.

ANKET SORULARI

Değerli Meslektaşım,

Yürütmekte olduğum Yüksek lisans tez çalışması için ‘‘Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarını Tanıma Yeterliklerinin Değerlendirilmesi’’ konusunda verilere ihtiyaç duymaktayım. Aşağıdaki soruları dikkatle okuduktan sonra, cevap seçeneklerinin baş tarafındaki kutulardan sadece bir tanesini (X) işaretleyiniz.

Katkılarınız için teşekkür ederim.

Nurten GÜRBÜZ

1) Cinsiyetiniz nedir?

O-Kadın O-Erkek

2) Mesleki kıdeminiz nedir?

O-1-5 yıl O-6-10 yıl O11-15 YIL O-16 ve üstü

3) Hizmet içi eğitim kurslarına katılma durumunuz nedir?

O-Hiç katılmadım O-1 kez katıldım O-2 kez katıldım O-3 ve üstü katıldım

4) Aşağıdaki tanımlardan hangisi, çoğunlukla kabul gören, “Öğretim Programı” kavramının eğitimdeki tanımıdır?

O-Öğrenene, okulda ve okul dışında, planlanmış etkinlikler yoluyla sağlanan öğrenme yaşantıları düzeneğidir.

O-Okulda ya da okul dışında bireye kazandırılması planlanan bir dersin öğretimiyle ilgili tüm etkinlikleri kapsayan yaşantılar düzeneğidir.

O-Bir ders süresi içerisinde planlanan hedeflerin bireye nasıl kazandırılacağını gösteren tüm etkinliklerin yer aldığı bir plandır.

O-Konular listesidir.

5) Aşağıdakilerden hangisi Öğretim programının temel boyutları/unsurları arasında yer almaz?

O-Hedefler O-İçerik O-Eğitim Durumları O-Ders Araçları

6) Sizce, aşağıdakilerden hangisi programların, devlet için temel fonksiyonudur?

O-İstenilen niteliklere sahip bireyler yetiştirme aracıdır.

O-Eğitim öğretim faaliyetlerini kontrol etme aracıdır.

O-Eğitim öğretimde başarıyı artırma aracıdır.

O-Eğitim öğretimde, mahallileşmeyi sağlama aracıdır.

7) Aşağıdakilerden hangisi öğretim programının öğretmen için temel fonksiyonudur?

O-Öğretmenin, başarılı olmasını sağlama aracıdır.

O-Öğretmenin, eğitim öğretimle ilgili görevlerini belirten araçtır.

O-Öğretmene, özlük haklar sağlama aracıdır.

O-Öğretmenin, kişisel gelişimini sağlama aracıdır.

8) Sosyal Bilgiler derslerinin, öğretim konularını /içeriğini neye göre belirlemektesiniz?

O- Sosyal Bilgiler programlarında yer alan içeriğe göre,

O-Öğrencilerin ihtiyacı olduğunu düşündüğüm konularına göre

O-Seviye belirleme sınavında çıkan soruların konularına göre,

O-Gelişen ve değişen güncel konulara göre,

9) Sosyal Bilgiler öğretim programlarının hangi, içerik düzenleme yaklaşımına göre hazırlandığını düşünmektesiniz?

O-Doğrusal O-Sarmal O-Modüler O-Konu ağı-Proje merkezli

10) Eğitim-öğretim etkinliklerinizde seçip kullandığınız, yaklaşım-strateji-yöntem ve teknikleri öncelikli olarak neye göre belirlemektesiniz?

O-Öğretim programında yer alan kazanımlara göre

O-İçeriğin/Konuların özelliğine göre

O-Ders programının içeriğine /konuların özelliğine göre

O-Sınıfın öğrenci sayısına göre

11) Derslerinizde, öğretim etkinliklerinizi yürütmek için araç-gereç seçip kullanırken sizi yönlendiren en önemli etken hangisidir?

O-Öğretim programında yer alan kazanımlar.

O-Konuların zorluğu ve kolaylığı

O-Öğrencilerin ilgilerinin çekilmesi

O-Kullanılacak ortamın elverişli olması

12) Derslerinizde kullandığınız ölçme araçlarını belirlerken, aşağıdakilerden hangisine öncelik vermektesiniz?

O-Öğretim programının kazanımlarına.

O-Konuların ayrıntısına

O-Öğrencilerin seviyesine

O-Öğrencilerin sayısına

13) Derslerinizde kullandığınız ölçme araçlarında , ‘‘soruların düzeyini’’ neye göre belirlemektesiniz?

O-Öğretim programında yer alan kazanımların düzeyine göre,

O-Konuların ayrıntısına göre,

O-Öğrencilerin seviyesine göre,

O-İçeriğin zorluğuna göre.

14) Aşağıdakilerden hangisi, Sosyal Bilgiler öğretim programlarının öncelikle önerdiği ölçme araçlarından biri değildir?

O- Çoktan seçmeli test O-Rubrik O-Portfolyo O-Yazılı sınav

15) Aşağıdakilerden hangisi Sosyal Bilgiler programlarının vizyonu değildir?

O-21.Yüzyılın çağdaş bireylerini yetiştirmek,
O-Atatürk İlke ve İnkılâplarını benimsemiş bireyler yetiştirmek,
O-Haklarını ve sorumluluklarını bilen bireyler yetiştirmek,
O-Dost ve düşmanını tanıyan bireyler yetiştirmek

16) Aşağıdakilerden hangisi Sosyal Bilgiler öğretim programlarının hazırlanmasında temele alınan eğitim felsefesidir?

O-Daimicilik O-Esasicilik O-İlerlemecilik O-Yeniden Kurmacılık

17) Aşağıdakilerden hangisi, Sosyal Bilgiler öğretim programlarının hazırlanmasında etkili olan, öğretme-öğrenme kuramıdır?

O-Davranışçı öğrenme kuramı
O-Bilişsel öğrenme kuramı
O-Nerofizyolojik öğrenme kuramı
O-Basamaklı öğretim yaklaşımı

18) Aşağıdakilerden hangisi Sosyal Bilgiler programının temel öğeleri arasında yer almamaktadır?

O-Beceriler O-Kavramlar O-Terimler O-Değerler O-Öğrenme alanları

19) Sosyal Bilgiler programının önerdiği, "Öğretme öğrenme etkinlikleri/eğitim durumları" ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

O-Öğrenci merkezli O-Etkinlik merkezli O-Sorun merkezli O-Konu merkezli

20) Sosyal Bilgiler Öğretim programlarında, Sosyal Bilgiler programlarının uygulanmasıyla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi önerilmektedir?

O-Aynen uygulanmalıdır.
O-Mahallileştirerek uygulanmalıdır
O-Okul yönetiminin isteğine göre uygulanmalıdır.
O-Velilerin isteğine göre uygulanmalıdır.

21) Sosyal Bilgiler ders programını etkili olarak uygulaması için aşağıdaki araçlardan hangilerinin birlikte kullanılması önerilmektedir?

O-Öğretim Programı-Öğretmen Kılavuz Kitabı-Ders kitabı-Çalışma kitabı
O-Eğitim programı-Öğretim programı-Çalışma Programı –Örtük Program
O-Çalışma programı-Çalışma planları-Ders kitabı – Örtük program
O-Ders programı-Ders kitabı-Günlük plan-Öğretim Programı

22) Aşağıdakilerden hangisi, Sosyal Bilgiler öğretim programlarının önerdiği becerilerden biri <u>değildir?</u>

O-Eleştirel düşünme becerisi
O-Problem çözme becerisi
O-Girişimcilik becerisi
O-Tartışma becerisi

EK 2.

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞME FORMU

Değerli Meslektaşım,

Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde Yüksek Lisans Programı öğrencisiyim. ‘‘Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programını Tanıma Yeterlilikleri’’ ile ilgili bir araştırma yapmaktayım. Bu amaçla görüşlerinize ihtiyaç duymaktayım. Sizlerle yapacağım görüşmeden elde edilecek bulgular tamamen bilimsel amaçlı olarak kullanılacaktır. Gösterdiğiniz ilgiden dolayı şimdiden teşekkür ederim.

Nurten GÜRBÜZ
Atatürk Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Yüksek Lisans Öğrencisi

KİŞİSEL BİLGİLER

1) Kısaca kendinizi tanıtır mısınız?

a) Cinsiyetiniz:

b) Mesleki kıdeminiz:

c) Mezun olduğunuz program türü:

GÖRÜŞME SORULARI

1. Sosyal Bilgiler programı ile ilgili hizmet içi eğitim kursu aldınız mı? Cevabınız evet ise size hangi katkıları oldu? Cevabınız hayır ise almak ister misiniz? Neden?
2. Sosyal Bilgiler Öğretim Programının temel aldığı yaklaşım/yaklaşımlar hakkında neler söyleyebilirsiniz?

3. Sosyal Bilgiler Öğretim Programının amacı/amaçları hakkında neler düşünüyorsunuz?
4. Sosyal Bilgiler Öğretim Programının temel öğeleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?
5. Sosyal Bilgiler dersinde kullanılabilecek ölçme-değerlendirme araç ve yöntemleri hakkında ne söyleyebilirsiniz?

EK 3. İZİN BELGESİ

T.C.
AĞRI VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı :B.08.4.MEM.4.04.00.05/050 13956

Konu : Anket Uygulaması. 26 Ağustos 2011

Sn: Nurten BERBER
Eğitim Fakültesi Kat-2 No:08
AĞRI

Ağrı /Merkez ve Merkeze bağlı Köy ilköğretim Okullarında görev yapan Sosyal Bilgileri öğretmenlerine yönelik yapacağınız anket ileli ilgili 26/08/2011 tarih ve 13939 sayılı olur ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinize rica ederim.

Bekir TAŞDAN
Müdür a.
Milli Eğitim Müdür Yardımcısı

EKİ :
1 Adet Olur.

AĞRI MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
Kağızman Cad. AĞRI
http://agri.meb.gov.tr e-posta : agrimem@meb.gov.tr
İrtibat İçin: İ.YUŞAN Kültür Şb. Şefi
Tel : (0472) 215 24 00 Faks : (0472) 215 34 19

T.C.
AĞRI VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı :B.08.4.MEM.4.04.00.05/050

Konu : Anket Uygulaması. 13939 26 Ağustos 2011

VALİLİK MAKAMINA
AĞRI

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler mezunu olan Nurten BERBER 'in Yüksek Lisans tez için veri toplamak amacıyla 2011-2012 Eğitim Öğretim yılında Ağrı/Merkez ve Merkeze bağlı köy İlköğretim Okullarında görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerine yönelik anket yapmak isteği ile ilgili 19/08/2011 tarihli dilekçesi ve 4 adet anket görüş formu ilişikte sunulmuştur.

Müdürlüğümüzce; Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler mezunu olan Nurten BERBER 'in Yüksek Lisans tez için veri toplamak amacıyla 2011-2012 Eğitim Öğretim yılında Ağrı/Merkez ve Merkeze bağlı köy İlköğretim Okullarında görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerine yönelik anket yapması uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Murat YİĞİT
Vali a.
Milli Eğitim Müdür V.

OLUR.
25/08/2011
Bahadır GÜNEŞ
Vali a.
Vali Yardımcısı

EKİ:
1 Adet Dilekçe.
4 Adet Anket Formu.

AĞRI MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
Kağızman Cad. AĞRI
http://agri.meb.gov.tr e-posta : agrimem@meb.gov.tr
İrtibat İçin: İ.YUŞAN Kültür Şb. Şefi
Tel : (0472) 215 24 00 Faks : (0472) 215 34 19

ÖZGEÇMİŞ

1982 yılında Artvin ilinde doğdu. İlköğrenimini Yusufeli Halit Paşa İlköğretim Okulu'nda tamamladıktan sonra babasının görevi nedeniyle Ağrı'ya taşındı. Orta öğrenimini Ağrı Naci Gökçe Lisesi'nde tamamladı. 2003 yılında yükseköğrenimine başladığı Atatürk Üniversitesi Ağrı Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği'ni 2007 yılında bitirdi. 2010 yılında Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitimi alanında yüksek lisans yapmaya hak kazandı.

2010-2011 yılı itibariyle Atatürk Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitimi alanında yüksek lisans ders aşamasına başladı. 2011-2012 eğitim-öğretim yılı güz döneminde tez aşamasına geçen Nurten GÜRBÜZ, tez çalışmalarına devam ediyor.